

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Πληροφόρηση (Intelligence) και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση: Ισχύον πλαίσιο, διαχρονικά εμπόδια, κίνητρα και αναγκαιότητα σύστασης Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών

**Καρούκα Άννα-Νικολέττα
(ΜΘ19009)**

Επιβλέπων Καθηγητής: Κωνσταντόπουλος Ιωάννης

Πειραιάς, 2023

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Οι πληροφορίες και το υλικό, που περιέχονται και έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον, τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται εκ μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusively property of mine personally. Appropriate credit has been given in this dissertation regarding any information and material included that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation concerning this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Στη μαμά μου, Ελένη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	1
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	2
ΣΥΝΟΨΗ.....	3
ABSTRACT.....	4
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1. ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΠΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ	12
2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ (INTELLIGENCE) ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ.....	21
3. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΑΠΕΙΛΕΣ - ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	25
3.1 ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ	26
3.2 ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ.....	29
3.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	30
3.4 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ/ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ	31
3.5 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ.....	33
3.6 ΠΑΝΔΗΜΙΑ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΟΕΠΙΘΕΣΕΙΣ	33
3.7 ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΑΙΟΣ ΕΞΤΡΕΜΙΣΜΟΣ.....	35
4. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ	36
5. ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ – ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΧΑΙΤΙΣΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	42
6. ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.....	45
7. ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	50
8. ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ	52

9. ΒΑΣΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΧΥΟΝΤΟΣ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ..	55
10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	61

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερος τον επιβλέποντα Καθηγητή μου, κύριο Κωνσταντόπουλο Ιωάννη, ο οποίος ανέλαβε την εποπτεία της και υποστήριξε τη συγγραφή της με καθοδήγηση και πλούσιο βιβλιογραφικό υλικό. Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω τα μέλη της Επιτροπής, τους Καθηγητές μου κύριο Πλατιά Αθανάσιο και κύριο Λιαρόπουλο Ανδρέα, για τα εύστοχα σχόλια κατά την παρουσίαση της εργασίας αυτής, καθώς και όλους τους Καθηγητές του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Σπουδές» του Πανεπιστημίου Πειραιώς, για την καθοριστική συμβολή τους κατά τη διάρκεια της φοίτησης.

Στο σημείο αυτό, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον κύριο Καραπατάκη Δημήτρη και την κυρία Κορκίδα Δέσποινα, για την υποστήριξη και τη βοήθειά τους, και τους κυρίους Liloyan Ruben και Παρθένη Χρήστο για την ανταπόκριση και τον χρόνο τους και τη σημαντική συνδρομή τους με πρόσθετη βιβλιογραφία.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω ειλικρινά τους ανθρώπους εκείνους που ανεπίσημα και ιδιαίτερος μου προσέφεραν γνώση απαραίτητη για την κατανόηση γεγονότων, καταστάσεων και συσχετισμών γύρω από το αντικείμενο του ενδιαφέροντός μου.

Κλείνοντας, σημειώνεται ότι αστοχίες ή παραλείψεις της προσπάθειας αυτής είναι αποκλειστικά δικής μου ευθύνης, όπως και οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν κείμενο.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΑΕΕΒ	Διεύθυνση Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας
ΔΔΑΣ	Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας
ΔΔΜ	Διεύθυνση Διαχείρισης Μετανάστευσης
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔιΔΑΠ	Διεύθυνση Διαχείρισης και Ανάλυσης Πληροφοριών
ΔΚΑ	Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας
ΔΠΣ	Διεύθυνση Προστασίας Συνόρων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΖΕΣ	Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών
ΕΚΑΕ ή Ευρατόμ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΕΛΑΣ	Ελληνική Αστυνομία
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΥΕΔ	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
ΕΥΠ	Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών
ΗΒ	Ηνωμένο Βασίλειο
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας
ΚΠΑΑ	Κοινή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
CdB	Club de Berne
CFSP	Common Foreign and Security Policy
CTG	Counter Terrorism Group
EEAS	European External Action Service
EU	European Union
EUMS-INT	European Union Military Staff-Intelligence Directorate
EUROJUST	European Union Agency for Criminal Justice Cooperation
EUROPOL	European Union Agency for Law Enforcement Cooperation
INTCEN	European Intelligence Analysis Centre
NATO	North Atlantic Treaty Organization
SATCEN	European Union Satellite Centre

Σύνοψη

Η σύγχρονη πραγματικότητα υπαγορεύει ως επιτακτική τη σύσταση μιας αυτοτελούς και ανεξάρτητης Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών, κάτι περισσότερο, δηλαδή, από ένα ετερογενές ευρωπαϊκό δίκτυο πληροφόρησης. Οι νέες απειλές, εσωτερικές και εξωτερικές, έχουν αναδιαμορφώσει το διεθνές περιβάλλον ασφαλείας και η σύσταση μιας τέτοιας υπηρεσίας σε ευρωπαϊκό πλαίσιο θα μπορούσε να συμβάλει αποτελεσματικά τόσο στην πρόληψη όσο και στην αντιμετώπισή τους, να ενισχύσει δηλαδή την ανθεκτικότητα (resilience) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΕΕ).

Αν και έχουν γίνει βήματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο πλαίσιο των πολιτικών ασφαλείας της ΕΕ, οι υπάρχοντες Οργανισμοί στο πεδίο της πληροφόρησης (intelligence), παρά την αδιαμφισβήτητα σημαντική συνδρομή τους, παρουσιάζουν ατέλειες και ελλείψεις σε πολλούς τομείς, που τους καθιστούν δυσλειτουργικούς και ίσως ανήμπορους να σταθούν απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις.

Παρουσιάζοντας τα κυριότερα ζητήματα ασφαλείας στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον, εξετάζοντας την υπάρχουσα ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική στον τομέα της ασφάλειας και της πληροφόρησης, αναλύοντας τα εμπόδια, που διαχρονικά καθυστερούν και δυσχεραίνουν την επίτευξη ενός τέτοιου εγχειρήματος, και τα κίνητρα για την υλοποίηση του επόμενου σταδίου, η παρούσα εργασία επιχειρηματολογεί υπέρ της αναγκαιότητας αναδιαμόρφωσης του χαρακτήρα της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της πληροφόρησης σε ένα νομικά και πολιτικά ανεξάρτητο κεντρικό φορέα, επιφορτισμένο τόσο με τη συλλογή και την ανάλυση όσο και με τη διαχείριση των πληροφοριών. Το εγχείρημα αυτό αποτελεί πρόκληση όχι μόνο για τα κράτη-μέλη, τα οποία θα επηρεαστούν άμεσα, αλλά και για την ίδια την Ένωση ως οντότητα που βαδίζει προς μια πιο ολοκληρωμένη μορφή.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι, αν και αποτελεί εύλογο ερώτημα και σημαντική πτυχή του κεντρικού ζητήματος ενδιαφέροντος, η παρούσα εργασία δεν κινείται γύρω από επιχειρησιακά και τεχνικά ζητήματα υλοποίησης ενός τέτοιου εγχειρήματος, αλλά κύριος άξονας μελέτης είναι η τρέχουσα κατάσταση και οι προτεινόμενες αλλαγές σε θεσμικό επίπεδο.

Λέξεις κλειδιά: Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), πληροφόρηση, Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Πληροφοριών, θεσμικά Όργανα, αναθεώρηση Συνθηκών

Abstract

The modern reality indicates that it is imperative for the European Union (hereafter EU) to establish an independent European Intelligence Service - something more than a heterogeneous European information network. New threats, internal and external, have acutely reshaped the international security landscape. The foundation of a new Intelligence Body could effectively contribute to the prevention, management, and timely response to threats, thereby significantly strengthening the resilience of the EU.

Although important steps have been taken, existing Organisations and networks in the security and information field within the European framework present imperfections and deficiencies in many areas and for different reasons. These issues make them dysfunctional and possibly incapable to face the modern security challenges.

Presenting the main security issues, examining the existing European architecture in the security and intelligence sector, analysing the long standing and deeply rooted obstacles that delay and hinder the achievement of such an initiative - the establishment of a European Intelligence Service within the Common Foreign and Security Policy (hereafter CFSP) framework - and the incentives for the next stage, this master thesis argues for the necessity of reshaping the model of European information cooperation into a legally and politically independent central Body, responsible for the collection, analysis and management of information and data. This project is a challenge, not only for the member states, that will be directly affected, but also for the EU itself as an entity that is moving towards a more integrated form.

At this point, it is mentioned that, although it is a reasonable question and a significant aspect of the main topic, this paper does not revolve around operational and technical issues, but the central axis of this study is the current situation and the changes needed to be considered at an institutional level.

Key words: European Union (EU), Common Foreign and Security Policy (CFSP), intelligence, European Intelligence Service, security institutions, Treaties revision

Μεθοδολογία

Στην εξιστόρηση του Πελοποννησιακού Πολέμου συναντώνται οι βασικές έννοιες της ρεαλιστικής προσέγγισης, όπως αποτυπώθηκαν από τον Θουκυδίδη ως στρατηγικό αναλυτή. Στην κορυφή τίθεται η αναρχία του διεθνούς συστήματος, ο διακρατικός ανταγωνισμός, η σημασία της επιβίωσης και της ασφάλειας και η ανάγκη ικανοποίησης του εθνικού συμφέροντος. Έπειτα, ο αγώνας για στρατιωτική και οικονομική ισχύ, η εξισορρόπηση του αντιπάλου μέσω εσωτερικής κινητοποίησης και δημιουργίας συμμαχιών, η ισορροπία ισχύος για την επίτευξη της ειρήνης και η επακόλουθη υποβάθμιση του δικαίου και της ηθικής. Όπως αποδεικνύεται, η ανάλυση του Θουκυδίδη έχει εφαρμογή στο πεδίο των διεθνών σχέσεων έως σήμερα. Αυτή, άλλωστε, ήταν η επιθυμία και ο στόχος του, να είναι ο δημιουργός ενός διαχρονικού και επίκαιρου οδηγού.

Στο έργο του Θουκυδίδη είναι εμφανή τα στοιχεία του σύγχρονου στρατηγικού προβληματισμού: Μείζον ζήτημα είναι η διάγνωση του διεθνούς περιβάλλοντος και η αναγνώριση κινδύνων και ευκαιριών. Έπειτα, ο συνδυασμός στρατιωτικών, οικονομικών, πολιτικών, διπλωματικών και όλων των διαθέσιμων μέσων και το πώς ο συνδυασμός αυτός θα είναι πιο αποτελεσματικός για τη μεγιστοποίηση δυνατοτήτων. Τέλος, η διαμόρφωση της κατάλληλης εικόνας, σχετικά με τη στρατηγική που ακολουθείται από ένα κράτος ή ομάδα κρατών, ώστε να επιτευχθεί εσωτερική και διεθνής νομιμοποίηση. Σημειώνεται ότι το αίσθημα του φόβου είναι πρωταρχικό κίνητρο στρατηγικής συμπεριφοράς και ο αμοιβαίος φόβος μάλιστα είναι η πιο ασφαλής βάση για τη δημιουργία μιας συμμαχίας. Παράλληλα, γίνεται λόγος για το λεγόμενο δίλημμα ασφαλείας (security dilemma), με το οποίο περιγράφεται η κατάσταση που προκύπτει, όταν για τη μεγιστοποίηση της ασφάλειας ενός κράτους, που είναι βασικός στόχος της εξωτερικής πολιτικής του, μειώνεται η ασφάλεια άλλων κρατών.

Στο άναρχο διεθνές σύστημα ισχύει ο νόμος της φύσης, δηλαδή ο νόμος του ισχυρότερου. Σύμφωνα με τους πολιτικούς ρεαλιστές, ο ασφαλέστερος τρόπος για την επίτευξη ειρήνης είναι η ισορροπία ισχύος. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι τα κράτη πρέπει να μεριμνούν τόσο για την ασφάλειά τους όσο και για την εξισορρόπηση των αντίπαλων δυνάμεων. Υπάρχουν δύο μορφές εξισορρόπησης, η εσωτερική και η εξωτερική. Η εσωτερική αφορά την εσωτερική προετοιμασία, την κινητοποίηση, την εκπαίδευση, τον εξοπλισμό, τις αμυντικές δαπάνες κ.ο.κ, ενώ η εξωτερική εξισορρόπηση εστιάζει κυρίως στη δημιουργία

συμμαχιών, λόγω σύγκλισης συμφερόντων, τα οποία έχουν να κάνουν είτε με την αντιμετώπιση απειλής είτε με την εξισορρόπηση ισχύος.

Η παρούσα εργασία βασίστηκε στη θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού, κυρίαρχης προσέγγισης στην ανάλυση των διεθνών σχέσεων, και πιο συγκεκριμένα στη θεωρία του δομικού ρεαλισμού (structural realism) ή νεορεαλισμού (neorealism), όπως αυτή διατυπώθηκε από τον κορυφαίο σύγχρονο εκπρόσωπό της, τον Kenneth Waltz (1924-2013 μ.Χ.) στο έργο του *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής (Theory of International Politics)*. Η θεωρία του δομικού ρεαλισμού ή νεορεαλισμού αναπτύσσεται γύρω από τη φύση του άναρχου και ασταθούς διεθνούς συστήματος, που προκαλεί ανταγωνισμό και ανασφάλεια στα κράτη, που είναι οι κύριοι παίκτες. Κατά συνέπεια, τα κράτη οδηγούνται στην ανάγκη για αύξηση της ισχύος τους, με σκοπό την επιβίωση και την αυτοπροστασία τους.

Οι βασικές αρχές της θεωρίας αυτής είναι οι ακόλουθες:

- Το διεθνές σύστημα είναι άναρχο και ασταθές
- Βασικοί δρώντες του διεθνούς συστήματος είναι τα κράτη
- Τα κράτη συμπεριφέρονται ορθολογικά
- Οι διακρατικές σχέσεις είναι ανταγωνιστικές και συγκρουσιακές
- Στόχος των κρατών είναι η επιβίωσή τους, η διατήρηση της κυριαρχίας τους και η μεγιστοποίηση της ασφάλειάς τους
- Τα κράτη επιδιώκουν την απόκτηση ισχύος, ώστε να διατηρήσουν ή να βελτιώσουν τη θέση τους στη διεθνή σκηνή
- Τα κράτη επιδιώκουν την εξισορρόπηση των αντιπάλων
- Τα κράτη που αγνοούν τη θέση τους και τους συσχετισμούς ισχύος κινδυνεύουν να υποταχθούν ή να αφανιστούν
- Η ανάγκη επιβίωσης και εξυπηρέτησης ιδίων συμφερόντων υποβαθμίζει το δίκαιο και την ηθική

Το βασικό ερευνητικό ερώτημα της παρούσας εργασίας είναι:

«Γιατί είναι αναγκαία μία θεσμικά κατοχυρωμένη, αυτοτελής και ανεξάρτητη Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Πληροφοριών;»

Πριν δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό εξετάστηκαν τρία υποερωτήματα:

α) «Πού οφείλεται η ανεπάρκεια του ισχύοντος ευρωπαϊκού προτύπου συνεργασίας στον τομέα της πληροφόρησης;»

β) «Ποιά είναι τα διαχρονικά εμπόδια που δυσχεραίνουν την ουσιαστική συνεργασία;» και

γ) «Ποιές ευκαιρίες προκύπτουν για τα κράτη-μέλη και την ΕΕ από τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών;»

Μεταξύ των υποερωτημάτων αυτών και του βασικού ερωτήματος υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος.

Καθώς το αντικείμενο του θέματος είναι η σύσταση ενός θεσμικού Οργάνου, στον τομέα της ευρωπαϊκής ασφάλειας μάλιστα, με στόχο την από κοινού οργάνωση, συντονισμένη δράση και αντιμετώπιση των απειλών, εύλογα δημιουργείται η απορία γιατί η ενασχόληση με το εν λόγω ζήτημα δεν βασίστηκε σε μία φιλελεύθερη θεωρία ή σε μία θεωρία για την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, αλλά στην πλέον ανταγωνιστική και συγκρουσιακή προσέγγιση, δηλαδή τον ρεαλισμό.

Ο λόγος είναι ότι προκύπτει, αν όχι εξ αρχής, τότε κατά τη διάρκεια της ερμηνευτικής διαδικασίας, ότι επαληθεύονται από τα γεγονότα οι βασικές αρχές του νεορεαλισμού:

Πρώτον, αποδεικνύεται ότι οι διεθνείς σχέσεις είναι ένα άκρως ανταγωνιστικό και συγκρουσιακό πεδίο. Είναι προφανές από την ανάγνωση της μεταψυχροπολεμικής ιστορίας ότι η «αιώνια ειρήνη» του Kant, στην οποία πίστεψαν πολλοί ερευνητές των διεθνών σχέσεων - υποστηρικτές του φιλελευθερισμού, δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί.

Δεύτερον, η απουσία μίας κεντρικής διεθνούς διακυβέρνησης καθιστά το διεθνές σύστημα άναρχο και μέσα σε αυτό υπάρχουν κράτη που θέλουν να κυριαρχήσουν έναντι άλλων κρατών. Ακόμα και ο νεοφιλελεύθερος θεσμικοκεντρισμός, που αποδέχεται μεταξύ άλλων τη διεθνή αναρχία ως έννοια, περιορίζεται στην απουσία μίας κεντρικής διακυβέρνησης, θέτοντας στο περιθώριο τις κυριαρχικές τάσεις ορισμένων κρατών.¹

Τρίτον, τα κράτη είναι οι κύριοι δρώντες της διεθνούς σκηνής, συμπεριφέρονται ορθολογικά, στοχεύουν στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους, στη μεγιστοποίηση της

---

¹ Κωνσταντόπουλος, Ι. Λ. (2008) *Οικονομική Κατασκοπεία και Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, σελ. 173

ασφάλειάς τους και στην επιβίωσή τους, ενώ αγωνίζονται παράλληλα για τη διατήρηση της θέσης τους στην κατανομή ισχύος.

Η αποδοχή των ανωτέρω προτάσεων, ωστόσο, δεν αναιρεί την περίπτωση ύπαρξης συνεργασίας μεταξύ των κρατών, αρκεί αυτή να είναι αμοιβαία επωφελής, ή τη δημιουργία μίας συλλογικής οντότητας, που επιδιώκει ουσιαστικά τη γεφύρωση των διαφορών μεταξύ των μελών της και κυρίως την προάσπιση των συμφερόντων τους. Για τον λόγο αυτό, η βάση τέτοιου είδους συνεργασιών είναι εθελοντική και σαφώς οριοθετημένη, όσον αφορά το πεδίο δράσης, και πρόκειται για μία σχέση μακροπρόθεσμη, που οδηγεί στη δημιουργία ενός διεθνούς καθεστώτος.²

Ακόμα μία σημαντική διαφορά με νεοφιλελεύθερες θεωρίες είναι ότι ο νεορεαλισμός θεωρεί μεθοδολογικά τους Διεθνείς Οργανισμούς ως εξαρτημένες, και όχι ανεξάρτητες, μεταβλητές, καθώς υποστηρίζει ότι επηρεάζονται άμεσα από την κατανομή ισχύος διεθνώς.

Τέλος, όσον αφορά τη συνεργασία των κρατών εντός θεσμικού πλαισίου, αυτό που έχει καθοριστική σημασία είναι το όφελος που θα αποκομίσει κάθε κράτος. Με την έννοια του οφέλους, ωστόσο, δεν νοείται μόνο το απόλυτο κέρδος, αλλά οπωσδήποτε και το σχετικό, δηλαδή το κατά πόσο ορισμένα κράτη θα αποκομίσουν συγκριτικά περισσότερα οφέλη από κάποια άλλα, στο πλαίσιο της συνεργασίας τους. Στο ζήτημα των σχετικών κερδών δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη σημασία από εκπροσώπους του νεοφιλελευθερισμού.³

Οι ανωτέρω είναι οι κυριότερες προτάσεις που επιβεβαιώνουν τους βασικούς πυλώνες της νεορεαλιστικής θεωρίας, κατά την ερμηνευτική προσπάθεια ερμηνείας των διεθνών σχέσεων και της συμπεριφοράς των κρατών, και δικαιολογούν την επιλογή αυτής της θεωρητικής προσέγγισης.

Τέλος, όσον αφορά την αναζήτηση και τη συγκέντρωση των απαιτούμενων στοιχείων και πληροφοριών, η εκπόνηση της εν λόγω εργασίας βασίστηκε στη βιβλιογραφική έρευνα, σε επιστημονικά κείμενα, μελέτες, δημοσιεύσεις, άρθρα, δημοσιευμένες συνεντεύξεις ερευνητών και στελεχών σε θέματα ασφαλείας θεσμικού και επιχειρησιακού επιπέδου και σε επίσημες πηγές της ΕΕ.

---

² ό.π., σελ. 147

³ ό.π., σελ. 174

Εισαγωγή

Με την κατάρρευση του διπολισμού μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ αναδείχθηκαν ως η μοναδική υπερδύναμη σε ένα πολυπολικό διεθνές περιβάλλον. Η νέα πραγματικότητα, διεθνικοί δρώντες, μη κρατικοί δρώντες με διεθνή δράση, η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, οι εμπόλεμες συγκρούσεις, οι μεταναστευτικές ροές, η κλιματική αλλαγή και οι συνέπειές της, η ταχύτατη εξέλιξη της τεχνολογίας, η ραγδαία αύξηση του εθνικισμού, η ανάδειξη νέων οικονομικών δυνάμεων, η φτώχεια, έχουν διαμορφώσει ένα νέο περιβάλλον ασφαλείας, που επηρεάζει κάθε τομέα τόσο της εσωτερικής όσο και της διεθνούς τάξης.

Την άναρχη φύση της διεθνούς σκηνής, την αστάθεια και το ανταγωνιστικό κλίμα είχαν προβλέψει εκπρόσωποι του νεορεαλισμού, όπως οι Kenneth Waltz και John Mearsheimer, σε αντίθεση με τους υποστηρικτές της φιλελεύθερης προσέγγισης, που θεώρησαν ότι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου θα σήμανε την έναρξη μιας περιόδου αρμονίας, αιώνιας ειρήνης και δημοκρατίας.⁴

Κυρίως μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, αλλά και μετά από άλλες τρομοκρατικές επιθέσεις στην Ευρώπη, έγινε αντιληπτό ότι ο κόσμος έρχεται πια αντιμέτωπος με νέες προκλήσεις ασφαλείας, τις οποίες δεν μπορεί να προβλέψει και να αντιμετωπίσει με τα παραδοσιακά μέσα που διέθετε έως τότε. Η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί βασικό στόχο για την ΕΕ και, στο πλαίσιο αυτό, άρχισε να ενισχύεται η αστυνομική και δικαστική ευρωπαϊκή συνεργασία, αλλά και η προστασία των κοινών ευρωπαϊκών συνόρων.

Ο τομέας της πληροφόρησης, της συλλογής, ανάλυσης και διαχείρισης των πληροφοριών, έρχεται δυναμικά ξανά στο προσκήνιο. Ωστόσο, αν και έχουν γίνει βήματα και υπάρχουν θετικά σημάδια, η ΕΕ παραμένει σημαντικά αδύναμη στον τομέα αυτό, κυρίως λόγω της απροθυμίας των κρατών-μελών, η οποία οφείλεται στη συντηρητική κρατικοκεντρική τους διάθεση και την έλλειψη εμπιστοσύνης σε οτιδήποτε βρίσκεται έξω από τα σύνορά τους.

Η ΕΕ είναι ένα υπό δημιουργία μόρφωμα, την κατάληξη του οποίου δεν μπορεί να προβλέψει κανείς με βεβαιότητα. Παρουσιάζει ομοιότητες και διαφορές με παραδοσιακούς διεθνείς Οργανισμούς και Ομοσπονδίες, είναι όμως μία ανεξάρτητη ένωση κρατών και νομικά έχει επικρατήσει ο όρος «υπερεθνικός Οργανισμός» για να την περιγράψει. Παρουσιάζει

---

⁴ Konstantopoulos, I. & Nomikos, J. (2017) *Brexit and Intelligence: Connecting the dots*, Journal of Intelligence History, 16:2, 100-107, DOI: 10.1080/16161262.2017.1333695, σελ. 101

κάποια από τα βασικά στοιχεία ενός κράτους, έχει δηλαδή δική της σημαία, δικό της ύμνο και δικό της δίκαιο, το οποίο μάλιστα υπερισχύει των εθνικών νομοθεσιών, σε περίπτωση σύγκρουσης, έχει δικό της νόμισμα και είναι αρμόδια για τη χάραξη της νομισματικής, εμπορικής και τελωνειακής πολιτικής που ακολουθείται, πλην όμως υπάρχει κενό στην εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας. Αυτό απορρέει από το γεγονός ότι τα κράτη-μέλη διαχωρίζουν κάθετα την ενωσιακή από την εσωτερική τους ασφάλεια, ακόμα και σήμερα, που όλα δείχνουν ότι υπάρχει άμεση σύνδεση και αλληλεξάρτηση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος ασφαλείας.

Η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων από τα κράτη-μέλη προς την ΕΕ είναι ευρύτερη και όχι αυστηρά οριοθετημένη, σε σχέση με άλλους διεθνείς οργανισμούς, διότι πρωταρχική είναι η αρχή της δοτής αρμοδιότητας και της συναίνεσης. Στην προσπάθεια να ανταπεξέλθει εντός του σύγχρονου περιβάλλοντος ασφαλείας και στην ανάγκη να σταθεί αποτελεσματικά απέναντι στις νέες προκλήσεις, αλλά και στις συνέπειές τους, η ΕΕ χαράσσει κοινές κατευθυντήριες γραμμές, στο πλαίσιο των πολιτικών της γενικότερα και της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας ειδικότερα, σχετικά με το θέμα μας.

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) αποτελεί τη συντονισμένη εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της ΕΕ, με κύριους στόχους τη διασφάλιση και διατήρηση της ειρήνης, την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας και της προώθησης της διεθνούς συνεργασίας, της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.⁵ Η Κοινή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) είναι μέρος της ΚΕΠΠΑ και στόχος της είναι η ενίσχυση των στρατιωτικών ικανοτήτων της ΕΕ, η ανάπτυξη αποστολών εκτός της Ένωσης για ειρηνευτικούς σκοπούς, η πρόληψη των συγκρούσεων και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ).⁶ Το γεγονός ότι οι πολιτικές ασφαλείας ενισχύονται και αναπτύσσονται δείχνει ευτυχώς ότι τα ζητήματα ασφαλείας και ο τρόπος διαχείρισής τους λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψιν.

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση δεν μπορεί προς το παρόν και εντός του συγκεκριμένου νομικού πλαισίου να εκφραστεί μέσα από τη δημιουργία μιας Ομοσπονδίας ή Συνομοσπονδίας κρατών, διότι αφενός τα κράτη-μέλη ήταν και παραμένουν εξαιρετικά επιφυλακτικά σε οτιδήποτε αφορά την παραχώρηση μέρους της εσωτερικής κυριαρχίας τους σε μία ενιαία δομή

---

⁵ https://european-union.europa.eu/index_el

⁶ https://european-union.europa.eu/index_el

και αφετέρου, ακόμα και στο πλαίσιο της Ένωσης, πάντα υπήρχαν, υπάρχουν και θα υπάρχουν κράτη με ηγετικές διαθέσεις, όπως για παράδειγμα η Γερμανία, η Γαλλία και το πρόσφατα απελθόν Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ). Υπό αυτήν την σκοπιά, από πολλούς μελετητές κρίνεται προτιμότερη η ενίσχυση της υφιστάμενης συνεργασίας, η διατήρηση και βελτίωση, δηλαδή, του υπάρχοντος μοντέλου συνεργασίας στον τομέα της πληροφόρησης.

Ωστόσο, υπάρχει και η πιο τολμηρή πλευρά, που υποστηρίζει ότι η ΕΕ πρέπει να αφήσει την εποχή της ήπιας ισχύος (soft power) και να χαράξει υψηλή στρατηγική, περνώντας στο στάδιο της σκληρής ισχύος (hard power). Για να συμβεί αυτό, πρέπει να χρησιμοποιήσει όλα τα διαθέσιμα μέσα και τις δυνατότητές της, ώστε να ενισχύσει τον ρόλο της διεθνώς και να αναγνωριστεί ως υπολογίσιμη δύναμη και σοβαρός στρατηγικός εταίρος. Στο πλαίσιο, λοιπόν, της επίτευξης της στρατηγικής αυτονομίας της, ερευνητές τάσσονται υπέρ της ανάληψης αποφασιστικών πολιτικών πρωτοβουλιών και της πρότασης για τη δημιουργία μιας νέας Κεντρικής Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών υπό προϋποθέσεις, ενός νέου ευρωπαϊκού θεσμικού φορέα, που φαίνεται ότι μπορεί να είναι πιο παραγωγικός και αποτελεσματικός και εν τέλει πιο ανθεκτικός. Αυτό βέβαια προϋποθέτει θεσμικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες επέρχονται μέσω της αναθεώρησης των ισχυουσών Συνθηκών της ΕΕ.

Στην παρούσα εργασία και στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, θα εξεταστεί η αναγκαιότητα σύστασης μιας Κεντρικής Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών. Θα προηγηθεί μία σύντομη παρουσίαση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος και αναδρομή στα κυριότερα σημεία της ευρωπαϊκής πορείας, καθώς επίσης η συνοπτική ανάλυση του όρου πληροφόρηση (intelligence) και η ραγδαία ανάπτυξη και σημασία της στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον ως πολλαπλασιαστή ισχύος. Έπειτα, θα γίνει μια προσπάθεια ανάδειξης των κυριότερων ζητημάτων ασφαλείας στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον, των λόγων για τους οποίους κρίνεται ανεπαρκές και αποτυγχάνει να ανταπεξέλθει αποτελεσματικά το υφιστάμενο ευρωπαϊκό δίκτυο συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και της πληροφόρησης, των εμποδίων που διαχρονικά δυσχεραίνουν την ουσιαστική ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πληροφόρησης και της δημιουργίας μίας ενιαίας και αυτόνομης Υπηρεσίας, αλλά και των ευκαιριών που προκύπτουν από την υλοποίηση αυτής της ιδέας. Από τις σημαντικότερες πτυχές του ζητήματος της περαιτέρω εμβάθυνσης είναι η ανάγκη επαναπροσδιορισμού και αναθεώρησης των Συνθηκών της ΕΕ.

Με σκοπό τη σύγκριση και στο πλαίσιο κατανόησης των έντονων διαφορών και του χάσματος που υπάρχει σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εκτίθεται πολύ σύντομα το ελληνικό μοντέλο συνεργασίας στον τομέα ασφαλείας και πληροφοριών, όπως αυτό προκύπτει από την ισχύουσα νομοθεσία και τη διαθέσιμη βιβλιογραφία.

1. Σύντομη επαναθεώρηση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης

Μεταπολεμικά, ο δρόμος προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση είναι δύσκολος. Ο οικονομικός ανταγωνισμός, η καχυποψία και η επιφυλακτικότητα απέναντι στη Γερμανία, λόγω του επιθετικού παρελθόντος της, και η στάση των κρατών, ιδιαίτερα της Μεγάλης Βρετανίας, νικήτριας του Πολέμου, να διατηρήσουν ανεπηρέαστες τις κυριαρχικές εξουσίες τους, είναι κάποια από τα βασικά ζητήματα. Φαίνεται ότι η έννοια του κοινού συμφέροντος δεν έχει έρθει ακόμα στην επιφάνεια. Πολλά από τα κράτη επιλέγουν την οικονομική και στρατιωτική ομπρέλα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (ΗΠΑ), προκειμένου να προασπίσουν τα συμφέροντά τους. Ωστόσο, οι διεθνείς εξελίξεις και η έναρξη της ψυχροπολεμικής περιόδου επηρεάζουν την Ευρώπη στο εσωτερικό της και σταδιακά αναπτύσσεται η διακρατική συνεργασία στο δυτικό τμήμα της. Τότε, με κίνητρα κυρίως οικονομικά και λιγότερο πολιτικά, άρχισαν να ιδρύονται Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί και θεσμικά Όργανα.

Η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), κατά την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία, αποτελεί τη βάση για την ενοποίηση της Ευρώπης, καθώς λειτούργησε σταθεροποιητικά και συμβιβαστικά για τα ευρωπαϊκά συμφέροντα. Έπειτα, εξελικτικά δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ ή Ευρατόμ), για τη συνεργασία στους τομείς της οικονομίας και της ατομικής ενέργειας. Η κινητήριος δύναμη και ο κοινός παρονομαστής της ευρωπαϊκής συνεργασίας παραμένει ο οικονομικός παράγοντας και όχι η πολιτική ενδυνάμωση. Σταδιακά, η ΕΟΚ των έξι μελών δίνει τη θέση της στην Ευρώπη των 28, μέχρι το 2020, και των 27 κρατών-μελών σήμερα, μετά την αποχώρηση του ΗΒ από την Ένωση το 2020. Παρακολουθώντας την πορεία του ενοποιητικού εγχειρήματος, εν μέσω μάλιστα σοβαρών κρίσεων, σημειώνεται σταδιακά σημαντική θεσμική εξέλιξη, που διαμορφώνει την

Ένωση σε έναν υπερεθνικό Οργανισμό με οικονομική βαρύτητα και πολιτική υπόσταση, βασικό χαρακτηριστικό του οποίου είναι η Κοινοτική Μέθοδος.⁷

Η έννοια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι ένα δύσκολο εννοιολογικά και πρακτικά πεδίο, διότι επηρεάζεται από εσωτερικές και εξωτερικές εξελίξεις. Πρόκειται για την εξέταση ενός πολυπαραγοντικού φαινομένου και κατά την ερμηνευτική προσπάθεια, τίθενται τα ερωτήματα της φύσης της ΕΕ, της υπεροχής της έναντι των κρατών-μελών και της πολιτικής, νομικής, δημοκρατικής και ηθικής της διάστασης. Πέρα από τη νομισματική πολιτική και τον γενικότερο οικονομικό προσανατολισμό του εγχειρήματος, η έννοια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ζητήματα άσκησης κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών και σε άλλους τομείς.

Η αξιολόγηση της ευρωπαϊκής πορείας θα πρέπει να γίνεται τόσο από την σκοπιά της ΕΕ ως συνόλου όσο και από την σκοπιά των μερών που την απαρτίζουν. Το βασικό ερώτημα, που αφορά και τις δύο πλευρές, είναι το κατά πόσο η ύπαρξη, λειτουργία και περαιτέρω εξέλιξη της Ένωσης έχει συμβάλλει και μπορεί να ενισχύσει περαιτέρω την ανάπτυξη, την ευημερία και την ασφάλεια των πολιτών της. Η δυναμική του ερωτήματος αυτού είναι πιο έντονη, αν η ερώτηση τεθεί αντίστροφα: Ποιά, δηλαδή, θα ήταν η πορεία και η κατάσταση των κρατών-μελών εκτός ευρωπαϊκού πλαισίου;⁸

Αξιολογώντας την πορεία αυτή από την πλευρά της Ένωσης, πρέπει να εξεταστεί το κατά πόσο πρόκειται για ένα περιβάλλον ευημερίας, ασφάλειας, προώθησης της δημοκρατίας και εδραίωσης της ειρήνης. Από τους βασικούς στόχους της ενοποιητικής προσπάθειας ήταν η γεφύρωση των σχέσεων των κυρίαρχων ανταγωνιστικών δυνάμεων, της Γερμανίας και της Γαλλίας, και ειδικότερα ο γερμανικός εξευρωπαϊσμός, και η απόρριψη των ηγεμονικών διαθέσεων. Η απόρριψη του ηγεμονισμού βέβαια προϋποθέτει συναίνεση,⁹ η οποία είναι και η βάση της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Σταδιακά και με την πάροδο των δεκαετιών, η Ένωση διευρύνεται, το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον μεταβάλλεται και απέναντι στις νέες προκλήσεις προωθείται η εμβάθυνση της ΕΕ: Τελωνειακή ένωση, δημιουργία ενιαίας αγοράς, νομισματική ένωση,

---

⁷ Με τον όρο Κοινοτική Μέθοδος - βασικό χαρακτηριστικό της ΕΕ και κάτι που την έχει ξεχωρίσει από τις άλλες μορφές συνεργασίας και συνύπαρξης κρατών – νοείται, όπως περιγράφει στο βιβλίο του ο Μούσης Ν. (Μούσης, Ν. (2018) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση), η δημιουργία θεσμικών Οργάνων και η σταδιακή ανάπτυξη κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών μέσω Συνθηκών, προς εξυπηρέτηση κοινών συμφερόντων των κρατών-μελών.

⁸ Μαραβέγιας, Ν. (2016) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ. 521

⁹ ό.π. σελ. 522

θεσμοθέτηση ΚΕΠΠΑ.¹⁰ Η εμβάθυνση της ολοκλήρωσης κρίνεται γενικά θετικά, χωρίς βέβαια να απουσιάζουν τα μειονεκτήματα των μεταρρυθμίσεων, τα εμπόδια, οι συγκρούσεις και οι κρίσεις, που είχαν διαφορετικό αντίκτυπο σε κάθε μέλος.

Η ΚΕΠΠΑ αναβάθμισε τον ρόλο της ΕΕ στη διεθνή σκηνή και λειτούργησε ευεργετικά για το εσωτερικό περιβάλλον ασφαλείας. Έπειτα, η ενιαία αγορά και η νομισματική σταθερότητα θεωρείται ότι συνέβαλε στην ευημερία της Κοινότητας, καθώς οδήγησε σε αύξηση του συνολικού ΑΕΠ, χωρίς αυτό ωστόσο να είναι πάντα δεδομένο. Στη συνέχεια, η περαιτέρω εμβάθυνση εκφράστηκε με τη δημιουργία της Ευρωζώνης, η οποία είναι γεγονός ότι δεν είχε την ίδια θετική επίδραση για όλα τα μέλη της. Παρ' όλα αυτά, η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 δεν κατάφερε να την αφανίσει και άνοιξε ο δρόμος για την δημοσιονομική και τραπεζική ένωση, η οποία απαιτούσε συμβιβαστικές λύσεις.¹¹

Περαιτέρω, αξιολογώντας την Ένωση ως κοινότητα δικαίου, πρέπει να εξεταστεί το κατά πόσο ήταν και παραμένει πιστή στις αρχές της νομιμότητας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ατομικών ελευθεριών του ανθρώπου. Οι δύο αυτές παράμετροι αφορούν τη θεσμική λειτουργία της Ένωσης και τον αποτελεσματικό έλεγχο τόσο των θεσμικών Οργάνων όσο και των κρατών-μελών. Προς αυτήν την κατεύθυνση, σημειώνεται ο εξέχων ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Επιτροπής) ως θεσμικού Οργάνου ελέγχου και η υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου (ΔΕΕ) για παραβιάσεις του ενωσιακού δικαίου και για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, με την επίκληση της δεσμευτικής ισχύος των διατάξεων του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Ωστόσο, ο διαχωρισμός των εθνικών συμφερόντων από τα ενωσιακά, ο εσωτερικός οικονομικός ανταγωνισμός και οι αντιπαραθέσεις σχετικά με την κατανομή του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού καθυστερούν τη θεσμική εξέλιξη. Είναι εμφανής η απουσία ισχυρής πολιτικής βούλησης για θεσμική μεταρρύθμιση και βασικό εμπόδιο είναι η έλλειψη αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την περιορισμένη έκταση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης σε πολλούς τομείς και, μοιραία, τη δημιουργία πολιτικών και θεσμικών ελλειμμάτων,

---

¹⁰ Σημείωση: Η ΚΕΠΠΑ θεσμοθετήθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και αρχικά δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πλέον αποτελεσματική. Ωστόσο, με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ σημειώθηκαν θεσμικές αλλαγές στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας. Η ανάγκη για προσαρμογή στις εξελίξεις και η ενίσχυση του ρόλου της ΕΕ διεθνώς απαιτούσε συνεχείς μεταρρυθμίσεις, τις οποίες εισήγαγε η Συνθήκη της Νίκαιας. Ωστόσο, η πιο οργανωμένη φάση της Εξωτερικής Πολιτικής της Ένωσης επήλθε με τη μεταρρυθμιστική Συνθήκη της Λισσαβόνας.

¹¹ Μαραβέγιας, Ν. (2016) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ. 523

που σχετίζονται με τη συναίνεση και την ισότητα αφενός, με την απουσία λογοδοσίας (δημοκρατικό έλλειμμα) αφετέρου, και τελικά με την εσωτερική και εξωτερική νομιμοποίηση της ΕΕ.

Από την πλευρά των κρατών-μελών, η πορεία τους εντός της Κοινότητας κρίνεται, επίσης, γενικά θετικά. Άλλωστε, βάσει της θεωρίας του πολιτικού ρεαλισμού, όπως ήδη αναφέρθηκε στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας, η συμμετοχή σε συμμαχίες είναι εξαιρετικής σπουδαιότητας για την επιβίωση ενός κράτους και τη μεγιστοποίηση της ασφάλειάς του. Η προσχώρηση σε μία Κοινότητα, όμως, προϋποθέτει την εκχώρηση σε αυτήν ορισμένων εσωτερικών αρμοδιοτήτων.

Είναι γεγονός ότι τα μικρά κυρίως και τα μεσαία κράτη επηρεάζονται περισσότερο από τη συμμετοχή τους στην Ένωση. Είναι αλήθεια, επίσης, ότι το ρίσκο για τα μεγαλύτερα κράτη είναι πιο αυξημένο. Παρά τούτα, η γεωπολιτική θέση και η εσωτερική κατάσταση των κρατών-μελών, σε επίπεδο οικονομίας, δημοκρατίας, ασφάλειας και δυνατότητας υιοθέτησης των ενωσιακών πολιτικών, είναι στοιχεία που επηρεάζουν τη θέση τους και την πορεία τους στην Κοινότητα. Αδιαμφισβήτητα, οι διευρύνσεις της ΕΕ έχουν μεταβάλλει την εσωτερική ισορροπία, διότι σταδιακά προστέθηκαν «παίκτες» με διαφορετική δυναμική. Ωστόσο, φαίνεται ότι η επιρροή των παραδοσιακά ισχυρότερων κρατών δεν επηρεάστηκε.¹²

Σε οικονομικό επίπεδο, η ΕΕ ήρθε αντιμέτωπη με δύο σοβαρές κρίσεις, τη χρηματοπιστωτική κρίση, που εκκίνησε από τις ΗΠΑ και έπληξε την παγκόσμια οικονομία, και την κρίση της Ευρωζώνης συνεπεία της έντονης δημοσιονομικής απειθαρχίας. Η ιστορία έχει αποδείξει πολλές φορές ότι οι ευεργετικές μεταρρυθμίσεις και οι ουσιαστικές αλλαγές επέρχονται μετά από σοβαρές κρίσεις. Η κρίση έφερε στην επιφάνεια τις οικονομικές διαφορές της Βόρειας και Νότιας Ευρώπης, ενώ ταυτόχρονα αναδείχθηκε το ζήτημα της «πολιτικής κακοδιαχείρισης της κρίσης».¹³ Ωστόσο, υπάρχει το επιχείρημα ότι η συμμετοχή στην Ευρωζώνη προστατεύει τα μέλη της από ενδεχόμενες υποτιμήσεις και από την πλήξη της ανταγωνιστικότητάς τους διεθνώς και χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Γερμανία. Υπάρχουν, σαφώς και παραδείγματα χωρών, όπως της Μεγάλης Βρετανίας ή της Πολωνίας, της οποίας η οικονομική επίδοση δεν πτοήθηκε, αν και εκτός Ευρωζώνης.

---

¹² Μαραβέγιας, Ν. (2016) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ. 528-529

¹³ Baldwin, R. & Wyplosz, Ch. (2018) *Τα οικονομικά της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα (5^η Έκδοση), σελ.

Αυτό που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι η αξιολόγηση κόστους και οφέλους σε κάθε τομέα από τα κράτη-μέλη γίνεται με βάση τα συμφέροντα, τις προτεραιότητές τους και το οικονομικό τους επίπεδο. Το γεγονός ότι οι εθνικές οικονομίες βρέθηκαν αντιμέτωπες με πρωτοφανείς κρίσεις μετά την προσχώρησή τους στην Ένωση, απεδείχθησαν αδύναμες να υιοθετήσουν τις αλλαγές και δεν κατάφεραν να ωφεληθούν, εξηγείται προφανώς από ελαττώματα της Ευρωζώνης, κυρίως όμως από εθνικές πολιτικές, που δεν ήταν τελικά συμβατές με την Ένωση τη δεδομένη στιγμή. Σε κάθε περίπτωση, όμως, η έξοδος ενός μέλους από την Ευρωζώνη κρίνεται ότι θα έχει μάλλον αρνητικές συνέπειες για το ίδιο το κράτος.

Συνοπτικά, οι σημαντικότεροι σταθμοί στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με την πάροδο του χρόνου είναι οι ακόλουθοι:¹⁴

Το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τον Μάιο 1945, βρίσκει την Ευρώπη διαλυμένη και η ψυχροπολεμική περίοδος, που ακολούθησε, τη διαίρεσε για περισσότερο από τέσσερις δεκαετίες.

- Τον Απρίλιο 1949 ιδρύθηκε ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) από τις ΗΠΑ, τον Καναδά και δέκα ευρωπαϊκά κράτη, ενώ σταδιακά προσχώρησαν σε αυτό περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.
- Τον Μάιο 1949 ιδρύθηκε το Συμβούλιο της Ευρώπης από δέκα ευρωπαϊκές χώρες (Γαλλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία, Ιρλανδία, Δανία, Νορβηγία, Σουηδία).
- Τον Σεπτέμβριο 1953 τίθεται σε ισχύ η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ).
- Τον Απρίλιο 1951, μετά από πρόταση του Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών Robert Schuman (Διακήρυξη Schuman) ιδρύθηκε η ΕΚΑΧ, που έθεσε τη βάση για το οικοδόμημα της ΕΕ. Από τα σημαντικότερα σημεία της Διακήρυξης Schuman, που παραμένουν επίκαιρα και αξίζει να αναφερθούν, είναι πρώτον η υπογράμμιση της ανάγκης για την ανάληψη αποφασιστικών πρωτοβουλιών, ανάλογων με τους κινδύνους που απειλούν τη διεθνή τάξη και την ειρηνική συνύπαρξη, και δεύτερον ότι το ευρωπαϊκό εγχείρημα διαμορφώνεται σταδιακά και χτίζεται πάνω σε επιτεύγματα που καλλιεργούν το αίσθημα αλληλεγγύης. Βασικό ζήτημα, επίσης, ήταν να παύσει η διαμάχη και επιτευχθεί ισορροπία στις σχέσεις Γαλλίας και Γερμανίας.

---

¹⁴ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu_el

- Τον Μάρτιο 1957, ιδρύθηκαν δύο ακόμα κοινότητες, η ΕΟΚ και η Ευρατόμ, με την υπογραφή των Συνθηκών της Ρώμης από τα έξι παραπάνω ιδρυτικά κράτη.

Η επόμενη δεκαετία ήταν μία περίοδος οικονομικής ανάπτυξης και περαιτέρω συνεργασίας:

- Τα βασικά σημεία της περιόδου αυτής ξεκινούν με τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) τον Μάιο 1960, στο πλαίσιο της οικονομικής ολοκλήρωσης.
- Ακολούθησε η διαίρεση της Ευρώπης σε Ανατολική και Δυτική, με το τείχος του Βερολίνου τον Αύγουστο 1961.
- Τον Ιούλιο 1962, υιοθετήθηκε η πρώτη Κοινή Γεωργική Πολιτική, που έδωσε στα μέλη της ΕΟΚ τη δυνατότητα να ελέγχουν την παραγωγή τροφίμων.
- Τον Απρίλιο 1965, υπεγράφη η Συνθήκη Συγχώνευσης, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο 1967. Από τότε και στο εξής, οι τρεις Ευρωπαϊκές Κοινότητες υπάγονται διοικητικά στην Επιτροπή.
- Τον Ιούλιο 1968, καταργήθηκαν οι τελωνειακοί δασμοί μεταξύ των έξι κρατών-μελών της ΕΟΚ και ελευθερώθηκε το διασυνοριακό εμπόριο, το οποίο γνώρισε μεγάλη άνθιση.

Κατά την περίοδο 1970-1979:

- Η Κοινότητα διευρύνθηκε με την προσχώρηση της Δανίας, της Ιρλανδίας και του ΗΒ, τον Ιανουάριο 1973. Την ίδια χρονιά, συνεπεία της πετρελαϊκής κρίσης στον απόηχο του αραβοϊσραηλινού πολέμου, η ΕΟΚ ήρθε αντιμέτωπη με σοβαρή οικονομική κρίση.
- Κατά το 1974 και 1975, η Πορτογαλία, η Ελλάδα και η Ισπανία απαλλάχθηκαν από τα δικτατορικά καθεστώτα και άνοιξε ο δρόμος για την ένταξή τους στις Κοινότητες.
- Τον Ιούλιο 1979, οι εθνικοί βουλευτές συμμετείχαν για πρώτη φορά σε ευρωπαϊκούς πολιτικούς συνδυασμούς και διενεργήθηκαν εκλογές για την ανάδειξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.
- Στη διάρκεια αυτής της δεκαετίας, το αίσθημα αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών-μελών ενισχύθηκε και παράλληλα, θεσπίστηκαν νόμοι για την προστασία του περιβάλλοντος.

Προχωρώντας στην επόμενη δεκαετία αυτής της πορείας, η Ευρώπη άλλαξε καθοριστικά:

- Τον Ιανουάριο 1981, η Ελλάδα προσχώρησε στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.
- Τον Ιανουάριο 1986 ακολούθησε η ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

- Τον Φεβρουάριο 1986, άνοιξε ο δρόμος προς την ενιαία αγορά, με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη να ρυθμίζει το ζήτημα των διαφορών μεταξύ των εθνικών νομικών πλαισίων.
- Τον Ιούνιο 1987, εγκαινιάστηκε το Πρόγραμμα Erasmus, δίνοντας τη δυνατότητα σε πάνω από 10 εκατομμύρια φοιτητές να σπουδάσουν και να εργαστούν στο εξωτερικό.
- Καθοριστικό σημείο της δεκαετίας αυτής είναι η πτώση του Τείχους του Βερολίνου τον Νοέμβριο 1989 και η ένωση της Γερμανίας. Τον Οκτώβριο 1990, το ανατολικό τμήμα της προσχώρησε στην ΕΟΚ.

Τη δεκαετία του 1990 υπήρξε έντονη κινητικότητα και θα μπορούσε να έχει ως τίτλο «Μια Ευρώπη χωρίς σύνορα»:

- Τον Φεβρουάριο 1992 υπεγράφη η ιδρυτική Συνθήκη της ΕΕ, η Συνθήκη του Μάαστριχτ, και τέθηκε σε ισχύ τον Νοέμβριο 1993. Με τη Συνθήκη αυτή, τέθηκε το πλαίσιο για το κοινό νόμισμα, την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας και την ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.
- Τον Ιανουάριο 1993, εκκίνησε η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων, με τη δημιουργία της ενιαίας αγοράς.
- Τον επόμενο χρόνο, τον Ιανουάριο 1994, ιδρύθηκε ο Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ).
- Λίγο αργότερα, τον Ιανουάριο 1995, ο αριθμός των κρατών-μελών ανήλθε στα 15, με την προσχώρηση τριών ακόμα κρατών, της Αυστρίας, της Σουηδίας και της Φινλανδίας.
- Επόμενο σημαντικό βήμα είναι η Συμφωνία Σένγκεν (Schengen Agreement), που τέθηκε σε εφαρμογή τον Μάρτιο 1995 και για επτά χώρες (Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Κάτω Χώρες, Λουξεμβούργο, Πορτογαλία) έπαυσε ο διαβατηριακός έλεγχος.
- Τον Οκτώβριο 1997, υπεγράφη η Συνθήκη του Άμστερνταμ, που τέθηκε σε ισχύ τον Μάιο 1999, η οποία εισήγαγε θεσμικές μεταρρυθμίσεις με σκοπό την ενίσχυση της ΕΕ στη διεθνή σκηνή.
- Αποκορύφωμα της δεκαετίας η κυκλοφορία του κοινού νομίσματος, του ευρώ, στις έντεκα πρώτες χώρες, τον Ιανουάριο 1999.

Τα επόμενα δέκα έτη, η ΕΕ διευρύνεται και η συνεργασία των κρατών-μελών γίνεται στενότερη:

- Τον Φεβρουάριο 2001, υπογράφεται η Συνθήκη της Νίκαιας με σκοπό τη θεσμική μεταρρύθμιση.
- Την 11^η Σεπτεμβρίου 2001, η τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ, με περίπου 3000 θύματα, κλονίζει τη διεθνή σκηνή.
- Τον Ιανουάριο 2002, το ευρώ καθίσταται το νόμιμο νόμισμα 12 χωρών της Ένωσης.
- Τον Μάρτιο 2003, στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, πραγματοποιούνται ειρηνευτικές επιχειρήσεις στην περιοχή των Βαλκανίων (στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη).
- Τον Μάιο 2004, η ΕΕ διευρύνεται με την προσχώρηση δέκα νέων κρατών, της Κύπρου, Μάλτας, Τσεχίας, Εσθονίας, Ουγγαρίας, Λετονίας, Λιθουανίας, Πολωνίας, Σλοβακίας, Σλοβενίας.
- Τον Ιούνιο του 2005, η Γαλλία και οι Κάτω Χώρες απορρίπτουν τη Συνταγματική Συνθήκη της ΕΕ, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, που υπεγράφη από 25 χώρες.
- Τον Ιανουάριο 2007, προσχωρούν στην ΕΕ η Βουλγαρία και η Ρουμανία.
- Τον Δεκέμβριο 2007, υπογράφεται και κυρώνεται άμεσα από όλα τα μέλη η Συνθήκη της Λισσαβόνας (Μεταρρυθμιστική Συνθήκη).
- Τον Σεπτέμβριο 2008, η διεθνής κοινότητα έρχεται αντιμέτωπη με την χρηματοπιστωτική κρίση, που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ.

Η δεκαετία 2010-2019 χαρακτηρίζεται από έντονη κρίση, τρομοκρατικές επιθέσεις και παγκόσμια αναταραχή:

- Το 2010, η ΕΕ παλεύει με την κρίση του 2008 και θεσπίζεται η τραπεζική ένωση.
- Τον Δεκέμβριο 2012, απονέμεται στην ΕΕ το Νόμπελ Ειρήνης ως Κοινότητα δημοκρατίας και ειρήνης.
- Τον Ιούλιο 2013 πραγματοποιείται η προσχώρηση της Κροατίας στην ΕΕ και πλέον η Ένωση αριθμεί 28 μέλη.
- Από τον Νοέμβριο 2015, η Ευρώπη γίνεται στόχος τρομοκρατικών επιθέσεων (αναλυτική έκθεση σε επόμενο κεφάλαιο).
- Τον Δεκέμβριο 2015, συνάπτεται η Συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή, στη διάσκεψη του ΟΗΕ.
- Από τον Δεκέμβριο 2015 και μετά, εισέρχονται στην Ευρώπη πρωτοφανή μεταναστευτικά ρεύματα και πάνω από ένα εκατομμύριο άνθρωποι αιτούνται ασύλου, συνεπεία του πολέμου στη Συρία. Η ΕΕ κλονίζεται, προσπαθεί να ανταπεξέλθει και να ενισχύσει τον έλεγχο των συνόρων της.

- Τον Ιούνιο 2016, το ΗΒ αποφασίζει με δημοψήφισμα την αποχώρησή του από την Ένωση.
- Από τον Δεκέμβριο 2019, η Ευρώπη επιδιώκει να καταστεί η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος έως το 2050, ακολουθώντας την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

Από το 2020 έως σήμερα, η ΕΕ καλείται να αντιμετωπίσει μια σειρά νέων εξελίξεων, που ορίζουν μία νέα εποχή:

- Τέλη 2019 εμφανίζεται η πανδημία Covid-19 και από τον Ιανουάριο 2020 παραλύει τον τομέα της δημόσιας υγείας διεθνώς και έχει επιπτώσεις σε κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο.
- Τον Ιανουάριο 2020, μετά από 47 ολόκληρα χρόνια, το ΗΒ αποχωρεί από την Ένωση.
- Τον Απρίλιο 2021, αρχίζει η διάσκεψη για το μέλλον της Ευρώπης.
- Τον Φεβρουάριο 2022, λαμβάνει χώρα η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Τα θύματα και οι μεταναστευτικές ροές αυξάνονται, ενώ η ενεργειακή κρίση είναι άμεσο επακόλουθο. Η διεθνής κοινότητα αντιτίθεται επιβάλλοντας σειρά κυρώσεων στη Ρωσία, ενώ παράλληλα αναδεικνύεται και η πρόθεση της Κίνας να αναβαθμιστεί στην παγκόσμια σκηνή.

Δεν αμφισβητείται το γεγονός ότι έχουν σημειωθεί σημαντικά βήματα προόδου και ανάπτυξης στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Ωστόσο, τα κράτη-μέλη φαίνονται προβληματισμένα και διστακτικά απέναντι στον όρο ενοποίηση. Είναι προτιμότερο δε η αξιολόγηση της ολοκλήρωσης και των αποτελεσμάτων της να τοποθετείται σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, διότι τα δεδομένα μεταβάλλονται. Έχει αποδειχθεί, επίσης, ότι η ανάληψη αποφασιστικών πρωτοβουλιών για την αλλαγή ενός παγιωμένου πλαισίου και τη δόμηση ενός νέου συστήματος, που ανταποκρίνεται στις τρέχουσες προκλήσεις, τοποθετείται διαχρονικά στον απόηχο καταστροφών, κρίσεων και βαθιάς ύφεσης. Σήμερα, όμως, το ζητούμενο δεν είναι πια η αντιμετώπιση εκ των υστέρων, αλλά η εξεύρεση συμβιβαστικών και αποτελεσματικών λύσεων με στόχο την πρόληψη και την ανθεκτικότητα.

2. Η έννοια της πληροφόρησης (intelligence) και ο ρόλος των Υπηρεσιών Πληροφοριών

Η έννοια της πληροφόρησης, της συλλογής, δηλαδή, και της ανάλυσης πληροφοριών, είναι ένας ιδιαίτερα κρίσιμος τομέας της διεθνούς ασφάλειας, η οποία δεν έχει μόνο στρατιωτικό χαρακτήρα, αλλά και πολιτική και ανθρώπινη διάσταση. Ωστόσο, όπως σημειώνει ο Walter Laqueur στο βιβλίο του το 1993 (*A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence, 1993*) και ισχύει μέχρι σήμερα, δυστυχώς δεν έχει καταλήξει επιτυχώς κανένα εγχείρημα ανάπτυξης μιας φιλόδοξης θεωρίας πληροφοριών.¹⁵

Παρά το γεγονός ότι έχουν γίνει προσπάθειες να οριστεί σαφώς η έννοια αυτή, η ακαδημαϊκή κοινότητα δεν έχει καταλήξει σε έναν κοινώς αποδεκτό ορισμό της πληροφόρησης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο καθένας, που ασχολείται από τη μία ή την άλλη θέση με την πληροφόρηση, τείνει να την ορίζει σύμφωνα με το αντικείμενο και την ειδικότητά του. Έτσι, έχουν διατυπωθεί διαφορετικοί ορισμοί από στρατιωτικά επιτελεία, με επιχειρησιακό προσανατολισμό, διαφορετικοί ορισμοί από όσους ασχολούνται με τη συλλογή πληροφοριών και διαφορετικοί από εκείνους που ασχολούνται με την ανάλυση. Αυτό που μπορεί να συμπεράνει κανείς εξετάζοντας τους ορισμούς που έχουν προκύψει και καθίστανται ανεπαρκείς είναι ότι α) συχνά δεν συμπεριλαμβάνονται σε αυτούς οι αρμόδιες υπηρεσίες, η διαδικασία, ο συντονισμός, οι νόμοι και οι κανόνες που τη διέπουν εντός ενός κράτους ή μίας κοινότητας και β) ανάλογα με την ειδικότητα εκείνου που επιμελήθηκε τον ορισμό, φωτίζεται αποκλειστικά ή κυρίως το αντικείμενο που γνωρίζει καλύτερα.

Όπως προκύπτει, ο πρώτος που ασχολήθηκε με την πληροφόρηση είναι ο Σουν Τσου, που πιθανολογείται ότι έζησε γύρω στο 500 π.Χ. και, αν και η ιστορικότητά του έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση, το εγχειρίδιο στρατηγικής «*Η τέχνη του Πολέμου*» (*The Art of War*) αποδίδεται σε αυτόν κατά κοινή ομολογία. Ο Σουν Τσου, λοιπόν, υποστηρίζει τη δύναμη της πληροφόρησης και ονομάζει τις πληροφορίες σημαντική επένδυση για αυτόν που τις κατέχει.

Με τον όρο πληροφόρηση, σύμφωνα με τον Martin Bimfort, όπως τον αναλύει στο έργο του «*Ένας ορισμός της Πληροφόρησης*» (*A definition of Intelligence, 1958*) νοείται «*η συλλογή και η επεξεργασία των πληροφοριών σε σχέση με ξένα κράτη και κρατικούς δρώντες, τις οποίες χρειάζεται η κυβέρνηση για τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της και τη*

---

¹⁵ Laqueur, W. (1993) *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence*. New York: Routledge (eBook published on the 31th of October 2017)

διασφάλιση της εθνικής ασφάλειας, όπως επίσης και η διεξαγωγή μη καταλογιζόμενων δραστηριοτήτων στο εξωτερικό, οι οποίες θα διευκολύνουν την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, καθώς και την προστασία τόσο της διαδικασίας όσο και του προϊόντος, καθώς και των ατόμων που ασχολούνται με αυτά, από μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη»¹⁶. Από τον ορισμό του Bimfort θεωρήθηκε ότι λείπει το στοιχείο της μυστικότητας, που εκ φύσεως σχετίζεται με την πληροφόρηση, και ότι η προσθήκη της μυστικότητας καθιστά αυτομάτως περιττή την προσθήκη της λέξης προστασίας της διαδικασίας.

Ο Michael Warner ορίζει την πληροφόρηση ως «μυστική, κρατική δραστηριότητα για την κατανόηση ή την επιρροή ξένων παραγόντων»¹⁷. Όμως, και ο ορισμός αυτός κρίνεται ανεπαρκής, διότι τονίζει τη σημασία της μυστικότητας και των ξένων παραγόντων, παραλείποντας με αυτόν τον τρόπο πολλούς τομείς δραστηριότητας και του σκοπού της πληροφόρησης. Για παράδειγμα, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου ήρθε στο προσκήνιο η τρομοκρατία και μετά την έκταση που έλαβαν τα γεγονότα των εσωτερικών διαρροών από τον Edward Snowden το 2013, για παράδειγμα, κατέστη σαφές ότι η πληροφόρηση εκτείνεται και σε άλλους τομείς, που σχετίζονται άμεσα και με το εσωτερικό περιβάλλον.

Αναμφίβολα, η μυστικότητα είναι στοιχείο της διαδικασίας, τόσο της συλλογής, ακόμα και αν οι πληροφορίες προέρχονται από ανοιχτές πηγές, όσο και της ανάλυσης, όσον αφορά τις μεθόδους. Και είναι, επίσης, προφανές ότι αν δεν τηρείται μυστικότητα και ο κύκλος δεν είναι περιορισμένος, το εγχείρημα κινδυνεύει να αποτύχει. Όμως, μαζί με τη μυστικότητα πρέπει να συνεξεταστούν σοβαρά τα ζητήματα νομιμότητας, ευθύνης και δημοκρατικού ελέγχου.

Το NATO ορίζει την πληροφόρηση ως «το τελικό προϊόν που προκύπτει από την κατευθυνόμενη συλλογή και επεξεργασία πληροφοριών, που σχετίζονται με το περιβάλλον, τις δυνατότητες και τις προθέσεις των φορέων και παραγόντων, με σκοπό τον εντοπισμό τόσο των απειλών όσο και των ευκαιριών από τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων»¹⁸.

Η ΕΕ βασίζεται στον ορισμό του NATO και ορίζει την έννοια της πληροφόρησης ως «το τελικό προϊόν, που προκύπτει από την επεξεργασία πληροφοριών σχετικά με ξένα έθνη,

---

¹⁶ Warner, M. *A Definition of Intelligence*. Studies in Intelligence, σελ. 5

¹⁷ ό.π., σελ. 6

¹⁸ <https://nso.nato.int/natoterm/Web.mvc>

εχθρικές ή δυνητικά εχθρικές δυνάμεις ή στοιχεία ή περιοχές πραγματικών ή πιθανών επιχειρήσεων».¹⁹

Σύμφωνα με τους Peter Gill και Mark Phythian, ο ορισμός της έννοιας της πληροφόρησης πρέπει να περιλαμβάνει υποχρεωτικά τα εξής: Ότι α) πρόκειται για κάτι περισσότερο από τη διαδικασία της συλλογής πληροφοριών, β) αφορά μία σειρά δραστηριοτήτων, που συνδέονται μεταξύ τους, γ) η βάση αυτών είναι η ασφάλεια, δ) ο στόχος είναι η έγκαιρη προειδοποίηση, ε) που υπαγορεύει το σύγχρονο ανταγωνιστικό περιβάλλον, άρα τα οφέλη και τα κέρδη είναι σχετικά, στ) περιλαμβάνεται η δυνατότητα για περαιτέρω δραστηριότητες ως επακόλουθο της ανάλυσης των πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των συγκεκριμένων ενεργειών και ότι ζ) για το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και την απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος η μυστικότητα είναι απαραίτητο στοιχείο.²⁰

Λαμβάνοντας υπ' όψιν το σύγχρονο άναρχο, ασταθές και ανταγωνιστικό περιβάλλον και θεωρώντας επομένως ότι η θεωρία που μπορεί να εξυπηρετήσει αποτελεσματικότερα το πεδίο της πληροφόρησης είναι ο ρεαλισμός, η παρούσα εργασία θα βασιστεί στον ορισμό των Peter Gill και Mark Phythian για την πληροφόρηση:

«Η πληροφόρηση περιλαμβάνει τις κυρίως μυστικές δραστηριότητες, που αφορούν τον στόχο, τη συλλογή, την ανάλυση, τον διαμοιρασμό των πληροφοριών και τη δραστηριότητα που σχετίζεται με τις πληροφορίες, με σκοπό την ενίσχυση της ασφάλειας και/ή τη διατήρηση ισχύος σε σχέση με τις ανταγωνιστικές δυνάμεις, παρέχοντας έγκαιρη προειδοποίηση για επικείμενες απειλές και ευκαιρίες.»²¹

Ο τομέας της πληροφόρησης είναι πολλαπλασιαστικής ισχύος και πρέπει να εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της υψηλής στρατηγικής (grand strategy) ενός κράτους ή μιας ομάδας κρατών, της ΕΕ εν προκειμένω, με στόχο την επίτευξη του σκοπού που καθορίζει η θεμελιώδης πολιτική τους.²² Ο ρόλος της υψηλής στρατηγικής είναι να αναγνωρίζει τις απειλές, να τις αναλύει και να αναπτύσσει τα καταλληλότερα μέτρα, πολιτικά, στρατιωτικά, οικονομικά, προς υποστήριξη του γενικότερου στόχου. Η έννοια της υψηλής στρατηγικής θα μπορούσε να γίνει

---

¹⁹ <https://iate.europa.eu/search/result/1676406048480/1>

²⁰ Gill, P. & Phythian, M. (2018) *Intelligence in an Insecure World*, Polity Press, 3d Edition, σελ. 24

²¹ ό.π., σελ. 24-25

²² Πλατιάς, Α. (2018) *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία, Έβδομη Έκδοση, σελ. 83

αντιληπτή ως μια πολιτική και στρατιωτική αλυσίδα μέσων και σκοπών, στην οποία υπάρχει άμεση σύνδεση στρατιωτικών δυνατοτήτων και πολιτικών στόχων.²³

Η πληροφόρηση, επομένως, επιδρά καθοριστικά στη διαμόρφωση της υψηλής στρατηγικής, καθώς μέσω της αποκτηθείσας γνώσης, αποσαφηνίζει πολλά ζητήματα του διεθνούς περιβάλλοντος στον τομέα της πολιτικής, της ασφάλειας και της άμυνας και λειτουργεί ως ανιχνευτής απειλών, υπαρκτών και δυνητικών, αλλά και ευκαιριών δράσης. Επιπλέον, ενισχύει την εσωτερική, αλλά και τη διεθνή νομιμοποίηση της υψηλής στρατηγικής, αλλά και την απονομιμοποίηση της στρατηγικής των αντιπάλων. Εκτός αυτών, ενισχύει σημαντικά τον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, μέσω της μυστικής οικονομικής, πολιτικής ή στρατιωτικής δράσης, και τελικά ελέγχει και διαφυλάττει την εφαρμογή της υψηλής στρατηγικής, ενώ παράλληλα, παρέχει πληροφορίες σχετικά με το πώς την αντιλαμβάνονται οι αντίπαλοι.²⁴ Εξυπηρετώντας όλους αυτούς τους σκοπούς, ορθά έχει διατυπωθεί ότι η πληροφόρηση αποτελεί δυστυχώς ένα σημαντικό κενό της διπλωματικής ιστορίας και μία διάσταση που σπάνια λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψιν. Η παγκόσμια ιστορία είναι γεμάτη από παραδείγματα που φανερώνουν την άγνοια εκ μέρους των διαμορφωτών αποφάσεων και των πολιτικών και την υποτίμηση αυτού του πεδίου δράσης, συχνά με καταστροφικές συνέπειες.

Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι ο ρόλος των υπηρεσιών πληροφόρησης είναι ιδιαίτερα κρίσιμος, όσον αφορά στην αποφυγή του στρατηγικού αιφνιδιασμού και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς μπορούν να παράγουν γνώση, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί όχι μόνο στο παρόν, αλλά και μακροπρόθεσμα. Στην έννοια γνώση περιλαμβάνεται το σύνολο των διαθέσιμων πληροφοριών σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Μια υπηρεσία πληροφοριών υπερτερεί έναντι κάθε άλλου κρατικού ή ιδιωτικού φορέα, διότι αποτελεί έναν εξειδικευμένο Οργανισμό, που είναι σε θέση να χρησιμοποιήσει μυστικά μέσα και μεθόδους που δεν διαθέτει άλλος, διέπεται -ή τουλάχιστον πρέπει να διέπεται- από αντικειμενικότητα, ανεξαρτησία, πολιτική ουδετερότητα και δεν λειτουργεί προς ίδιον συμφέρον, έχει άμεση πρόσβαση και λόγο κατά τη χάραξη πολιτικής, διότι εκ των πραγμάτων διαθέτει περισσότερες και κρίσιμες πληροφορίες για θέματα που αφορούν την υψηλή στρατηγική.²⁵

Ο τομέας της πληροφόρησης θα έπρεπε να είναι εξαιρετικά σημαντικό κομμάτι των κοινών πολιτικών ασφαλείας της ΕΕ και ουσιαστικό τμήμα της στρατηγικής ασφαλείας της,

---

²³ Πλατιάς, Α. & Κολιόπουλος, Κ. (2015), *Η Τέχνη του Πολέμου του Σουν Τσου*. Αθήνα: Εκδόσεις Δίαυλος, σελ. 64-65

²⁴ Κωνσταντόπουλος, Ι.Α. (2016) *Άμυνα και Διπλωματία: Πληροφόρηση (Intelligence) και Υψηλή Στρατηγική: Η περίπτωση της Ελλάδας*. Liberal.gr

²⁵ ό.π.

δεδομένου ότι ρόλος του είναι η πρόβλεψη της πιθανότερης εξέλιξης, βάσει δεδομένων και στατιστικών. Το ερώτημα που τίθεται, επομένως, είναι το κατά πόσο το υπάρχον ευρωπαϊκό δίκτυο πληροφοριών επαρκεί για την εκπλήρωση των ευρωπαϊκών στόχων και ανταποκρίνεται στη σύγχρονη πραγματικότητα.

Ως κοινός παρονομαστής για την Ευρώπη των 27 πια, με τους περισσότερους από 500 εκατομμύρια κατοίκους²⁶, θα πρέπει να τεθεί το κοινό συμφέρον, η κοινή αίσθηση της έννοιας της απειλής, αλλά και η κοινή αντίληψη ως προς την αξιολόγηση και αντιμετώπιση των προκλήσεων και των ευκαιριών. Υπό αυτό το πρίσμα, φαίνεται ότι η ουσιαστική δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Οργανισμού Πληροφόρησης θα ενδυνάμωνε την Ένωση σε κάθε επίπεδο.

3. Σύγχρονες απειλές - Ζητήματα ασφαλείας

Περί της αναγκαιότητας ύπαρξης μιας ανεξάρτητης και θεσμικά κατοχυρωμένης Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών, το ήδη διαμορφωμένο περιβάλλον ασφαλείας αναδεικνύει τη στενή σχέση μεταξύ πληροφόρησης και εξωτερικής πολιτικής, ασφάλειας και άμυνας. Η σωστή πληροφόρηση είναι αναπόσπαστο κεφάλαιο για κάθε μεγάλη δύναμη, είτε αφορά την πρόληψη είτε την αντιμετώπιση πιθανών ή υπαρκτών απειλών είτε τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας και την υπεροχή. Σήμερα, οι προκλήσεις και οι απειλές υπερβαίνουν τα κρατικά σύνορα ταχύτατα, ως εκ τούτου απαιτείται ο ορισμός των απειλών να επαναδομηθεί σε κοινή βάση εντός ευρωπαϊκού εδάφους και οι πολιτικές ασφαλείας της Ένωσης να ευθυγραμμιστούν και να προσαρμοστούν στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Το σύγχρονο διεθνές περιβάλλον γνωρίζει βαθιά κρίση, βρίσκεται ίσως στην πιο επικίνδυνη συγκυρία μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, σύμφωνα με τον Wolfgang Ischinger.²⁷ Το ίδιο και η ευρωπαϊκή τάξη, η οποία αμφισβητείται, απειλείται και παραβιάζεται. Πρωταγωνιστεί δυναμικά η τρομοκρατία και άλλες μορφές σοβαρών εγκλημάτων, όπως το οργανωμένο έγκλημα, το εμπόριο ναρκωτικών και όπλων, η εμπορία και εκμετάλλευση ανθρώπων, εγκλήματα κατά ανηλίκων (παιδική πορνογραφία, σεξουαλική εκμετάλλευση), οικονομικά εγκλήματα, το διασυνοριακό έγκλημα, αυξανόμενες απειλές στον

²⁶ Σχέδιο στρατηγικής εσωτερικής ασφάλειας για την Ευρωπαϊκή Ένωση
<https://www.consilium.europa.eu/media/30737/qc3010313elc.pdf>

²⁷ Ischinger, W. (2020) *Annual Report 2019*. Munich Security Conference, σελ. 100

κυβερνοχώρο, όπλα μαζικής καταστροφής. Κάθε μία από τις παραπάνω κατηγορίες αποδεικνύεται ιδιαίτερα ετοιμοπόλεμη και ανθεκτική απέναντι στους νέους τρόπους και τα τεχνολογικά μέσα αντιμετώπισής τους. Στα παραπάνω έρχεται να προστεθεί το μεταναστευτικό, οι προσφυγικές ροές, οι σοβαρές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, η ανεξέλεγκτη ταχύτητα της τεχνολογικής ανάπτυξης και τέλος, η πανδημία που έπληξε τον κόσμο από τον Νοέμβριο του 2019 και έχει ορίσει μία νέα πραγματικότητα.

Κατά την εξέταση των σύγχρονων προκλήσεων και των επιπτώσεών τους στην ευρωπαϊκή ασφάλεια, δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί η αλλαγή της ισορροπίας ισχύος διεθνώς, ο διαμοιρασμός της εξουσίας από τον δυτικό κόσμο σε περισσότερα μέρη, η ανερχόμενη Κίνα, οι γεωπολιτικές και οικονομικές φιλοδοξίες της και η κομβική σχέση της με τις ΗΠΑ και τη Ρωσία, ο ρόλος των ΗΠΑ ως του σημαντικότερου εταίρου και εγγυητή της ευρωπαϊκής ασφάλειας, η Ρωσία και ο τρόπος που επιλέγει να ασκεί πίεση, η ενεργειακή κρίση, η στάση της Τουρκίας, οι ένοπλες συρράξεις και οι αντιπαραθέσεις παγκοσμίως.

3.1 Τρομοκρατία

Η 11^η Σεπτεμβρίου είναι το αποκορύφωμα των τρομοκρατικών ενεργειών, σηματοδότησε μία νέα αρχή στον τρόπο που αντιλαμβάνονται τα κράτη και οι πολίτες την έννοια της ασφάλειας, ανέδειξε την τρομοκρατία σε ζήτημα διεθνούς ασφάλειας και άλλαξε θεμελιωδώς την πολιτική σκηνή και τη ζωή των ανθρώπων, εισάγοντας τον φόβο και την αστάθεια στη διεθνή τάξη. Η τρομοκρατική αυτή επίθεση δεν στράφηκε μόνο κατά των ΗΠΑ, αλλά επηρέασε καθοριστικά την Ευρώπη και κάθε δημοκρατία. Η ισλαμική τρομοκρατία είναι ενεργά παρούσα στην παγκόσμια σκηνή τις τελευταίες δεκαετίες και η δράση της δεν περιορίζεται πια σε συγκεκριμένα μόνο κράτη. Οι Ισλαμιστές τρομοκράτες χτυπούν τυφλά, πιέζοντας τη διεθνή κοινότητα να ανασυνταχθεί και να αναθεωρήσει ταχύτατα τη στάση της και τον τρόπο αντίδρασής της απέναντι σε αυτή τη μορφή πολιτικής και θρησκευτικής βίας, με αποτέλεσμα χιλιάδες θύματα.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμη η διάκριση του Ισλάμ ως θρησκείας και του Ισλαμισμού ως πολιτικής Ιδεολογίας που χρησιμοποιεί το Ισλάμ ως εργαλείο, προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση, που ταυτίζει μουσουλμάνους πιστούς με τρομοκράτες, και έχει ως αποτέλεσμα την απομόνωση και τη βία κατά των μουσουλμανικών κοινοτήτων.²⁸

---

²⁸ Βασιλάκη, Ρ. (2017) *Πώς εξηγείται το φαινόμενο της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης*; Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ

Από το 2014 έως το 2016 σημειώθηκε ο μεγαλύτερος αριθμός τρομοκρατικών επιθέσεων στην Ευρώπη, με τον αριθμό των θυμάτων τρομοκρατίας να ξεπερνά συνολικά τον αντίστοιχο αριθμό θυμάτων παρελθόντων ετών. Μετά το 2016 πραγματοποιήθηκαν 10 τρομοκρατικές επιθέσεις στον ευρωπαϊκό χώρο από τζιχαντιστές, ενώ οι απόπειρες τέτοιων επιθέσεων ανήλθαν σε 33. Σταδιακά και από το 2018, σημειώνεται ύφεση, όσον αφορά τις τρομοκρατικές ενέργειες.

Παρακάτω αναφέρονται οι σφοδρότερες τρομοκρατικές επιθέσεις μετά το ορόσημο της 11^η Σεπτεμβρίου:

- Μαδρίτη, 2004: Ταυτόχρονες βομβιστικές επιθέσεις σε τρένα, με σχεδόν 200 νεκρούς και 2000 τραυματίες
- Λονδίνο, 2005: Βομβιστικές επιθέσεις στο μετρό και σε λεωφορείο με 52 νεκρούς
- Νορβηγία, 2011: Έκρηξη βόμβας πλησίον κυβερνητικών κτηρίων στο Όσλο
- Την ίδια ημέρα, ο Μπρέιβικ εισέβαλε σε κατασκήνωση και άρχισε να πυροβολεί. Ο αριθμός των θυμάτων και των δύο επιθέσεων ανέρχεται σε 77
- Βρυξέλλες, 2014: Τρομοκρατική επίθεση στο Εβραϊκό Μουσείο - 4 νεκροί από τα πυρά τρομοκράτη
- Παρίσι, 2015: α) Επίθεση στα γραφεία του περιοδικού Charlie Hebdo με 12 νεκρούς, τον Ιανουάριο, β) τρομοκρατικές επιθέσεις με πυροβολισμούς και εκρήξεις, 137 νεκρούς και πάνω από 350 τραυματίες, τον Νοέμβριο
- Βρυξέλλες, 2016: Βομβιστική επίθεση στο αεροδρόμιο των Βρυξελλών με 32 νεκρούς
- Κωνσταντινούπολη, 2016: Πυρά τρομοκρατών και βομβιστικές επιθέσεις στον αερολιμένα Ατατούρκ με 45 νεκρούς και πολλούς τραυματίες
- Νίκαια, 2016: Τρομοκράτης του Ισλαμικού Κράτους παρέσυρε με φορτηγό συγκεντρωμένο πλήθος σε δρόμο, στο πλαίσιο εορτασμών για την Ημέρα της Βαστίλης, με 86 νεκρούς και περισσότερους από 450 τραυματίες
- Μόναχο, 2016: Νεαρός ένοπλος πυροβολεί και σκοτώνει 9 άτομα και μετά αυτοκτονεί
- Μάντσεστερ, 2017: Βομβιστική επίθεση στο Μάντσεστερ Αρένα με 23 νεκρούς και τουλάχιστον 116 τραυματίες

Η πιο πρόσφατη Έκθεση της EUROPOL (2022) για την Κατάσταση και τις Τάσεις της Τρομοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (EU Terrorism Situation and Trend Report – TESAT Report 2022) διακρίνει τις ακόλουθες κατηγορίες τρομοκρατίας με βάση τις ιδεολογικές προτιμήσεις²⁹:

- Ισλαμική τρομοκρατία
- Ακροδεξιά τρομοκρατία
- Αριστερή και αναρχική τρομοκρατία
- Εθνικιστική και αυτονομιστική τρομοκρατία
- Άλλες μορφές τρομοκρατίας

Στις παραπάνω κατηγορίες σημειώνεται ότι δεν υπάρχει το στοιχείο του αμοιβαίου αποκλεισμού και ότι η κατηγοριοποίηση των δραστών και του χαρακτηρισμού μιας επίθεσης δεν είναι πάντα εύκολη, όταν για παράδειγμα δεν υπάρχει ανάληψη ευθύνης για ένα τρομοκρατικό χτύπημα.

Οι βασικές τρομοκρατικές οργανώσεις που εξετάστηκαν, στο πλαίσιο της ισλαμικής τρομοκρατίας, για τη χαρτογράφηση του πεδίου σήμερα είναι ο ISIS και η AL QAEDA. Ωστόσο, νέες τρομοκρατικές ομάδες και παρακλάδια των βασικών οργανώσεων κάνουν την εμφάνισή τους. Οι κύριες οργανώσεις σαφώς στοχεύουν στην επιβίωση και στη διάρκειά τους, παρατηρείται ωστόσο μία ύφεση και όχι έξαρση της δραστηριοποίησής τους, όπως προκύπτει από την Έκθεση της EUROPOL (2022). Αυτό δεν σημαίνει ότι η τρομοκρατία έπαυσε να είναι απειλή. Ο όρος ύφεση χρησιμοποιείται για να δείξει τη δυναμική των τρομοκρατικών επιθέσεων στο παρόν σε σχέση με το παρελθόν. Η προπαγάνδα εξακολουθεί να είναι βασικό τους εργαλείο και αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο αυτό, εκμεταλλεύτηκαν προπαγανδιστικά και μη τρομοκρατικού χαρακτήρα επιθέσεις στην ΕΕ κατά το 2021. Προέκυψε, επίσης, ότι οι δράστες τρομοκρατικών επιθέσεων ήταν μεμονωμένα άτομα ή μικρές ομάδες ατόμων και όχι μεγάλες συνθέσεις.

Η Έκθεση της EUROPOL (2022) βασίζεται στην εθελοντική συνεισφορά ποσοτικών και ποιοτικών πληροφοριών εκ μέρους των κρατών-μελών, τρίτων κρατών και θεσμικών

---

²⁹ Europol (2022) *EU Terrorism Situation and Trend Report – TESAT Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, σελ. 90-91

εταίρων και παρουσιάζεται κάθε χρόνο στην Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (Committee on Civil Liberties, Justice & Home Affairs – LIBE) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Στο σημείο αυτό, σημειώνεται ότι η ΕΕ κατέφυγε στη χρήση του ποινικού δικαίου (criminal law) για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.³⁰ Ειδικότερα, όσον αφορά την απάντηση των χωρών της ΕΕ, φαίνεται ότι τα κράτη-μέλη και - κυρίως οι χώρες στόχοι - επιλέγουν τη λήψη μέτρων ασφαλείας για την πρόληψη και καταστολή της τρομοκρατίας στο εσωτερικό τους, υιοθετώντας συχνά πρακτικές που αντίκεινται στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ενδεικτικά αναφέρονται οι στρατιωτικές παρεμβάσεις, οι ενισχυμένες παρακολουθήσεις ατόμων, η επιμήκυνση της περιόδου κράτησης υπόπτων κοκ), παρά το γεγονός ότι η ΕΕ είναι ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ως προς αυτό το ζήτημα περιβάλλον. Εγείρεται, επομένως, ζήτημα συνταγματικότητας των μέτρων αυτών.

3.2 Οργανωμένο έγκλημα

Σε κρατικό και διεθνές επίπεδο, το οργανωμένο έγκλημα ακμάζει. Το άνοιγμα της αγοράς και των συνόρων, η ευκολία μετακίνησης των ανθρώπων και των αγαθών, η ραγδαία αύξηση των συναλλαγών, των επενδύσεων και του διεθνούς εμπορίου, οι νέες τεχνολογίες που διευκολύνουν όλα τα παραπάνω, συνέβαλαν στην αύξηση των παράνομων δραστηριοτήτων. Υπό την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος νοούνται παράνομες δραστηριότητες πάσης φύσεως, όπως οικονομικές και τραπεζικές απάτες, εμπόριο ναρκωτικών, παράνομη διακίνηση προϊόντων, εμπορία ανθρώπων (ανηλίκων, γυναικών, μεταναστών) και λαθρεμπόριο ανθρωπίνων οργάνων, λαθρεμπόριο όπλων, παράνομη διακίνηση και εμπορία ζώων, τοξικά απόβλητα και πυρηνικά υλικά. Παρά τη σημαντική τεχνολογική πρόοδο, οι κρατικές δομές και οι υπάρχουσες, όχι ιδιαίτερα ενισχυμένες, διακρατικές συνεργασίες δεν αρκούν για την πρόληψη και αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών. Ένα επιπλέον στοιχείο που δυσχεραίνει την παρακολούθηση και καταστολή αυτών των απειλών είναι ότι έχουν πλέον δημιουργηθεί ανθεκτικά δίκτυα παράνομων δραστηριοτήτων, που μπορούν εύκολα να αλλάξουν το αντικείμενο δραστηριοποίησής τους.³¹

---

³⁰ Sliedegt, E. V. (2010) *European approaches to fighting terrorism*. 20 Duke Journal of Comparative and International Law, σελ. 413

³¹ Ντόκος, Θ. Π. (2011) *Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας: Η ανάγκη μεταρρύθμισης του μηχανισμού διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων*. Αθήνα: PP16, Policy Paper ΕΛΙΑΜΕΠ, σελ. 9

Τον Φεβρουάριο 2022, εκδόθηκε η πιο πρόσφατη μέχρι στιγμής Έκθεση της EUROPOL για την αξιολόγηση των απειλών σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος (Serious and Organised Crime Threat Assessment – EU SOCTA 2021). Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα είναι ένας ανθεκτικός αντίπαλος, που προσαρμόζεται εύκολα, με ευέλικτες και ρευστές δομές και βασικά χαρακτηριστικά τη χρήση βίας και τη διαφθορά.

Τα στοιχεία, στα οποία βασίστηκε η Έκθεση αντλήθηκαν από τις πληροφορίες που παρείχαν τα κράτη-μέλη, ευρωπαϊκοί Οργανισμοί και τρίτα κράτη και επιχειρησιακές πληροφορίες που ήδη διαθέτε η EUROPOL στις βάσεις δεδομένων της. Αναμφίβολα, είναι εξαιρετικά σημαντικό επίτευγμα και δείγμα προόδου ότι σε σχέση με την Έκθεση του 2017, η συνεισφορά των πληροφοριών αυξήθηκε περίπου κατά 60%, όπως αναφέρεται στην Έκθεση του 2022. Το γεγονός, όμως, ότι η συνεισφορά αυτή βασίστηκε σε ερωτηματολόγια, όπως σημειώνεται, θα έπρεπε να προβληματίσει.

Αργότερα, στην ίδια Έκθεση, επισημαίνεται ότι ορισμένα στοιχεία που αφορούν τη δραστηριότητα των εγκληματικών δικτύων, τον κύκλο δράσης τους, βασικές γεωγραφικές τοποθεσίες και διαδρομές, η κλίμακα της παράνομης χρηματοδότησης κοκ, δεν είναι εύκολο να εκτιμηθούν επαρκώς, λόγω του υπάρχοντος κενού πληροφοριών. Έτσι, τονίζεται ότι η Έκθεση αυτή πρόκειται για μια ενδεικτική, αλλά όχι πλήρη εικόνα της κατάστασης.

3.3 Οικονομική και πολιτική κατάσταση

Στις αρχές του 2008, η οικονομική και πολιτική κατάσταση άλλαξε και η πολυσυζητημένη χρηματοπιστωτική κρίση έπληξε καθοριστικά τον δυτικό κόσμο. Πέρα από τον οικονομικό και τραπεζικό πανικό και την αβεβαιότητα που επέφερε, άλλαξε τη δυναμική, μετέβαλε την ισορροπία ισχύος και τα συμφέροντα των κρατών, καθώς η ύφεση εκδηλώθηκε με διαφορετικό τρόπο σε κάθε κράτος. Η οικονομική κρίση δεν περιορίστηκε στον δημοσιονομικό τομέα, αλλά έπληξε σοβαρά το πολιτικό και θεσμικό πεδίο. Δεν πρόκειται για μία απλή οικονομική ύφεση, αλλά για μία κρίση βαθιά και πολύπλευρη τελικά, που οδήγησε στην κατάρρευση θεσμικά πλαίσια και συστήματα αξιών. Εξαιτίας των εμπορικών και οικονομικών συναλλαγών με τις ΗΠΑ, ο δυτικός κόσμος επηρεάστηκε άμεσα και η ύφεση απλώθηκε στην Ευρωζώνη ταχύτατα, προκαλώντας σοβαρό πλήγμα σε ποικίλα πεδία.

Τα κράτη-μέλη ήρθαν αντιμέτωπα με ένα οικονομικό και κοινωνικό «κραχ», με την αβεβαιότητα και τον φόβο της επόμενης μέρας. Οι επιπτώσεις του φαινομένου έπληξαν την όποια ισορροπία, δημιουργήθηκε κοινωνική ανισότητα, αμφισβητήθηκαν τα αυτονόητα δικαιώματα στην παιδεία και την υγεία, στην εργασία και εκτοξεύθηκε το ποσοστό της ανεργίας, τη φτώχειας και της μετανάστευσης ως φυσικό επακόλουθο. Όλα αυτά με τη σειρά τους ενθάρρυναν παράνομες και εγκληματικές συμπεριφορές, βία και ακραία φασιστικά κινήματα, επιβεβαιώνοντας την πρόταση ότι οι συνέπειες μιας σοβαρής οικονομικής κρίσης έχουν ακόμα σοβαρότερες κοινωνικές και θεσμικές προεκτάσεις.

Εκτός από την οικονομική κρίση, οι πολιτικές και στρατιωτικές εντάσεις διεθνώς είναι έντονες και τίθενται ζητήματα επαναπροσδιορισμού της θέσης των δυνάμεων στη διεθνή σκηνή, του στρατηγικού σχεδίου που θα ακολουθήσουν και των συμμαχιών που θα δημιουργηθούν. Η ισορροπία πάλλεται σημαντικά με τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία. Ο πόλεμος αυτός αποδεικνύει: Πρώτον ότι βασικός στόχος της Ρωσίας είναι η διατήρηση της θέσης της διεθνώς ως μεγάλης δύναμης και βασικά εργαλεία στρατηγικής της είναι η ενεργειακή και πολιτική πίεση και η προπαγάνδα. Δεύτερον, αναδεικνύεται για ακόμα μία φορά η κυριαρχία των ΗΠΑ στη χάραξη της δυτικής πολιτικής. Τρίτον, αποδεικνύει τη διάθεση της Κίνας να επεκταθεί και να ισχυροποιήσει τη θέση της διεθνώς, μέσω της αποδυνάμωσης των δυτικών συμμαχιών. Τέταρτον, τα γεγονότα αυτά μπορούν να πλήξουν την Ευρώπη ποικιλοτρόπως και σε κάθε τομέα, καθώς ο πόλεμος αυτός τη φέρνει αντιμέτωπη με μεταναστευτικά ρεύματα, με την απώλεια της φθηνής ενέργειας από τη Ρωσία και τον κίνδυνο κλιμάκωσης της έντασης των σχέσεων με την Κίνα, με σοβαρό οικονομικό αντίκτυπο.

3.4 Μεταναστευτικό/ Προσφυγικό ζήτημα

Το 2015, η Ευρώπη ήρθε αντιμέτωπη με τη μεγαλύτερη μεταναστευτική κρίση από τα τέλη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Από το 2015, πρωτοφανή μεταναστευτικά και προσφυγικά ρεύματα εισέρρεαν στην Ευρώπη λόγω τρομοκρατικών επιθέσεων, ενόπλων συγκρούσεων ή κινδύνου ζωής στη χώρα τους. Την ίδια περίοδο, στο έδαφος της ΕΕ εκδηλώθηκαν τρομοκρατικές επιθέσεις και τα ανοιχτά μέτωπα πολλαπλασιάζονταν. Αν και ο Covid-19 και τα μέτρα που ελήφθησαν στο πλαίσιο του περιορισμού της διασποράς του ιού από το 2019 μείωσαν τα μεταναστευτικά ρεύματα, η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία εκτόξευσε

κατακόρυφα τον αριθμό των διελεύσεων από την Ουκρανία σε περισσότερο από 8 εκατομμύρια.³²

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της ΕΕ σχετικά με το προσφυγικό ζήτημα (με στοιχεία που συγκεντρώθηκαν έως το 2021 και δημοσιεύτηκαν το 2022³³), ο αριθμός των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο διαμορφώνεται ως εξής³⁴:

Έδαφος ΕΕ		
	Πρόσφυγες	Αιτούντες άσυλο
2010	1.393.254	259.400
2011	1.345.993	309.045
2012	1.338.622	335.285
2013	976.710	431.100
2014	1.097.130	626.970
2015	1.333.779	1.322.850
2016	1.888.718	1.260.930
2017	2.288.959	712.235
2018	2.489.547	664.405
2019	2.724.432	744.810
2020	2.673.102	472.395
2021	2.858.922	632.315

Μόνο το 2015 και 2016, από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Σημειώθηκαν 200.000 παράνομες διελεύσεις προς Frontex καταγράφηκαν περισσότερα από 2 εκατομμύρια παράνομες διαβάσεις, αριθμός που μειώθηκε σημαντικά από το 2019. Το 2021, σημειώθηκαν 200.000 παράνομες διελεύσεις προς

³² <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20170629STO78630/prosfugiki-krisi-kai-ee-stoicheia-kai-arithmoi>

³³ Το Ηνωμένο Βασίλειο δεν συμπεριλαμβάνεται στα δεδομένα για το 2020

³⁴ https://www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_el.html#filter=2021

την ΕΕ, ενώ οι παράνομες διελεύσεις από την περιοχή της Μεσογείου είχαν ως αποτέλεσμα πάνω από 1.500 νεκρούς, τόσο για το 2020 όσο και για το 2021.³⁵

Το προσφυγικό κύμα παρέσυρε την όποια σταθερότητα των κρατών-μελών, επιφέροντας οικονομικές και κοινωνικές αναταραχές και έθεσε τα ερωτήματα του κατά πόσο θα μείνει ανεπηρέαστη η εσωτερική ασφάλεια των κρατών-μελών, αλλά και της Ευρώπης από ανεξέλεγκτες μεταναστευτικές ροές και πώς θα προβλεφθεί και θα αντιμετωπιστεί η συμβολή της συγκυρίας αυτής στην ενίσχυση του οργανωμένου εγκλήματος, της ριζοσπαστικοποίησης και της τρομοκρατίας.

3.5 Κλιματική αλλαγή και φυσικές καταστροφές

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι μείζον θέμα συζήτησης. Τεράστιες φυσικές καταστροφές, πυρκαγιές, πλημμύρες, σεισμοί αλλάζουν τον κόσμο πολυεπίπεδα και καλούν τα σύγχρονα κράτη να σταθούν απέναντι σε τεχνολογικές και φυσικές απειλές, ενώ ιδιαίτερα ανησυχητικό φαίνεται να είναι ένα ενδεχόμενο βιομηχανικό ατύχημα, κυρίως αν προέρχεται από πυρηνικό εργοστάσιο.

Μεταξύ των παραπάνω και της ενίσχυσης της βίας φαίνεται ότι υπάρχει στενή σύνδεση. Η κλιματική αλλαγή επιδρά καθοριστικά στο περιβάλλον ασφαλείας και είναι πηγή γεωπολιτικών εντάσεων και σοβαρών συγκρούσεων σε θέματα που αφορούν τις πηγές ενέργειας και των υποδομών, ενώ αναμένεται ότι θα επηρεάσει σημαντικά την ενίσχυση των εγκληματικών φαινομένων και θα συμβάλει στην αύξηση των μεταναστευτικών ροών.

3.6 Πανδημία και κυβερνοεπιθέσεις

Τα έκτακτα περιστατικά, όπως μια πανδημία, και οι κυβερνοεπιθέσεις μπορεί να ήταν σενάρια επιστημονικής φαντασίας στο παρελθόν, είναι πια, όμως, μέρος της πραγματικότητας και της λεγόμενης «νέας κανονικότητας».

Συνεπεία της πανδημίας, που άρχισε να εξαπλώνεται στα τέλη του 2019, πολλοί άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, τα εθνικά συστήματα υγείας των κρατών κατέρρευσαν, ο εργασιακός, κοινωνικός και οικονομικός τομέας επηρεάστηκε άμεσα. Η πανδημία αποκάλυψε

---

³⁵ <https://www.europarl.europa.eu/news/el/headlines/society/20170629STO78630/prosfugiki-krisi-kai-ee-stoicheia-kai-arithmoi>

ότι οι πολίτες είναι εκτεθειμένοι σε άγνωστες απειλές με απροσδιορίστου μεγέθους συνέπειες. Αποδείχθηκε ότι τα κράτη πάσχουν στον τομέα του σχεδιασμού της διαχείρισης κρίσεων και διαπιστώθηκε ότι τελικά δεν υπάρχουν σχέδια αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκών. Ήταν για όλους μια ανατρεπτική εξέλιξη, η οποία αναδιαμόρφωσε το περιβάλλον ασφαλείας και δημιούργησε παράλληλα πεδία νέων ευκαιριών για την ανάπτυξη και δράση εγκληματικών δικτύων. Δυστυχώς, δεν έχει αναπτυχθεί ακόμα ο τομέας αναγνώρισης των σημαντικών απειλών και της πρόβλεψης, όχι του μέλλοντος, αλλά της πιο πιθανής εξέλιξης.

Προχωρώντας, η αλληλεξάρτηση της πληροφορίας και η διασύνδεση μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών φορέων έχει επεκταθεί εκτός των εθνικών συνόρων. Η ραγδαία αύξηση της τεχνολογίας καθιστά τα κράτη ευαίσθητα μπροστά στις κυβερνοαπειλές και στις συνέπειές τους. Οι κυβερνοεπιθέσεις στην ΕΕ αυξήθηκαν σημαντικά το 2020 και 2021 και εμφανίστηκαν ιδιαίτερα πολύπλοκες και με σοβαρές επιπτώσεις, ενώ προβλέπεται ακόμα μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού τους και εξέλιξη των μεθόδων πραγματοποίησής τους. Από τον Απρίλιο 2020 έως τον Ιούλιο 2021, οι κυριότερες απειλές στον κυβερνοχώρο στο έδαφος της ΕΕ, οι οποίες αυξήθηκαν μάλιστα εξαιτίας του COVID-19, είναι το λυτρισμικό (κακόβουλη επίθεση και κατόπιν λύτρα για την αποκατάσταση), το κακόβουλο λογισμικό, η κρυπτοπειρατεία ή συγκαλυμμένη κρυπτοεξόρυξη, οι επιθέσεις μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email), οι παραβιάσεις και διαρροές δεδομένων, οι κατανεμημένες επιθέσεις άρνησης υπηρεσίας (DDoS), οι μη κακόβουλες απειλές, οι απειλές κατά αλυσίδων εφοδιασμού.³⁶ Η ρωσική επιθετικότητα, επίσης, στο πλαίσιο του πολέμου στην Ουκρανία και της γενικότερης γεωπολιτικής έντασης αύξησε σημαντικά τον αριθμό των κυβερνοαπειλών και κυβερνοεπιθέσεων, οι οποίες έχουν διασυννοριακή διάσταση.

Η ΕΕ δεν διαθέτει ένα οργανωμένο σύστημα έγκαιρης αντιμετώπισης τέτοιων απειλών και η ανταλλαγή πληροφοριών και η συνεργασία στον τομέα αυτό παραμένει περιορισμένη, με κινδύνους να επηρεαστούν σημαντικά οι υποδομές ενός κράτους και με μεγάλη οικονομική ζημία.³⁷

Απόρροια όλων των παραπάνω κρίσεων είναι η ενίσχυση του αισθήματος ανασφάλειας και φόβου και η ανάδειξη της ανεπάρκειας των υπαρχουσών οργανισμών και εργαλείων, όχι μόνο όσον αφορά στην αναγνώριση και αντιμετώπιση των κρίσεων, αλλά και στην πρόληψή τους. Όλο και περισσότερο γίνεται αναφορά στον όρο ανθεκτικότητα

³⁶ <https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/cyber-threats-eu/>

³⁷ IBM (2022) «*Cost of a data breach 2022, A million-dollar race to detect and respond*». Cost of a Data Breach Report <https://www.ibm.com/reports/data-breach>

(resilience). Αποτέλεσμα των κρίσεων αυτών είναι μία νέα κρίση, μία κρίση αντιπροσώπευσης και εμπιστοσύνης.³⁸

3.7 Ριζοσπαστικοποίηση και βίαιος εξτρεμισμός

Η έλλειψη εμπιστοσύνης, η ενδυνάμωση του αισθήματος της ανασφάλειας και του φόβου στις περιόδους βαθιάς κρίσης οδηγεί στη ριζοσπαστικοποίηση και στον βίαιο εξτρεμισμό. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ιδίως μετά τη μεταναστευτική κρίση και την πιο πρόσφατη της πανδημίας, αναδείχθηκε η ακροδεξιά βία. Η έξαρση τέτοιων φαινομένων βίας απασχόλησε και συνεχίζει να απασχολεί, διότι θίγει το μείζον ζήτημα της ασφάλειας και της ανθεκτικότητας της ΕΕ, λαμβάνοντας παράλληλα υπ' όψιν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών.

Στην Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ για την εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας τονίζεται ότι τα κράτη-μέλη δεν έχουν ούτε τη δύναμη ούτε τους πόρους να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις και να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Επειδή, λοιπόν, όπως αποδεικνύεται, μέχρι τώρα η ΕΕ δεν αξιοποιεί πλήρως τις δυνατότητές της, ήρθε η στιγμή η Ένωση να αναλάβει συλλογικά την ευθύνη της για τον ρόλο της στον κόσμο³⁹ και να κινηθεί αποφασιστικά για την αποδοχή της πραγματικότητας. Γίνεται λόγος για ενίσχυση της ανθεκτικότητας, της ασφάλειας και της άμυνας της ΕΕ, μέσω της δημιουργίας ισχυρών θεσμικών δεσμών και ουσιαστικής συνεργασίας των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, δικαστικών υπηρεσιών και υπηρεσιών πληροφοριών.⁴⁰

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, η ΕΕ δεν μπορεί παρά να αναζητήσει κοινούς ορισμούς και κοινή μεθοδολογία απέναντι στις απειλές και τις προκλήσεις, νέους ουσιαστικούς τρόπους συνεργασίας, νέες πολιτικές πρόληψης και διαχείρισης των κρίσεων, να υιοθετήσει στρατηγικές που θα την καταστήσουν ανθεκτική και ετοιμοπόλεμη απέναντι σε υπαρκτές και ενδεχόμενες προκλήσεις και ζητήματα ασφαλείας, όχι μόνο του παρόντος, αλλά και του κοινού της μέλλοντος.

---

³⁸ Καρατράντος, Τ. στο [ertnews.gr](https://www.ertnews.gr/dimosio-vima/arthrografia/triantafyllos-karatrantos-sto-ertnews-gr-oi-kriseis-trofodotygn-ton-viaio-extremismo/): *Οι κρίσεις τροφοδοτούν τον βίαιο εξτρεμισμό.*

³⁹ *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy* (2016), σελ. 3

⁴⁰ό.π., σελ. 50

4. Ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα ασφάλειας και πληροφόρησης

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η συνεργασία στον τομέα της πληροφόρησης έχει αναπτυχθεί μεν, με αργούς ρυθμούς δε. Έχουν συσταθεί κάποιες υπηρεσίες ανταλλαγής πληροφοριών, εντός σαφούς νομοθετικού πλαισίου και στο πλαίσιο των πολιτικών ασφαλείας της Ένωσης, ενώ υπάρχει και άτυπη συνεργασία μεταξύ των οργανισμών πληροφόρησης και διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες. Ωστόσο, η κρατικοκεντρική θεώρηση κυριαρχεί και η συνεργασία εντοπίζεται στην εθελοντική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μέσω των κρατικών υπηρεσιών πληροφοριών τους.

Η ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική στο πεδίο της πληροφόρησης διαμορφώνεται ως εξής:

Αρχικά, αναφέρεται ο ρόλος του Έπαυτου Εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας, ο οποίος καθορίζει και ασκεί την ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ της ΕΕ, και υποστηρίζεται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EYED) (EU External Action Service - EEAS). Η Υπηρεσία αυτή συνεργάζεται με τις διπλωματικές Αρχές των κρατών-μελών και στελεχώνεται από το προσωπικό τους. Εκτός από τη συνεργασία εντός ευρωπαϊκού εδάφους, είναι υπεύθυνη για τη διαχείριση των διπλωματικών και στρατηγικών σχέσεων της ΕΕ με τρίτες χώρες, με τα Ηνωμένα Έθνη (ΗΕ) και άλλες δυνάμεις και είναι αρμόδια για τη διαφύλαξη της ειρήνης και ενίσχυση της ασφάλειας.⁴¹

Έπειτα, ο ρόλος του Συντονιστή για την Αντιτρομοκρατική Δράση και του Επιτρόπου για την Εσωτερική Ασφάλεια είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Ο πρώτος συντονίζει το αντιτρομοκρατικό έργο και παρακολουθεί την αντιτρομοκρατική στρατηγική της ΕΕ, εποπτεύει όλα τα μέσα της Ένωσης και συνεργάζεται με το Συμβούλιο και την EYED και ο δεύτερος είναι υπεύθυνος για την εσωτερική ασφάλεια και την στρατηγική εντός της ΕΕ, την ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, με ιδιαίτερη έμφαση στην EUROPOL, και την εφαρμογή της νομοθεσίας σχετικά με τη διαλειτουργικότητα των πληροφοριακών συστημάτων της ΕΕ.⁴²

Η Διεύθυνση Πληροφοριών Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ (European Union Military Staff – Intelligence Directorate – EUMS- INT): Το Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ (EUMS) ιδρύθηκε το 2000, λειτουργεί υποστηρικτικά στην EYED σε στρατιωτικό επίπεδο,

⁴¹ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/eeas_en

⁴² https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/johansson_en

έχει έδρα στις Βρυξέλλες και προσωπικό σχεδόν 50 άτομα. Είναι αρμόδιο για τον στρατιωτικό, επιχειρησιακό και στρατηγικό σχεδιασμό της Ένωσης,⁴³ συλλέγει πληροφορίες από τις κρατικές στρατιωτικές υπηρεσίες και συνεργάζεται με το Κέντρο Ανάλυσης Πληροφοριών της ΕΕ (INTCEN), όπως και με το Δορυφορικό Κέντρο της ΕΕ (SATCEN).

Οι πληροφορίες είναι ζωτικής σημασίας για το Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ. Η αρμόδια Διεύθυνση Πληροφοριών συντονίζει και συλλέγει τις πληροφορίες και βασικό καθήκον της είναι η ακριβής αξιολόγηση και η έγκαιρη προειδοποίηση. Ωστόσο, φαίνεται ότι το επιχειρησιακό πλάνο βασίζεται στις εθνικές υπηρεσίες πληροφοριών. Άρα, παρά τη σημαντική συμβολή του, το γεγονός ότι οι πληροφορίες που έχει στη διάθεσή του συλλέγονται και παραχωρούνται από τα κράτη-μέλη είναι ένα μειονέκτημα, αν επιχειρήσουμε να εξετάσουμε τον ρόλο του εντός του γενικότερου ευρωπαϊκού πλαισίου ασφαλείας. Όσο δεν παραχωρείται στην ΕΕ αρμοδιότητα από τα κράτη-μέλη στον τομέα της πληροφόρησης, δεν διαφαίνεται ουσιαστική προοπτική εξέλιξης του Οργανισμού αυτού.

Το Κέντρο Ανάλυσης Πληροφοριών της ΕΕ (EU Intelligence Analysis Centre - INTCEN), με έδρα τις Βρυξέλλες και προσωπικό περίπου 100 άτομα, διαδέχθηκε το European Union Situation Centre (EU SITCEN) και έγινε μέρος της ΕΥΕΔ (EEAS), και όχι επίσημος ευρωπαϊκός οργανισμός, από το 2010. Δεν πρόκειται για επιχειρησιακό κέντρο της ΕΕ, αλλά ασχολείται με τη στρατηγική ανάλυση. Δεν έχει αρμοδιότητα συλλογής πληροφοριών, διότι αυτή ανήκει αποκλειστικά στα κράτη-μέλη, αλλά ασχολείται με την εκπόνηση αξιολογήσεων και αναλύσεων, αφενός κατόπιν σημαντικών γεγονότων ή κρίσεων και αφετέρου ενόψει των σύγχρονων απειλών, οι οποίες υποβάλλονται στον Ύπατο Εκπρόσωπο και στο Συμβούλιο. Διαδραματίζει ενεργό ρόλο στη συνεργασία στον τομέα των πληροφοριών και βασίζεται στα στοιχεία και τις πληροφορίες που του παρέχουν οι εθνικές κυβερνήσεις, οι κρατικοί οργανισμοί πληροφοριών, οι στρατιωτικές και αστυνομικές υπηρεσίες και οι διπλωματικές αρχές, σε στοιχεία που αποκτώνται από ανοιχτές πηγές και διεθνείς οργανισμούς⁴⁴, όπως το ΝΑΤΟ.

Και στην περίπτωση αυτή, υπάρχουν σαφή όρια όσον αφορά στη διαθεσιμότητα των πληροφοριών, καθώς εξαρτάται από τις επεξεργασμένες πληροφορίες που του παρέχουν τα κράτη-μέλη ως τελικό προϊόν, δεν διαχειρίζεται δηλαδή ακατέργαστες πληροφορίες και πρωτογενές υλικό.

---

⁴³ Council Decision of 22 Jan. 2001 on the Establishment of the Military Staff of the EU 2001/80/CFSP, σελ. 4

⁴⁴ <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/may/eu-intcen-factsheet.pdf>

Το Δορυφορικό Κέντρο της ΕΕ (EU Satellite Centre - SatCen), με έδρα την περιοχή Torrejon de Ardoz στην Ισπανία, ιδρύθηκε το 2002 και είναι ο διάδοχος του Δορυφορικού Κέντρου της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (1993-2001). Έχει συσταθεί στο πλαίσιο των Κοινών Πολιτικών Ασφάλειας, εποπτεύεται από την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφαλείας και διοικητικά υπάγεται στον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΕΕ για θέματα Ασφαλείας. Το SatCen, αξιοποιώντας ευρήματα και δεδομένα προερχόμενα από διαστημικούς πόρους (πχ αεροφωτογραφίες, δορυφορικές λήψεις κ.α.), παρέχει σημαντικά στοιχεία και προειδοποιήσεις για απειλές και κρίσεις, υποστηρίζοντας έτσι τεχνικά τις επιχειρησιακές δραστηριότητες και διευκολύνοντας την έγκυρη και έγκαιρη παρέμβαση και τη λήψη των κατάλληλων ανθρωπιστικών, πολιτικών, οικονομικών, διπλωματικών και στρατιωτικών μέτρων.

Η δραστηριότητά του SatCen δεν υποστηρίζει μόνο τη δράση της ΕΥΕΔ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή των χωρών της ΕΕ, αλλά και τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς, όπως τον Οργανισμό για την Απαγόρευση των Χημικών Όπλων (ΟΑΧΟ), τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και το ΝΑΤΟ⁴⁵.

Η EUROPOL είναι η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Επιβολής του Νόμου με έδρα τη Χάγη, υπάγεται στο Συμβούλιο των Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ, έχει περισσότερα από 1000 άτομα προσωπικό, πάνω από 200 Αστυνομικούς Συνδέσμους και περίπου 100 αναλυτές εγκλημάτων. Έχει χαρακτηριστεί ως ο βασικότερος ευρωπαϊκός Οργανισμός στον τομέα της πληροφόρησης. Κύριοι τομείς αρμοδιότητάς της στο πλαίσιο της αστυνομικής συνεργασίας είναι η δραστηριότητα εγκληματικών δικτύων και κυρίως η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα.

Η EUROPOL, προκειμένου να ανταπεξέλθει στο έργο της συνεργάζεται με εξειδικευμένους φορείς και χρησιμοποιεί εξειδικευμένα συστήματα και εργαλεία, όπως συνοπτικά αναφέρονται παρακάτω:

Φορείς:

- Το Ευρωπαϊκό Κέντρο για το Έγκλημα στον Κυβερνοχώρο (EC3),
- Η Κοινή Ομάδα Δράσης για το Έγκλημα στον Κυβερνοχώρο (J-CAT),
- Το Ευρωπαϊκό Αντιτρομοκρατικό Κέντρο (ECTC),
- Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Λαθρεμπορίας Μεταναστών (EMSC),

---

⁴⁵ https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/institutions-and-bodies-profiles/satcen_el

- Ο Συντονισμένος Συνασπισμός για το Έγκλημα Διανοητικής Ιδιοκτησίας (IPC3)

Συστήματα:

- FIU.net (δίκτυο υποστήριξης ευρωπαϊκών μονάδων χρηματοοικονομικών πληροφοριών κατά της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας)
- SIENA (Εφαρμογή Δικτύου Ασφαλούς Ανταλλαγής Πληροφοριών)
- Europol Platform for Experts (EPE)
- Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών (σύστημα αναφοράς για αδικήματα και εμπλεκόμενα άτομα και λοιπά στοιχεία) .

Αν και είναι αναμφίβολα ένα από τα θεσμικά στηρίγματα της ευρωπαϊκής ασφάλειας, η EUROPOL είναι ουσιαστικά ένα επιχειρησιακό κέντρο χωρίς αυτονομία και εξουσία πάνω στις πληροφορίες που διαχειρίζεται, αλλά περιορίζεται στην ενίσχυση της αστυνομικής συνεργασίας μεταξύ των υπηρεσιών των κρατών-μελών μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών. Το βασικό πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει είναι η απροθυμία των κρατών να μοιραστούν τις πληροφορίες με τον Οργανισμό.

Η EUROPOL σημειώνει και η ίδια στο τέλος της Ετήσιας Έκθεσης για την Κατάσταση και τις Τάσεις της Τρομοκρατίας 2022 (EU Terrorism Situation and Trend Report – TE-SAT 2022) ότι η συνεισφορά των κρατών-μελών είναι με ποσοτικές πληροφορίες και σύμφωνα με το ισχύον εσωτερικό νομικό τους πλαίσιο. Ωστόσο, καλεί τόσο τις χώρες της ΕΕ όσο και τρίτα κράτη να συνεισφέρουν και ποιοτικά με πληροφορίες, προκειμένου να υπάρξει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για την τρέχουσα κατάσταση.⁴⁶

Την ανεπάρκεια στον τομέα της ουσιαστικής συνεργασίας και του διαμοιρασμού των πληροφοριών απέδειξε η δήλωση στο European Council Meeting την 21/09/2001, δέκα ημέρες μετά δηλαδή από τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, ότι τα κράτη-μέλη θα μοιράζονται με την EUROPOL συστηματικά και χωρίς καθυστέρηση όλες τις χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με την τρομοκρατία.⁴⁷ Αν το υπάρχον δίκτυο λειτουργούσε αποτελεσματικά, δεν θα υπήρχε λόγος για αυτήν την υπενθύμιση.

⁴⁶ Europol (2022) *EU Terrorism Situation and Trend Report - TESAT Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, σελ. 91

⁴⁷ Απόσπασμα από «Conclusion and Play of Action of the Extraordinary EU Council Meeting», 21/09/2001

Άλλωστε, ο Διευθυντής της EUROPOL Jurgen Storbech, όπως και ο Διευθυντής της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας του Βελγίου Patrick Zanders είχαν επισημάνει ότι, αν και ο έγκυρος και έγκαιρος διαμοιρασμός δεδομένων θα βοηθούσε σημαντικά το έργο της EUROPOL, τα κράτη είναι απρόθυμα και κρατούν τα δεδομένα για το εσωτερικό τους. Ιδίως μετά τις επιθέσεις στη Μαδρίτη το 2004, ανώτατα στελέχη και αρχηγοί κρατών δήλωναν ρητά ότι η μόνη λύση απέναντι στην τρομοκρατία είναι η ουσιαστική συνεργασία των χωρών της Ένωσης, όμως η ευρωπαϊκή δυναμική στον τομέα αυτό υπονομεύεται από τα ίδια τα μέλη της.

Προχωρώντας, η EUROJUST (EU Agency for Criminal Justice Cooperation) είναι από το 2002 ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνεργασίας για Ποινικές Υποθέσεις, στις οποίες εμπλέκονται τουλάχιστον δύο χώρες. Η EUROJUST εξυπηρετεί τη διασυνοριακή δικαστική συνεργασία σε υποθέσεις που σχετίζονται με τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα και όλες τις κατηγορίες που έχουν αναλυτικά αναφερθεί προηγουμένως, με στόχο την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Αυτό προϋποθέτει επιχειρησιακή συνεργασία και ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ του Οργανισμού και των εθνικών υπηρεσιών, αλλά και τρίτων κρατών (έχουν υπογραφεί συμφωνίες συνεργασίας με 12 τρίτα κράτη), εταίρων της ΕΕ και οργανισμών.⁴⁸

Η Μόνιμη Επιτροπή Επιχειρησιακής Συνεργασίας για την Εσωτερική Ασφάλεια (Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security - COSI) συστάθηκε με το άρθρο 71 της ΣΛΕΕ, αποτελείται από υψηλόβαθμα στελέχη των Υπουργείων Εσωτερικών και Δικαιοσύνης των κρατών - μελών και από αντιπροσώπους της ΕΥΕΔ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ υπάρχει συνεργασία και με άλλους Ευρωπαϊκούς Οργανισμούς, όπως η EUROPOL, η EUROJUST και ο FRONTEX.

Η συμβολή της εντοπίζεται στην ανταλλαγή πληροφοριών και στην ενίσχυση και τον συντονισμό της επιχειρησιακής συνεργασίας των κρατών-μελών, κυρίως στους τομείς της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας και του συνοριακού ελέγχου, με στόχο την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Παράλληλα, λειτουργεί επικουρικά για το Συμβούλιο, ιδίως σε περιπτώσεις τρομοκρατικών ενεργειών, φυσικών ή ανθρωπογενών καταστροφών. Παρ' όλα αυτά, δεν αποτελεί ανεξάρτητο επιχειρησιακό ή θεσμικό όργανο.

Ο FRONTEX (European Border and Coast Guard Agency), ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Συνοριακής και Ακτοφυλακής, αν και δεν ανήκει στην κατηγορία των υπηρεσιών

---

⁴⁸ <https://www.eurojust.europa.eu/about-us/who-we-are>

πληροφόρησης, η ανταλλαγή πληροφοριών επηρεάζει άμεσα τη λειτουργία και τον σκοπό του και για αυτόν τον λόγο συμπεριλαμβάνεται σε αυτό το κεφάλαιο. Ιδρύθηκε το 2004 και ασχολείται με τη διαχείριση και διαφύλαξη των ευρωπαϊκών συνόρων. Στις αρμοδιότητές του ανήκουν τόσο ο εντοπισμός και διαχείριση των μεταναστευτικών ροών όσο και η αντιμετώπιση παράνομων και εγκληματικών διασυνοριακών δραστηριοτήτων. Υποστηρίζει μεν τα κράτη μέλη στον επιχειρησιακό τομέα και στηρίζεται στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των χωρών της ΕΕ, ευρωπαϊκών και άλλων οργανισμών και μοιράζεται και ο ίδιος τις πληροφορίες που έχει συγκεντρώσει με τις εθνικές υπηρεσίες και με τη EUROPOL.

Το Club of Bern ή, όπως είναι ευρέως γνωστό, Club de Berne (CdB), η Λέσχη της Βέρνης, υπάρχει από το 1971 και πρόκειται για ένα ανεπίσημο, κλειστό φόρουμ των υπηρεσιών πληροφόρησης των κρατών-μελών της ΕΕ, το οποίο ασχολείται με την ανταλλαγή πληροφοριών σε εθελοντική βάση, ενώ άτυπες συναντήσεις πραγματοποιούνται μεταξύ μικρότερων συνθέσεων. Ο φορέας αυτός δεν έχει οργανωτική δομή, όπως ένα θεσμικό σώμα και η προεδρία του συμβαδίζει με την προεδρία του Συμβουλίου της ΕΕ. Βασικοί τομείς ενδιαφέροντος είναι επιχειρησιακά και τεχνικά ζητήματα των κρατικών υπηρεσιών πληροφόρησης. Η Λέσχη μπορεί να χαρακτηριστεί σημαντική, έχουν όμως διατυπωθεί αμφιβολίες σχετικά με την αποτελεσματικότητά της, δεδομένου ότι η σύσταση και η λειτουργία του φορέα αυτού είναι άτυπη και εκτός θεσμικού πλαισίου. Άρα, η ποιότητα και η συνάφεια των πληροφοριών από τις εθνικές υπηρεσίες είναι κάτι το οποίο δεν μπορεί να ελεγχθεί, γιατί δεν απορρέει νομική υποχρέωση.

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι στο CdB οφείλει τη δημιουργία της η Αντιτρομοκρατική Ομάδα (Counter Terrorism Group - CTG) το 2001, αρχικά ως ομάδα εργασίας, στο πλαίσιο της τρομοκρατικής επίθεσης της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και με σκοπό τη συνεργασία για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Το 2016, εξελίχθηκε σε μία πλατφόρμα συνεργασίας των υπηρεσιών εθνικής ασφάλειας με έδρα τη Χάγη, με εκπροσώπους όλων των κρατών-μελών.⁴⁹ Η CTG συλλέγει και επεξεργάζεται δεδομένα από τις εθνικές υπηρεσίες πληροφοριών, τα οποία χρησιμοποιεί κατά την ανάλυση των τρομοκρατικών απειλών, συνεργάζεται στενά με το INTCEN και την EUROPOL και, εκτός από τον στρατηγικό της ρόλο, λειτουργεί και ως φόρουμ εμπειρογνομώνων.

---

⁴⁹ Seyfried, P. Ph. (2017) *A European Intelligence Service? Potentials and Limits of Intelligence Cooperation at EU Level*. Federal Academy for Security Policy, Security Policy Working Paper, No. 20/2017, σελ. 3

Τέλος, μορφή διεθνούς συνεργασίας αποτελούν και οι διμερείς σχέσεις, οι οποίες μοιάζουν με τις πολυμερείς, φαίνεται, όμως, ότι είναι πιο λειτουργικές και ευέλικτες σε επιχειρησιακό επίπεδο, καθώς βασίζονται στην αμοιβαία και συνεχώς αυξανόμενη εμπιστοσύνη των μερών. Άρα, η συνεργασία που προκύπτει είναι στενότερη και πιο ουσιαστική από ότι σε πολυμερές επίπεδο. Υπάρχει, ωστόσο, και ο ισχυρισμός ότι σε τέτοιου τύπου συμφωνίες μεταξύ των μερών εντοπίζονται ζητήματα διαφάνειας και νομιμότητας.

5. Διαχρονικά εμπόδια για την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης – Λόγοι αναχαίτισης της θεσμοθέτησης ανεξάρτητης Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών

Η ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα των πληροφοριών έχει σαφώς εξελιχθεί και η ανάπτυξή της μπορεί να αξιολογηθεί ως θετική, ακόμα και αν αυτή η ανοδική τροχιά υποχωρεί.⁵⁰ Οι ευρωπαϊκές υπηρεσίες πληροφοριών και ασφαλείας παρουσιάζουν διαφορετική δυναμική και αποτελεσματικότητα. Αυτό είναι κάτι που σχετίζεται άμεσα τόσο με το νομικό και επιχειρησιακό τους πλαίσιο όσο και με τα βασικά εμπόδια, που διαχρονικά δυσχεραίνουν την ανάληψη πρωτοβουλίας για την υλοποίηση του επόμενου σταδίου.

Βασικό και διαχρονικό εμπόδιο είναι η συντηρητική στάση των κρατών και η διαφορετική αντίληψη της έννοιας της κοινής απειλής, του κοινού συμφέροντος και του κοινού στόχου και οφέλους, που σχετίζονται με την εξωτερική πολιτική. Έτσι, τα πρότυπα ασφαλείας διαφέρουν από χώρα σε χώρα, ανάλογα με το νομικό τους πλαίσιο και την ιστορία τους. Δυστυχώς, τα κράτη-μέλη δεν αντιλαμβάνονται την ενωσιακή ασφάλεια ως δική τους ασφάλεια και για αυτό τη διαχωρίζουν. Εστιάζουν στα εθνικά τους συμφέροντα και διακατέχονται μόνιμα από την αίσθηση ότι υπονομεύεται η εθνική τους κυριαρχία, ακόμα και σήμερα που η έννοια αυτή δεν έχει πια την παραδοσιακή «στενή» σημασία του όρου, αλλά έχει διευρυνθεί.

Έπειτα, υπάρχουν έντονες πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των κρατών. Ουσιαστικά μιλάμε για διαφορετικούς πολιτισμούς πληροφόρησης, διαμορφωμένους βάσει ιστορικών παραμέτρων, πολιτικού και ιδεολογικού πλαισίου, γεωγραφικής θέσης και εσωτερικών και

---

⁵⁰ Svendsen, A. D. M. (2011) 'On 'a Continuum with Expansion'? Intelligence Co-operation in Europe in the Early Twenty-first Century'. *Journal of Contemporary European Research*, Volume 7, Issue 4, σελ. 537

εξωτερικών παραγόντων. Όλα αυτά έχουν οδηγήσει σε διαφορετική εμπειρία, διαφορετική επαγγελματική νοοτροπία, διαφορετικό τρόπο διαμόρφωσης και λειτουργίας των υπηρεσιών αυτών σε κάθε κράτος-μέλος και διαφορετικές πρακτικές. Η θεσμική κατοχύρωση και η διάρθρωση των υπηρεσιών πληροφόρησης σε κάθε χώρα δεν είναι ίδια και συνεπώς, διαφέρει και η υπαγωγή τους, η σύνδεσή τους και η αλληλεξάρτησή τους με τις εθνικές κυβερνήσεις και τους εσωτερικούς φορείς ασφάλειας και άμυνας.

Περαιτέρω, εξαιρετικά σημαντική δυσκολία αποτελεί η έλλειψη εμπιστοσύνης, η δυσπιστία που υπάρχει μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών σε κάθε μορφή συνεργασίας, πολλώ δε μάλλον σε ένα τόσο ευαίσθητο ζήτημα του σκληρού πυρήνα τους, όπως αυτό της ασφάλειας. Υπάρχει ο φόβος κακής διαχείρισης των πληροφοριών από τα κράτη παραλήπτες, υπάρχει η έντονη ανησυχία ότι οι αποκτηθείσες πληροφορίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για άλλους σκοπούς.

Έπειτα, είναι αισθητός ο φόβος της χειραγώγησης και πρόκειται για μια ανησυχία που συζητήθηκε ιδιαίτερα μετά τον πόλεμο στο Ιράκ το 2003. Είναι προφανές ότι οι πληροφορίες διαμοιράζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξυπηρετούνται κατά κύριο λόγο τα συμφέροντα του αποστολέα. Αυτό εμπεριέχει τον κίνδυνο να διαμοιραστούν πληροφορίες, που σκοπό έχουν να παραπλανήσουν και να επηρεάσουν. Ο διαχωρισμός της πληροφορίας σε ακριβή και ανακριβή, αληθή και αναληθή δεν είναι εύκολος και είναι το βασικότερο ζήτημα που καλείται να αντιμετωπίσει κάθε αναλυτής ή φορέας που συλλέγει πληροφορίες, πριν προχωρήσει στην ανάλυσή τους. Ωστόσο, η ακρίβεια και η αλήθεια μιας πληροφορίας μπορεί να ελεγχθεί πιο εύκολα, αν η συλλογή των πληροφοριών πολλαπλασιαστεί και όχι αν μειωθεί.⁵¹ Άρα, αν και ο φόβος της εξαπάτησης και της χειραγώγησης είναι βάσιμος, δεν θα πρέπει να σταθεί ικανός να αποτρέψει ένα νέο εγχείρημα.

Ακόμα ένας λόγος, που τα κράτη παραμένουν διστακτικά απέναντι στην εμβάθυνση, είναι ότι διακαής τους επιθυμία είναι η διασφάλιση της επιρροής τους. Πράγματι, το σύνολο πληροφοριών που κατέχει μία χώρα της δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα και μπορεί να αυξήσει σημαντικά την ισχύ και τη θέση της. Επομένως, είναι λογικό για κάθε Υπηρεσία να νιώθει ότι με το να συνεργάζεται και να μοιράζεται πληροφορίες κινδυνεύει η υπόστασή της και η αξία της.

---

⁵¹ Muller-Wille, B. (2004) *For our eyes only? Shaping an Intelligence community within the EU*. Paris: European Union Institute for Security Studies, Occasional Paper No 50, σελ. 16

Άμεσα συνδεδεμένο με τη γενικότερη έλλειψη εμπιστοσύνης, τον φόβο χειραγώγησης και την αποδυνάμωση της επιρροής είναι το γεγονός ότι καμία χώρα δεν θα ήθελε να διακινδυνεύσει τη διαχρονική συνεργασία της με τρίτα κράτη στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών. Υπάρχουν παραδείγματα ευρωπαϊκών χωρών που έχουν χτίσει πολύ σημαντικές συνεργασίες με τρίτες χώρες, με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα για την ευρωπαϊκή ιστορία την προνομιακή συνεργασία μεταξύ ΗΒ και ΗΠΑ⁵². Το ζήτημα αυτό είναι άκρως ευαίσθητο και αναδεικνύει την ανάγκη να βασιστεί η ΕΕ στις δικές της δυνάμεις, χωρίς να στηρίζεται αποκλειστικά ή κυρίως σε εξωτερικές πηγές. Αυτή η τοποθέτηση, βέβαια, σε καμία περίπτωση δεν υποβιβάζει την προστιθέμενη αξία και δεν υποτιμά τη συνεργασία με κράτη εκτός ΕΕ και κυρίως με μεγάλες δυνάμεις⁵³ ή άλλους Οργανισμούς.

Οι σχέσεις με άλλες χώρες ήταν αναμενόμενες, ιδίως εντός του ψυχροπολεμικού περιβάλλοντος και δεδομένου ότι πολλά από αυτά τα κράτη ήταν μέλη του ΝΑΤΟ. Η ΕΕ είναι γεγονός ότι βασίζεται για θέματα στρατιωτικά και θέματα ασφαλείας στο ΝΑΤΟ. Κρίνεται, όμως, απαραίτητο να επέλθει σταδιακή απεμπλοκή και απεξάρτηση, η οποία προϋποθέτει ουσιαστική συνεργασία και μετάβαση σε ένα νέο μοντέλο. Ωστόσο, φαίνεται ότι η ΕΕ θα εξακολουθήσει, δεδομένων των συνθηκών, να συνεργάζεται με το ΝΑΤΟ, αναζητώντας τη συνεργατική σχέση και όχι τη στρατηγική της αυτονομία, όπως διακηρυσσόταν έως πρόσφατα.

Ο οικονομικός παράγοντας δεν θα μπορούσε να λείπει από τη λίστα των βασικών εμποδίων. Τα μεγαλύτερα κράτη, που διαθέτουν ικανές και αποτελεσματικές υπηρεσίες πληροφοριών, είναι λογικό ότι εκτός από μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης, θα επωμιστούν και μεγαλύτερο κόστος και κυριαρχεί η σκέψη ότι τα μικρότερα κράτη – κυρίως παραλήπτες πληροφοριών – θα επωφεληθούν έχοντας συνεισφέρει ελάχιστα ή καθόλου. Η ανάλυση, όμως, του κόστους/οφέλους για κάθε πλευρά βασίζεται κυρίως στα εθνικά συμφέροντα και μπορεί να αποδυναμώσει την απροθυμία των μεγαλύτερων κρατών απέναντι στα μικρότερα. Παρ' όλα αυτά, φαίνεται ότι οι ευκαιρίες και τα δυνητικά οφέλη είναι περισσότερα και για τους δύο.

Προχωρώντας, βασική εννοιολογική, ουσιαστική και πρακτική δυσκολία που απαιτείται να ρυθμιστεί είναι το ζήτημα της εποπτείας, του δημοκρατικού ελέγχου, δηλαδή, και του συντονισμού ενός τέτοιου εγχειρήματος. Η ανησυχία του λεγόμενου δημοκρατικού ελλείματος (democratic deficit) απεικονίζει και την τρέχουσα συνταγματική κατάσταση. Οι υπηρεσίες πληροφοριών σαφώς πρέπει να είναι υπόλογες και είναι αναγκαία προϋπόθεση να

---

⁵² Η συγκεκριμένη αναφορά αφορά την περίοδο πριν την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ

⁵³ Ioannou, Ch. (2013) *Is a European Union Central Intelligence Agency Needed?* Αθήνα: Research Institute for European and American Studies (RIEAS), Research Paper, σελ. 38

τηρείται η αρχή της αναλογικότητας μέσου και σκοπού και να υπάρχει ισορροπία μεταξύ σκοπού και νομιμότητας.

Λίγες χώρες διαθέτουν συστήματα ισχυρών δικαστικών ελέγχων. Σε μία δημοκρατία, οι έχοντες εξουσία έχουν την υποχρέωση λογοδοσίας. Αντίθετα, η απουσία μηχανισμών ελέγχου απειλεί τις στοιχειώδεις αξίες και δημοκρατικές αρχές του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Στο πλαίσιο της έλλειψης λογοδοσίας και του δημοκρατικού ελλείματος πρέπει να εξεταστούν οι περιπτώσεις των ευρωπαϊκών χωρών-στόχων τρομοκρατικών ενεργειών, που, όπως έχει αναφερθεί καινωρίτερα, προέβησαν στη λήψη εσωτερικών μέτρων πρόληψης και καταστολής της τρομοκρατίας και παρατηρήθηκε ότι τα μέτρα αυτά αντίκεινται σε κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα.

Για να υπάρξει αποτελεσματικός δημοκρατικός έλεγχος χρειάζεται να υπάρξει σαφές νομικό πλαίσιο, συγκεκριμένες διαδικασίες και μηχανισμοί, θεσμικά όργανα και απαιτείται και ο λεγόμενος πολιτικός πολιτισμός. Ακριβώς λόγω του υπερεθνικού χαρακτήρα της και λόγω των νομικών ασαφειών και ελλείψεων, η ΕΕ κινδυνεύει να υποπέσει σε κενό αναφορικά με την εποπτεία των Υπηρεσιών και των διαδικασιών της (accountability gap).

6. Σύντομη αναφορά στο ελληνικό δίκτυο πληροφόρησης στον τομέα της ασφάλειας

Στην Ελλάδα ο τομέας της ασφάλειας και της πληροφόρησης δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ολοκληρωμένος και πλέον αποτελεσματικός και διαμορφώνεται από διαφορετικές Υπηρεσίες και Φορείς. Το ελληνικό δίκτυο στο πεδίο αυτό αποτελείται κυρίως από την Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ), που υπάγεται πλέον στον Πρωθυπουργό, Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας (ΕΛΑΣ), που ανήκουν στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, ενώ για την κυβερνοασφάλεια βασικό συντονιστικό ρόλο κατέχει και το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης.

Η ΕΥΠ υπάγεται στον Πρωθυπουργό του κράτους⁵⁴ και συγκροτείται από την Κεντρική Υπηρεσία και τις Περιφερειακές Μονάδες. Σκοπός της είναι η πρόληψη, αποτροπή,

---

⁵⁴ Π.δ. 81/2019 (ΦΕΚ 119/Α/09-07-2019) «Σύσταση, συγχώνευση, μετονομασία και κατάργηση Υπουργείων και καθορισμός των αρμοδιοτήτων τους - Μεταφορά υπηρεσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων», άρθρο 5 παρ. 3 και 5

και εξουδετέρωση της κατασκοπευτικής και τρομοκρατικής απειλής, με στόχο τη θωράκιση της χώρας και την προάσπιση των εθνικών συμφερόντων.⁵⁵ Αποστολή της είναι η εντός του ισχύοντος νομικού πλαισίου συλλογή και η ανάλυση πληροφοριών αναφορικά με πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά ζητήματα και κατόπιν, η διάθεση των πληροφοριών στις αρμόδιες αρχές, με σκοπό την πρόληψη και αντιμετώπιση της απειλής και της προάσπισης της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της εδαφικής ακεραιότητας και της ασφάλειας της χώρας.⁵⁶ Στην ισχύουσα νομοθεσία προβλέπεται ρητά η αρμοδιότητά της για τον συντονισμό των λοιπών Υπηρεσιών πληροφοριών και η συνεργασία με Υπηρεσίες και Φορείς του εξωτερικού,⁵⁷ όπως και η υποχρέωση των Δημοσίων Υπηρεσιών, Φορέων, Οργανισμών και επιχειρήσεων να της παρέχουν πληροφορίες.⁵⁸

Η ΕΥΠ αποτελεί την παραδοσιακή Υπηρεσία πληροφοριών της Ελλάδας. Ο Φορέας αυτός έχει ταλαιπωρηθεί διαχρονικά από την έλλειψη πολιτικής ουδετερότητας και την κακή διαχείριση, όσον αφορά τη δραστηριότητά του, καθώς έχει κατευθυνθεί από πολιτικές πιέσεις, που υπερίσχυσαν της επαγγελματικής κουλτούρας και δεοντολογίας. Αυτό σε συνδυασμό με το γενικότερο κλίμα ανασφάλειας σε διεθνές και εσωτερικό επίπεδο και την οικονομική κατάσταση προκάλεσαν επιπρόσθετη πίεση. Πάντως, αν και δεν υπάρχει η δυνατότητα να ελεγχθεί ασφαλώς η αποτελεσματικότητα αυτής της Υπηρεσίας, λόγω των περιορισμένων στοιχείων που υπάρχουν για την ουσιαστική αξιολόγησή της, έχει επισημανθεί από τον Ιωάννη Νομικό ότι στο κέντρο των δραστηριοτήτων της παραμένει το κομμάτι της συλλογής πληροφοριών.

Από την πλευρά της ΕΛΑΣ, οι κυριότερες Υπηρεσίες του πλέγματος ασφάλειας και πληροφόρησης φαίνεται ότι είναι η Διεύθυνση Διαχείρισης και Ανάλυσης Πληροφοριών (ΔιΔΑΠ), η Διεύθυνση Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας (ΔΑΕΕΒ) και η Διεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας (ΔΚΑ).

Η ΔιΔΑΠ ιδρύθηκε το 2014, πρόκειται για κεντρική αυτοτελή Υπηρεσία και υπάγεται στον Αρχηγό της ΕΛΑΣ, ενώ η αρμοδιότητά της εκτείνεται σε όλη την ελληνική επικράτεια. Είναι αρμόδια για τη συγκέντρωση πληροφοριών από αστυνομικές Υπηρεσίες, συναρμόδιους Φορείς επιβολής του νόμου και δικαστικές Αρχές, την αξιολόγησή τους, την ταξινόμηση και ανάλυση και διάθεση του πληροφοριακού υλικού, επεξεργασμένου ή μη, με σκοπό την

---

⁵⁵ Ν. 3649/2008 (ΦΕΚ 39/Α'/03-03-2008) «Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών και άλλες διατάξεις», άρθρο 2) α 2 και <https://www.nis.gr/el/agency/objective>

⁵⁶ ό.π., άρθρο 2 και <https://www.nis.gr/el/agency/mission-and-responsibilities>

⁵⁷ ό.π. άρθρο 4

⁵⁸ ό.π. άρθρο 6

πρόληψη και τη διερεύνηση εγκληματικών ενεργειών στο πεδίο του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας, που έχει μεταξύ άλλων διασυνοριακό χαρακτήρα.⁵⁹ Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής και διεθνούς συνεργασίας, σημειώνεται ότι δέχεται και συγκεντρώνει πληροφορίες από αλλοδαπές Αρχές επιβολής του νόμου και ότι ανταποκρίνεται και η ίδια θετικά στα αιτήματα συνεισφοράς της προς ευρωπαϊκές και άλλες Αρχές και Διεθνείς Οργανισμούς.⁶⁰

Εξετάζοντας τη διάρθρωση και τον σκοπό λειτουργίας της ως κόμβου πληροφοριών (intelligence hub)⁶¹, από τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα στο κοινό, προκύπτει ότι και για τη ΔιΔΑΠ στο επίκεντρο τίθεται η διερεύνηση υποθέσεων και η συλλογή πληροφοριών.

Έπειτα, η ΔΑΕΕΒ είναι, επίσης, αυτοτελής Υπηρεσία, υπαγόμενη στον Αρχηγό ΕΛΑΣ και είναι αρμόδια για ζητήματα εσωτερικής και διεθνούς τρομοκρατίας και οργανωμένου εγκλήματος. Και η Υπηρεσία αυτή είναι επιφορτισμένη με τη συλλογή και την ανάλυση πληροφοριών και την επιχειρησιακή αξιοποίησή τους. Στην κείμενη νομοθεσία προβλέπεται η συνεργασία μεταξύ ΔΑΕΕΒ και ΔιΔΑΠ, με σκοπό τη συσχέτιση των πληροφοριών, την επιχειρησιακή τους αξιοποίηση και τον καθορισμό του επιπέδου ασφαλείας, αναφορικά με την πρόσβαση στο πληροφοριακό υλικό. Σημειώνεται, επίσης, ότι το υλικό που παρέχεται από τη μία Υπηρεσία στην άλλη είναι επεξεργασμένο,⁶² αποτελεί δηλαδή τελικό προϊόν και όχι πρωτογενές στοιχείο.

Η ΔΚΑ υπάγεται στον Κλάδο Ασφαλείας του Αρχηγείου της ΕΛΑΣ και στα καθήκοντά της εμπίπτει η συλλογή και η επεξεργασία των πληροφοριών που σχετίζεται με την κρατική ασφάλεια, καθώς και με παράνομες δραστηριότητες ξένων Υπηρεσιών και μελών τους. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται η συνεργασία της με τη ΔιΔΑΠ και τη ΔΑΕΕΒ και λοιπές αστυνομικές Υπηρεσίες και εθνικούς και ευρωπαϊκούς φορείς, για θέματα τρομοκρατίας και εγκληματικών τάσεων.⁶³

Ποιά η σύνδεση μεταξύ ΕΥΠ και ΔιΔΑΠ και των λοιπών Υπηρεσιών; Προκύπτει από τα γεγονότα και από τις διαθέσιμες δημοσιεύσεις γύρω από το θέμα ότι μάλλον δεν είναι ιδιαίτερα στενή, με αποτέλεσμα να χάνεται σημαντικό κεφάλαιο πληροφοριών: Να υπάρχει η

---

⁵⁹ Π.δ. 178/2014 (ΦΕΚ 281/Α/31-12-2014) «Οργάνωση Υπηρεσιών Ελληνικής Αστυνομίας», άρθρο 27 και <https://www.astynomia.gr/elliniki-astynomia/eidikes-ypiresies/diefthynsi-diacheirisis-kai-analysis-pliroforion/>

⁶⁰ Π.δ. 178/2014 (ΦΕΚ 281/Α/31-12-2014) «Οργάνωση Υπηρεσιών Ελληνικής Αστυνομίας», άρθρο 27 και <https://www.astynomia.gr/elliniki-astynomia/eidikes-ypiresies/diefthynsi-diacheirisis-kai-analysis-pliroforion/>

⁶¹ <http://www.opengov.gr/ypes/?p=4144>

⁶² Π.δ. 178/2014 (ΦΕΚ 281/Α/31-12-2014) «Οργάνωση Υπηρεσιών Ελληνικής Αστυνομίας», άρθρο 29

⁶³ Π.δ. 178/2014 (ΦΕΚ 281/Α/31-12-2014) «Οργάνωση Υπηρεσιών Ελληνικής Αστυνομίας», άρθρο 7

ίδια πληροφορία για απειλή και στις δύο Υπηρεσίες ή και οι δύο να έχουν αντίστοιχα το κομμάτι που λείπει από την άλλη, ώστε να αναγνωρίσουν τον κίνδυνο (κενό πληροφοριών). Υπάρχει έντονη δυσπιστία και ανταγωνισμός εντός του ίδιου του κράτους. Τη λύση σε αυτά τα εμπόδια φαίνεται ότι προσπάθησαν να δώσουν οι ΗΠΑ. Η 11^η Σεπτεμβρίου άλλαξε όλη την αμερικανική δομή πληροφοριών. Δεν καταργήθηκε το παλαιό μοντέλο, αλλά τέθηκε νέο πλαίσιο συνεργασίας και οι Υπηρεσίες Πληροφοριών ήταν υποχρεωμένες να αναφέρουν στην προϊσταμένη Αρχή, στον Πρόεδρο των ΗΠΑ, κάθε σοβαρή πληροφορία για την εθνική ασφάλεια της χώρας. Αυτό που λείπει, επομένως, είναι η πολιτική βούληση για μια αποτελεσματική αρχιτεκτονική ασφαλείας, με αντίστοιχη στρατηγική, σύμφωνα με την οποία οι υφιστάμενες Υπηρεσίες θα ευθυγραμμιστούν.

Σημαντικό ρόλο στη χαρτογράφηση του τοπίου ασφαλείας σήμερα κατέχουν, επίσης, οι Διευθύνσεις Προστασίας Συνόρων (ΔΠΣ) και Διαχείρισης Μετανάστευσης (ΔΔΜ), που συμβάλλουν με ποσοτικές κυρίως πληροφορίες, σχετικά με τις μεταναστευτικές ροές, την παράνομη μετανάστευση και το διασυνοριακό έγκλημα.⁶⁴

Έπειτα, αναφέρεται ο ρόλος της Διεύθυνσης Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας (ΔΔΑΣ), η οποία υπάγεται στον Κλάδο Ασφαλείας, είναι επιφορτισμένη με θέματα διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας και σε αυτήν ανήκουν τα εθνικά Τμήματα SIRENE, INTERPOL και EUROPOL, προσωπικό των οποίων στελεχώνει το Ενιαίο Κέντρο Ανταλλαγής Πληροφοριών, υπό την εποπτεία εισαγγελικών και δικαστικών λειτουργιών.⁶⁵

Για την κυβερνοασφάλεια, βασικό συντονιστικό ρόλο έχει η Γενική Διεύθυνση Κυβερνοασφαλείας του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, η οποία καθορίζει την πολιτική ασφαλείας και τη στρατηγική που θα ακολουθηθεί σε εθνικό επίπεδο και συνεργάζεται με την ΕΥΠ και με συναρμόδιες Υπηρεσίες για την ασφάλεια των δικτύων και των πληροφοριών.⁶⁶

Από τη λειτουργία και τη συνεργασία των παραπάνω Υπηρεσιών και συναρμόδιων Φορέων προκύπτει ότι ο ευρύτερος εθνικός τομέας ασφαλείας στερείται ενός ολοκληρωμένου

---

⁶⁴ ό.π. άρθρο 8

⁶⁵ ό.π. άρθρο 8

⁶⁶ Άρθρο 7 «Εθνική Αρχή Κυβερνοασφαλείας (Άρθρο 8 της Οδηγίας 2016/1148/ΕΕ)» του Νόμου υπ' αριθμ. 4577/2018 (ΦΕΚ 199/Α'/03-12-2018) «Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2016/1148/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα για υψηλό κοινό επίπεδο ασφαλείας συστημάτων δικτύου και πληροφοριών σε ολόκληρη την Ένωση και άλλες διατάξεις.», <https://mindigital.gr/dioikisi/kyvernoasfaleia>

συστήματος διακυβέρνησης.⁶⁷ Φαίνεται ότι το ελληνικό σύστημα ασφάλειας και πληροφόρησης δεν είναι σε ετοιμότητα, αδυνατεί να προβλέψει πιθανές εξελίξεις και να ανταπεξέλθει έγκαιρα και αποτελεσματικά στα κρίσιμα γεγονότα (πχ μεταναστευτικό, πανδημία, πλημμύρες, πυρκαγιές, κρίση στον Έβρο). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι υπάρχει κυρίως ανταγωνιστικό κλίμα, έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των εμπλεκόμενων Φορέων, γραφειοκρατία, απαρχαιωμένες διαδικασίες ενημέρωσης και λήψης αποφάσεων, έντονος δισταγμός σε κάθε πρόταση αναδιοργάνωσης, βάσει των σύγχρονων επαγγελματικών και τεχνολογικών προτύπων, που υπαγορεύονται από τις συγκυρίες.

Έπειτα, οι Υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφόρησης υστερούν γενικότερα στον τομέα της πρόβλεψης της απειλής και της πιο πιθανής εξέλιξης (forecasting) και επικεντρώνονται κυρίως στην εκ των υστέρων διαχείριση κρίσεων. Αυτό με τη σειρά του καταδεικνύει το θέμα του κενού της πληροφόρησης (information gap και intelligence gap). Τίθεται το ερώτημα για το αν ενημερώνονται έγκαιρα και έγκυρα όσοι ανήκουν στην κατηγορία που «πρέπει να γνωρίζουν» (need-to-know) και αν υπάρχει η υποδομή να αντιμετωπίσουν τον αιφνιδιασμό.

Τέλος, εξετάζοντας διαχρονικά την πορεία τους, προκύπτουν ζητήματα θεσμικά, νομικά και θέματα έκτασης της αρμοδιότητάς τους, που έχουν απασχολήσει ιδιαίτερος σχετικά με την ευθύνη και την εποπτεία των Υπηρεσιών αυτών, στο πλαίσιο του δημοκρατικού ελέγχου.

Από τη σύντομη αυτή αναφορά στο ελληνικό πρότυπο του συστήματος πληροφόρησης τίθεται το εύλογο ερώτημα:

α) Αν δεν υπάρχει ένα ενιαίο πρότυπο διακυβέρνησης και επαγγελματικής διαχείρισης στο εσωτερικό ενός κράτους,

β) αν εντοπίζεται κενό πληροφόρησης μεταξύ των βασικών εθνικών Υπηρεσιών πληροφόρησης και ασφάλειας, οι οποίες υπάγονται σε διαφορετικά θεσμικά όργανα και έχουν διαφορετική διάρθρωση, διαδικασίες και επαγγελματική νοοτροπία, και

γ) αν παρουσιάζονται σοβαρές νομικές ελλείψεις, όσον αφορά την εποπτεία και τη λογοδοσία τους,

πόσο ατελές, ανεπαρκές και ανεξέλεγκτο, άρα αναποτελεσματικό, είναι το ευρωπαϊκό δίκτυο πληροφοριών, του οποίου τα θεσμικά όργανα βασίζονται στην εθελοντική συνεισφορά

---

⁶⁷ Tsakonas, P. & Karatrantos, Tr. (2023) *Drafting Greece's Internal Security Strategy, Challenges and Prospects*. Athens: Hellenic Foundation For European & Foreign Policy ELIAMEP, σελ. 3

πληροφοριών εκ μέρους των κρατών-μελών, οι οποίες είναι κυρίως ποσοτικές και όχι ποιοτικές και αποτελούν τελικό προϊόν ανάλυσης από τις εθνικές υπηρεσίες, χωρίς να ακολουθείται κοινή μεθοδολογία και τρόπος διαχείρισης; Πόσο σοβαρά επηρεάζει τον ευρωπαϊκό τομέα της ασφάλειας και της πληροφόρησης η έλλειψη νομικής υποχρέωσης, πολιτικού, οικονομικού, κανονιστικού, επιχειρησιακού και τεχνικού πλαισίου;

7. Κίνητρα για τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών

Τα οφέλη από τη μετάβαση σε μια ανεξάρτητη Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Πληροφοριών είναι πολλά και σημαντικά για όλα τα συμμετέχοντα μέλη, ανεξάρτητα από τη δυναμική του καθενός, και μπορούν να αποδυναμώσουν τη δυσπιστία, τους φόβους και τις ανησυχίες που υπάρχουν μεταξύ των χωρών της ΕΕ:

Εξάλλου, ο βασικός σκοπός σχεδιασμού των κοινών πολιτικών της Ένωσης είναι η προσπάθεια συμβιβασμού των ιδιαιτεροτήτων και των διαφορών που εντοπίζονται σε κάθε κράτος-μέλος και η εξεύρεση αμοιβαία επωφελών λύσεων. Αυτό από μόνο του αποτελεί πρόκληση, διότι οι υπάρχουσες διαφορές σχετίζονται άμεσα με τα εθνικά συμφέροντα και τις προτεραιότητες της κάθε χώρας. Πέρα, λοιπόν, από την αναγκαιότητα ύπαρξης μιας κοινής Υπηρεσίας Πληροφοριών και τη νομική κατοχύρωσή της, για την υλοποίηση της ιδέας αυτής πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν, όπως έχει επανειλημμένως αναφερθεί στην παρούσα εργασία, ο οικονομικός παράγοντας, ο πολιτισμικός παράγοντας και να ενισχυθεί η έννοια της εμπιστοσύνης μεταξύ των χωρών αυτών.

Ένας Ευρωπαϊκός Οργανισμός Πληροφοριών, νομικά κατοχυρωμένος, θα διασφαλίζει ότι τα κράτη-μέλη θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες που έχουν συλλεχθεί από τους εταίρους τους, χωρίς να αποκλείεται κανένα μέλος, όπως συμβαίνει με την περίπτωση άλλων ευρωπαϊκών υπηρεσιών. Θα υπάρχει αμοιβαίο όφελος και ενίσχυση της εμπιστοσύνης ως προς το εξής: Αφενός τα κράτη αποστολείς των πληροφοριών θα καθησυχαστούν μέσω των μηχανισμών εποπτείας ότι τα κράτη παραλήπτες θα διαχειριστούν τις πληροφορίες με προσοχή, ασφάλεια και σύνεση και όχι για σκοπούς πέραν της αμοιβαίας επωφελούς συνεργασίας. Αντίστροφα, για τους παραλήπτες των πληροφοριών θα μειωθεί η ένταση του φόβου χειραγώγησης ή παραπλάνησης ή εξαπάτησης, καθώς οι αποστολείς θα υποχρεωθούν

στη συνεισφορά χρήσιμων και επικαιροποιημένων πληροφοριών, ενώ δεν θα δικαιολογείται και δεν θα είναι ανεκτή η απόκρυψη πληροφοριών ή ο επιλεκτικός διαμοιρασμός τους. Ακόμα, με σχετική ρύθμιση για το πλαίσιο συνεργασίας με τρίτες χώρες, θα μετριαστεί η ανησυχία των κρατών ότι θα χάσουν τα προνόμια της συνεργασίας εκτός ΕΕ. Ωστόσο, η συνεργασία με τρίτες χώρες ή Οργανισμούς σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να υπονομεύει τους στόχους και τα συμφέροντα της Ένωσης.

Η Υπηρεσία αυτή με τη θεσμοθέτησή της θα αποκτήσει εσωτερική και εξωτερική νομιμοποίηση. Θα αποκτήσει τους πόρους και το κατάλληλο προσωπικό για την αποτελεσματική λειτουργία της και τον συντονισμό της, ενώ παράλληλα θα υπάρχει εποπτεία των κρατών-μελών ως προς την υποχρεωτική συμβολή τους. Θα καθοριστούν οι προτεραιότητες και τα πρότυπα λειτουργίας και οι κατευθυντήριες γραμμές, σχετικά με τον τρόπο της ανταλλαγής, της συλλογής, της ανάλυσης και της διαχείρισης των πληροφοριών. Τέλος, θα τεθούν υπ' όψιν και θα ρυθμιστούν βασικές πτυχές λειτουργίας στο πλαίσιο της νομιμότητας, που έως τώρα εγείρουν σοβαρά ζητήματα αντισυνταγματικότητας, όσον αφορά την προστασία της ιδιωτικής ζωής και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η χάραξη μιας κοινής πολιτικής και η σύσταση ενός θεσμοθετημένου Οργανισμού Πληροφόρησης ως Υπηρεσίας ασφαλείας, θα πρέπει να συμβαδίζει, να υποστηρίζει και να εξυπηρετεί την ελευθερία και τις βασικές αξίες της δημοκρατίας. Άλλωστε και ο λόγος ύπαρξής του είναι ακριβώς αυτός: Η προάσπιση και διατήρηση του ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας και δικαιοσύνης. Η τοποθέτηση της επικεφαλής της βρετανικής Υπηρεσίας MI5 Stella Rimington, τον Ιούνιο 1994, σε διάλεξή της εις μνήμην του Richard Dimbleby εκφράζει σαφώς το πρότυπο μιας Υπηρεσίας Πληροφοριών, απαντώντας ακριβώς στο ερώτημα αν υφίσταται διάσταση ή σύγκρουση ανάμεσα στις έννοιες ασφάλεια και δημοκρατία: *«Δεν υπάρχει σύγκρουση ανάμεσα στις δύο αυτές έννοιες, αντίθετα η μία υποστηρίζει την άλλη. Ένα κράτος δικαίου χρειάζεται μια σύγχρονη, αποτελεσματική και νομοταγή Υπηρεσία Ασφαλείας, ευέλικτη, ευπροσάρμοστη και προοδευτική, η οποία λειτουργεί υπεύθυνα, σεβόμενη απόλυτα τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες»*.⁶⁸

---

⁶⁸ Rimington, St. (1994) *Security and democracy: is there a conflict?* Richard Dimbleby Lecture by the Director General of the Security Service, Conclusion <https://www.mi5.gov.uk/news/security-and-democracy-is-there-a-conflict#sthash.OGcnA9qh.dpuf>

8. Φύση και αρμοδιότητες προτεινόμενης Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών

Επιστρέφοντας στην ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική, τις παραπάνω δυσκολίες και παρόμοια εμπόδια έχει αντιμετωπίσει η ΕΕ και σε άλλους τομείς, επέλεξε όμως να βρει τη λύση μέσω της ολοκλήρωσης (Integration). Αυτό σημαίνει ότι τα κράτη-μέλη παραχώρησαν στο παρελθόν οικειοθελώς κάποια από τις αρμοδιότητές τους στην Ένωση, με σκοπό τη χάραξη πολιτικών που απευθύνονται σε όλες τις χώρες της ΕΕ και καλύπτουν παράλληλα τα εθνικά συμφέροντά τους. Η έννοια της ολοκλήρωσης προσομοιάζει με την έννοια της ιεραρχίας.⁶⁹ Και τα κράτη-μέλη είναι ανοιχτά στο ενδεχόμενο της ιεραρχίας, μόνο όταν αναμένονται συγκριτικά περισσότερα οφέλη σε σχέση με το κόστος.

Η σύσταση μιας Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών δεν αποτελεί τόσο ξένη και πρωτοφανή ιδέα, λοιπόν, αν το σκεφτεί κανείς. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα κεντρικού θεσμικού Φορέα, που θα μπορούσε ίσως να αναφερθεί, είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), ένας πολιτικά ανεξάρτητος Ευρωπαϊκός Οργανισμός, που διαχειρίζεται το ενιαίο νόμισμα και είναι αρμόδιος για τη χάραξη και εφαρμογή της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής της Ένωσης. Όσον αφορά τη σύνθεσή της, απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο και μέλη της είναι οι Διοικητές των κεντρικών τραπεζών των κρατών-μελών.⁷⁰ Στο πρότυπο αυτό, προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες του τομέα της εξωτερικής πολιτικής και της ασφάλειας, θα μπορούσε να κινηθεί η διάρθρωση της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών.

Το υπάρχον σύστημα και δίκτυο πληροφοριών μπορεί να αποτελέσει τη βάση, πάνω στην οποία θα στηριχθεί ένα νέο παραγωγικό μοντέλο. Για την ίδρυση ενός Ευρωπαϊκού Οργανισμού Πληροφοριών απαιτείται νομική κατοχύρωση και ίδρυση του με Συνθήκη, η οποία θα εξασφαλίσει τη νομική και πολιτική του ανεξαρτησία. Επειδή σκοπός είναι η απεμπλοκή μίας τέτοιας Υπηρεσίας από τις εσωτερικές διαδικασίες των κρατών, πρέπει να υπάρξει σχετική ρύθμιση, αναφορικά με τη συνεργασία του με τις εθνικές υπηρεσίες πληροφοριών. Και επειδή η συνεργασία με τρίτες χώρες δεν μπορεί να τεθεί στο περιθώριο,

---

⁶⁹ Walsh, J. I. (2009) *Security Policy and Intelligence Cooperation in the European Union*. Paper prepared for the biennial meeting of the European Union Studies Association, Los Angeles, σελ. 21

⁷⁰ <https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-central-bank-ecb-el>

αντιθέτως η προστιθέμενη αξία και τα οφέλη είναι σημαντικά, πρέπει να υπάρξει σχετική πρόβλεψη για τον τρόπο συνεργασίας με φορείς και δυνάμεις εκτός ΕΕ.

Θα ήταν προτιμότερο η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Πληροφοριών να υπάγεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η εποπτεία να ασκείται από τον Πρόεδρο της Επιτροπής, διότι η Επιτροπή κατέχει την πλέον εξέχουσα θέση μεταξύ των ευρωπαϊκών θεσμικών Οργάνων και η ιδιότητα του Προέδρου της προσομοιάζει με αυτήν του αρχηγού κράτους.⁷¹ Άμεσα εμπλεκόμενο μέρος θα μπορούσε να καταστεί Ύπατος Εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας, ενώ οι Διοικητές των Υπηρεσιών Πληροφοριών των κρατών-μελών δεν πρέπει να απουσιάζουν από τη σύνθεση του Οργανισμού, αλλά να είναι βασικά μέλη. Επίσης, κρίνεται απαραίτητη η συμμετοχή του Συμβουλίου, λαμβάνοντας όμως υπ' όψιν ότι εκπροσωπεί τις εθνικές κυβερνήσεις, θα ήταν προτιμότερο ο ρόλος του να είναι πιο περιορισμένος, ώστε να επιτευχθεί η πολυπόθητη ανεξαρτησία από τα εθνικά συμφέροντα και να υπάρξει αφοσίωση στους στόχους της Ένωσης.⁷²

Το Κέντρο Ανάλυσης Πληροφοριών της ΕΕ (EU Intelligence Analysis Centre - INTCEN) είναι προς το παρόν ό,τι πιο κοντά υπάρχει στην ιδέα ενός Ευρωπαϊκού Φορέα Πληροφοριών. Κρίνεται απαραίτητη η διατήρησή του και η περαιτέρω ανάπτυξή του στον τομέα της συλλογής και της ανεξάρτητης ανάλυσης πληροφοριών. Όσον αφορά το Δορυφορικό Κέντρο της ΕΕ (SATCEN), φαίνεται σκόπιμη και συμφέρουσα η ενσωμάτωσή του στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Πληροφοριών, ο οποίος πρέπει να καταστεί αποκλειστικά υπεύθυνος για τα θέματα αρμοδιότητάς τους.⁷³ Η EUROPOL, λόγω του ρόλου της και των δραστηριοτήτων της γύρω από την αστυνομική συνεργασία και συγκεκριμένα γύρω από τους τομείς της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, θα μπορούσε να διατηρηθεί ως επιχειρησιακός φορέας της Υπηρεσίας αυτής, προς τον οποίον τα κράτη-μέλη έχουν ρητή υποχρέωση συνεισφοράς με πληροφορίες.

Αναφορικά με τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών, κρίνεται απαραίτητο να είναι επιφορτισμένη με τη συλλογή πληροφοριών και την αξιολόγηση της πηγής και της πληροφορίας, προκειμένου να ελεγχθεί η αξία, η αξιοπιστία και η ακρίβειά τους και κατόπιν, με την ανάλυση και τη διαχείριση. Σημειώνεται και σε αυτό

---

⁷¹ Walsh, J. I. (2009) *Security Policy and Intelligence Cooperation in the European Union*. Paper prepared for the biennial meeting of the European Union Studies Association, Los Angeles, σελ. 21

⁷² ό.π.

⁷³ ό.π.

το σημείο ότι η διαδικασία της συλλογής διαφέρει εντελώς από τη διαδικασία της ανάλυσης. Η ανάλυση πρέπει να είναι αντικειμενική και απαλλαγμένη από κάθε είδους ατομικές, θρησκευτικές και εθνικές προκαταλήψεις, που αλλοιώνουν την κρίση και κατ' επέκταση το συμπέρασμα, όπως επισημαίνουν αναλυτές πληροφοριών. Ωστόσο, αυτή η παράμετρος, το ότι ο Οργανισμός αυτός πρέπει να είναι αποκλειστικά υπεύθυνος για την ανάλυση, έχει σχολιαστεί και υποστηριχθεί μόνο από κάποιους μελετητές των ζητημάτων ασφαλείας και από ορισμένα κράτη, όπως η Αυστρία και το Βέλγιο.

Επομένως, προκύπτει ότι είναι προς όφελος όλων των συμμετεχόντων κρατών και όχι μόνο της ΕΕ να γίνεται η συλλογή και η ανάλυση πληροφοριών από έναν αρμόδιο Κεντρικό Φορέα, με πλήρως καταρτισμένο προσωπικό, κατάλληλη τεχνογνωσία, κοινή μεθοδολογία και πιο αντικειμενική ματιά, απαλλαγμένη από προκαταλήψεις, και όχι να αποστέλλεται η πληροφορία ως τελικό προϊόν, κατόπιν ανάλυσης από τα κράτη-μέλη.

Βασικό ρόλο στη μετάβαση αυτή θα πρέπει διαδραματίσουν τα μεγαλύτερα κράτη, όπως η Γαλλία και η Γερμανία, που διαθέτουν συγκριτικά ικανότερες και αποτελεσματικότερες Υπηρεσίες Πληροφοριών σε σχέση με τα μικρότερα κράτη. Ωστόσο, ακόμα δεν μπορούν να ανταγωνιστούν τις Υπηρεσίες Πληροφοριών του ΗΒ σε πόρους, τεχνογνωσία, ανταπόκριση και αποτελεσματικότητα, όπως και στη σχέση του με τις ΗΠΑ.

Είναι γεγονός ότι το BREXIT έχει σοβαρές επιπτώσεις για την Ένωση σε αυτόν τον τομέα. Παρ' όλα αυτά, δεδομένου ότι το ΗΒ ήταν ανέκαθεν αντίθετο με την παραχώρηση των αρμοδιοτήτων, όσον αφορά την ασφάλεια, για λόγους διατήρησης της κυριαρχίας του, η αποχώρισή του μπορεί τελικά να διευκολύνει τη μετάβαση σε μια καθαρά ευρωπαϊκή πολιτική ασφαλείας και πληροφοριών. Ωστόσο, η συνεργασία των δύο αυτών μερών (ΕΕ - ΗΒ) κρίνεται άκρως αναγκαία για την αντιμετώπιση των σύγχρονων απειλών και κυρίως της ισλαμικής τρομοκρατίας. Σύμφωνα με τους Κωνσταντόπουλο Ιωάννη και Νομικό Ιωάννη, η δημιουργία ενός στρατηγικού τριγώνου στον τομέα των πληροφοριών, αποτελούμενο από έναν ανεξάρτητο Ευρωπαϊκό Οργανισμό Πληροφοριών, τις Υπηρεσίες Πληροφοριών του ΗΒ και των ΗΠΑ, θα μπορούσε να σταθεί αποτελεσματικά εν μέσω της υπάρχουσας αναρχίας και αβεβαιότητας.⁷⁴

---

⁷⁴ Konstantopoulos, I. & Nomikos, J. (2017), *Brexit and Intelligence: Connecting the dots*, Journal of Intelligence History, σελ. 106

9. Βασικό ζήτημα η αναθεώρηση του ισχύοντος νομικού πλαισίου

Η ΚΕΠΠΑ θεσπίστηκε με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) το 1993 και εξελίχθηκε σταδιακά μέσω των Συνθηκών. Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 η ΕΕ προχώρησε σε περαιτέρω εμβάθυνση, κατοχυρώθηκαν ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι δημοκρατικές αρχές, υπήρξαν σημαντικές θεσμικές εξελίξεις και ενισχύθηκε ο ρόλος του Κοινοβουλίου. Αργότερα, το 2003 με τη Συνθήκη της Νίκαιας βελτιώθηκε η διαδικασία λήψης αποφάσεων και ανατέθηκε στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (ΕΠΑ) η άσκηση του πολιτικού ελέγχου και της χάραξης στρατηγικής για τη διαχείριση κρίσεων. Τις πιο ουσιώδεις αλλαγές στην ΚΕΠΠΑ επέφερε η Συνθήκη της Λισαβόνας το 2007 (ισχύς 2009), με την οποία η ΕΕ απέκτησε νομική προσωπικότητα και εξωτερική διάσταση. Θεσμοθετήθηκε η θέση του Υπατού Εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και ΕΥΕΔ και αναπτύχθηκε η ΚΠΑΑ.⁷⁵

Πριν τη Συνθήκη της Λισαβόνας, είχε υπογραφεί η Συνθήκη για τη θέσπιση Ευρωπαϊκού Συντάγματος από τα κράτη-μέλη, η οποία τελικά δεν επικυρώθηκε από το 1/3 των μελών. Η Συνταγματική Συνθήκη εισήγαγε το ομοσπονδιακό στοιχείο στη φύση της Ένωσης και επεδίωκε κυρίως την απλοποίηση και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών μέσω της θεσμικής μεταρρύθμισης. Το πιο σημαντικό είναι ότι με τη Συνθήκη αυτή η αρμοδιότητα της Ένωσης θα έπαυε να είναι δοτή. Ακριβώς αυτό ήταν η πηγή ανησυχίας των κρατών-μελών, που τελικά δίστασαν και δεν προχώρησαν στην επικύρωσή της.

Παρ' όλα αυτά, οι συγκυρίες οδηγούσαν αναγκαστικά σε αλλαγή του πλαισίου και έτσι υπεγράφη η Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία περιέχει πολλές από τις διατάξεις της Συνταγματικής Συνθήκης. Δεν καταργούνται οι προηγούμενες Συνθήκες, η ΣΕΕ και η ΣΛΕΕ, αλλά τροποποιούνται, αναγνωρίζεται η νομική προσωπικότητα της ΕΕ, στην κορυφή τίθεται η αρχή της δοτής αρμοδιότητας και δεν έχει τη θέση Συντάγματος, αλλά καλείται «Μεταρρυθμιστική Συνθήκη».

Αναφορικά με τον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και των πολιτικών ασφαλείας, οι διατάξεις της Συνθήκης της Λισαβόνας παρέχουν το πεδίο εμβάθυνσης στον τομέα της ΚΕΠΠΑ, αν και έχει προκύψει από διάφορες μελέτες ότι δεν έχει υπάρξει πλήρης αξιοποίηση

---

⁷⁵ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/158/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements>

των δυνατοτήτων που παρέχονται από αυτήν.⁷⁶ Ωστόσο, στο ισχύον πλαίσιο τίθενται σαφείς περιορισμοί και αυστηρές προϋποθέσεις, διότι ο τομέας της ασφάλειας ανήκει στον σκληρό πυρήνα των αρμοδιοτήτων των κρατών-μελών, καθώς σχετίζεται άμεσα με τη διατήρηση της εθνικής κυριαρχίας. Πάντως, φαίνεται ότι το ισχύον νομικό πλαίσιο δεν οχυρώνει την ΕΕ στον τομέα της πρόληψης και υπάρχουν σοβαρά κενά στο πεδίο της από κοινού αντιμετώπισης των νέων ζητημάτων ασφαλείας.

Η διαδικασία αναθεώρησης των Συνθηκών της ΕΕ είναι ουσιαστικής σημασίας για την ύπαρξη και λειτουργία της Ένωσης, είναι ένα εργαλείο προόδου και ανάπτυξης, καθώς με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα επανελέγχου και αναπροσαρμογής του νομικού πλαισίου και των κοινών πολιτικών, με γνώμονα τις εξελίξεις, το αναδιαμορφωμένο περιβάλλον, τις νέες προκλήσεις και τις σύγχρονες απειλές. Μέσω των αναθεωρήσεων, δεν προωθούνται μόνο τα συμφέροντα της ΕΕ, αλλά και των μελών της. Η στασιμότητα και η ακαμψία της νομικής θεώρησης των πραγμάτων, σε έναν κόσμο που τα δεδομένα, οι συνθήκες και η ισορροπία μεταβάλλονται συνεχώς και με ταχύτατο ρυθμό, δεν εξυπηρετεί καμία σκοπιμότητα ούτε είναι ένδειξη σταθερότητας.

Η αναθεώρηση των ισχυουσών Συνθηκών, ωστόσο, φαίνεται ότι ενισχύει τις φοβικές τάσεις και τις ισχυρές επιφυλάξεις απέναντι στο ενδεχόμενο της επέκτασης των αρμοδιοτήτων της Ένωσης και της πολιτικής ενοποίησης. Και σε επίπεδο διεθνούς δικαίου, η αρχή της εθνικής κυριαρχίας είναι πρωταρχική σε κάθε προσπάθεια δημιουργίας συμβατικής σχέσης.⁷⁷ Η ρητή αναφορά στις γενικές διατάξεις στον σεβασμό της εθνικής ταυτότητας, της πολιτικής και συνταγματικής δομής και της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών-μελών αποσκοπεί στο να καθησυχάσει τους φόβους των ευρωπαϊκών χωρών σχετικά με τον αφανισμό τους εντός ενός ενοποιημένου ευρωπαϊκού τόπου. Οπότε, κάθε ενέργεια προς την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης πρέπει να ελέγχεται επιμελώς και προσεκτικά, ώστε να μην έρχεται σε ρήξη με τις συνταγματικές εθνικές δομές και να υπάρχει ομαλή μετάβαση στο επόμενο στάδιο.

---

⁷⁶ Μπλαβούκος Σπ. & Παγουλάτος Γ. (2022) Η Ευρώπη μετά τον πόλεμο του Πούτιν: Η ΕΕ στη νέα ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφαλείας. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ, σελ. 5

⁷⁷ Άρθρο 3α παρ 2 Συνθήκης της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: «*Η Ένωση σέβεται την ισότητα των κρατών μελών ενώπιον των Συνθηκών καθώς και την εθνική τους ταυτότητα που είναι συμφυής με τη θεμελιώδη πολιτική και συνταγματική τους δομή, στην οποία συμπεριλαμβάνεται η περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση. Σέβεται τις ουσιαστικές λειτουργίες του κράτους, ιδίως δε τις λειτουργίες που αποβλέπουν στη διασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας, τη διατήρηση της δημόσιας τάξης και την προστασία της εθνικής ασφάλειας. Ειδικότερα, η εθνική ασφάλεια παραμένει στην ευθύνη κάθε κράτους μέλους.*»

(<https://eur-lex.europa.eu/legal-content>)

Η διαδικασία της αναθεώρησης προβλέπεται στο άρθρο 48 της ΣΕΕ. Η αύξηση ή η μείωση των αρμοδιοτήτων της ΕΕ πρόκειται για μία από τις σημαντικότερες τροποποιήσεις των Συνθηκών, για αυτό και δεν υπάγεται στην απλοποιημένη διαδικασία αναθεώρησης, αλλά πρέπει να ακολουθηθεί η συνήθης διαδικασία. Η συνήθης διαδικασία αναθεώρησης συνοψίζεται ως εξής:

Με πρωτοβουλία της εθνικής κυβέρνησης κάθε μέλους της ΕΕ, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μπορεί να υποβληθεί στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρόταση για την αναθεώρηση των Συνθηκών. Η πρόταση διαβιβάζεται από το Συμβούλιο στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο απαρτίζουν οι αρχηγοί κρατών και εθνικών κυβερνήσεων της ΕΕ, και για την προτεινόμενη διαδικασία λαμβάνουν γνώση και τα εθνικά κοινοβούλια. Σε περίπτωση θετικής απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ακολουθεί σύγκληση Συνέλευσης, η οποία απαρτίζεται από το Κοινοβούλιο, την Επιτροπή, τους αρχηγούς κρατών ή εθνικών κυβερνήσεων των κρατών-μελών και αντιπροσώπους των εθνικών κοινοβουλίων. Στο στάδιο αυτό, εξετάζονται οι προτάσεις αναθεώρησης και για την έκδοση απόφασης απαιτείται συναίνεση. Έπειτα, ο Πρόεδρος του Συμβουλίου συγκαλεί Διάσκεψη των αντιπροσώπων των εθνικών κυβερνήσεων των κρατών-μελών, προκειμένου να εγκριθούν οι τροποποιήσεις. Για την έγκριση απαιτείται κοινή συμφωνία και οι αναθεωρημένες διατάξεις τίθενται σε ισχύ μετά την επικύρωσή τους από όλες τις χώρες της Ένωσης.⁷⁸

---

⁷⁸ Τελικές Διατάξεις, άρθρο 48 Συνθήκης Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας

10. Συμπεράσματα

Μία προσεκτική και χωρίς προκαταλήψεις αποτίμηση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος έως σήμερα, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η πορεία της ΕΕ, παρά τις κρίσεις και τα προβλήματα σε πολλούς τομείς και τη διαφορετική δυναμική για κάθε χώρα, έχει επιδράσει θετικά τόσο για την Ένωση όσο και για τα κράτη-μέλη. Η αξιολόγηση των θετικών και των αρνητικών κρίνεται σκόπιμο να γίνεται και για τις δυο πλευρές (ΕΕ και κράτη-μέλη), να τοποθετείται σε συγκεκριμένη χρονική συγκυρία και να λαμβάνονται υπ' όψιν όλοι οι παράγοντες που διαμορφώνουν την επικρατούσα κατάσταση. Αυτό που προκύπτει με βεβαιότητα, αναλύοντας την εποχή που διανύουμε, είναι η αλλαγή της έννοιας της εθνικής κυριαρχίας, δεδομένου ότι σήμερα όλο και περισσότερο γίνεται λόγος για αλληλεξάρτηση, πολυκεντρικά συστήματα, διαμοιρασμό αρμοδιοτήτων και συνάσκηση εξουσιών.

Παρά το γεγονός ότι η λειτουργία, ο σκοπός της Ένωσης και οι πολιτικές ασφαλείας της θα εξυπηρετούνταν σαφώς αποτελεσματικότερα, αν οι χώρες της ΕΕ αποφάσιζαν να υψώσουν την ευρωπαϊκή σημαία στο πεδίο της ασφάλειας και να επιχειρήσουν από κοινού, είναι γεγονός ότι μια κοινή πολιτική πληροφόρησης υπονομεύεται από τη γενικότερη απροθυμία των κρατών-μελών να συνεργαστούν ουσιαστικά. Η απροθυμία αυτή οφείλεται σε πολλούς παράγοντες διαφορετικής δυναμικής, όπως στη διαφορετική αντίληψη περί της έννοιας της απειλής και του συμφέροντος, την επιθυμία εξυπηρέτησης των εθνικών συμφερόντων και προτεραιοτήτων και την έντονη δυσπιστία και τον ανταγωνισμό. Σε αυτά προστίθεται ο φόβος χειραγώγησης εκ μέρους κάποιων κρατών και η ανησυχία αποδυνάμωσης της επιρροής εκ μέρους κάποιων άλλων, οι σκέψεις γύρω από την κατανομή των πόρων και το βάρος του επαγγελματικού και οικονομικού κόστους, και ο φόβος για ενδεχόμενη απώλεια προνομιακών συνεργασιών με τρίτα κράτη.

Από τυπικής άποψης δε, για την ενδυνάμωση της ΕΕ με περισσότερες αρμοδιότητες ασφαλείας, απουσιάζει η ανάληψη μιας αποφασιστικής πρωτοβουλίας για την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της ΕΕ, στο πλαίσιο μιας υψηλής ευρωπαϊκής στρατηγικής (grand strategy). Με τον όρο υψηλή στρατηγική νοείται ένας προσεκτικός σχεδιασμός απέναντι σε δυνητικές ή πραγματικές απειλές κατά της ευρωπαϊκής ασφάλειας, που περιλαμβάνει τον συνδυασμό όλων των διαθέσιμων δυνάμεων (πολιτικών και στρατιωτικών ή επιχειρησιακών), υπολογίζει την ανάλυση του οικονομικού παράγοντα (πόρους και κόστος), αναπτύσσει το ανθρώπινο δυναμικό και ρυθμίζει την κατανομή ισχύος μεταξύ των Φορέων και Υπηρεσιών

του.⁷⁹ Μια λειτουργική υπηρεσία πληροφόρησης είναι επένδυση και πολλαπλασιαστής ισχύος, ενώ ένα αδύναμο δίκτυο πληροφοριών οδηγεί σε διαίρεση και κατασπατάληση δυνάμεων⁸⁰ και χρόνου. Σύμφωνα με τον Michael Herman, το κλειδί για έναν επιτυχημένο οργανισμό πληροφόρησης είναι να διατηρείται ο μηχανισμός μικρός.⁸¹

Είναι σαφές ότι τα κράτη-μέλη ανησυχούν για την εσωτερική και την εξωτερική ασφάλειά τους και είναι δεδομένο ότι η εξωτερική πολιτική των εθνικών κυβερνήσεων παρουσιάζει έντονες αντιθέσεις. Στον τομέα των υπηρεσιών πληροφόρησης, επίσης, παρατηρούνται αξιοσημείωτες διαφορές από κράτος σε κράτος. Η διαμόρφωση και η λειτουργία τους άλλοτε υπάγεται στις εθνικές κυβερνήσεις, οπότε η διαχείρισή τους είναι καθαρά πολιτική, και άλλοτε εξαρτάται από στρατιωτική ή/και αστυνομική εποπτεία και άλλοτε υπάρχει ένας συνδυασμός των προηγούμενων. Ακριβώς οι διαφορές αυτές, έχουν οδηγήσει τα κράτη στη λήψη μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης των γεγονότων, που δεν συνάδουν πάντα με τις δημοκρατικές αρχές και την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Οι διαφορές αυτές στον τρόπο αντίληψης, διάρθρωσης, επιχειρησιακής λειτουργίας και διαχείρισης μοιραία οδηγούν σε αμφίβολο αποτέλεσμα, ανισορροπία και κρίση εμπιστοσύνης. Περαιτέρω, η εθελοντική βάση συνεισφοράς επεξεργασμένων πληροφοριών, τελικού προϊόντος, δηλαδή, αντιμετωπίζεται με καχυποψία και υπάρχει δυσπιστία σχετικά με την ποιότητα και την αξιοπιστία. Εκτός αυτού, η έλλειψη νομικής υποχρέωσης και νομικής δέσμευσης δημιουργεί σημαντικό κενό, όσον αφορά την εποπτεία των Υπηρεσιών Πληροφόρησης (δημοκρατικό έλλειμμα).

Συμπερασματικά, οι χώρες της ΕΕ έχουν κίνητρα και σοβαρούς λόγους να προχωρήσουν στην εμβάθυνση στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας και να υποστηρίξουν μία Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Πληροφοριών, ανεξάρτητη και νομικά κατοχυρωμένη. Η Υπηρεσία αυτή, βασιζόμενη αρχικά στο υπάρχον δίκτυο πληροφόρησης, μπορεί να εξελιχθεί και να αυτονομηθεί από τα κράτη-μέλη στον τομέα της συλλογής, της ανάλυσης και της διαχείρισης πληροφοριών. Αυτό το βήμα κρίνεται ότι θα είναι τόσο προς το

---

⁷⁹ Πλατιάς, Α. & Κολιόπουλος Κ., (2015) *Η Τέχνη του Πολέμου του Σουν Τσου*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάυλος, σελ. 64-65

⁸⁰ Handel, M. (1990) *Intelligence and Military Operations, Intelligence and National Security*. London: Routledge, vol 5 no 2, σελ. 69

⁸¹ Herman, M. (1996) *Intelligence Power in Peace and War*. Cambridge: The Royal Institute of International Affairs – Cambridge University Press, σελ. 131

συμφέρον της ΕΕ όσο και των μελών της, καθώς θα καταστήσει και τις δύο πλευρές πιο ανθεκτικές. Συνήθως, όμως, δίνεται έμφαση στις απόψεις που αποθαρρύνουν ή ακυρώνουν μία τολμηρή πολιτική απόφαση για μεταρρυθμίσεις. Όμως, η ανάγκη για περαιτέρω εμβάθυνση της ολοκλήρωσης υπαγορεύεται από το γενικότερο περιβάλλον ασφαλείας και τις τρέχουσες εξελίξεις και απαιτεί επαγγελματική διαχείριση σε κάθε επιμέρους τομέα.

Οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις, ωστόσο, προϋποθέτουν σαφή στόχο, κατευθυντήριες γραμμές και κανονιστικό πλαίσιο και πρέπει να επέλθουν μέσω της τροποποίησης των Συνθηκών. Κατά τη διαδικασία αυτή, πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν οι εθνικές ταυτότητες, τα νομικά πλαίσια των κρατών-μελών και οι συνταγματικές δομές τους, με στόχο να ευδοκιμήσει αποτελεσματικά η συνύπαρξη της διαφορετικότητας. Τα εμπόδια που αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία δεν είναι ανυπέρβλητα και φαίνεται μάλιστα ότι η μετάβαση σε ένα νέο μοντέλο ασφάλειας και πληροφόρησης μπορεί να αμβλύνει αυτές τις διαφορές, τη δυσπιστία και τους φόβους και να ενισχύσει την αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών ως προς τη διαχείριση κρίσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Άρθρο 7 «Εθνική Αρχή Κυβερνοασφάλειας (Άρθρο 8 της Οδηγίας 2016/1148/ΕΕ)» του Νόμου υπ' αριθμ. 4577/2018 (ΦΕΚ 199/Α' /03-12-2018) «Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2016/1148/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με μέτρα για υψηλό κοινό επίπεδο ασφάλειας συστημάτων δικτύου και πληροφοριών σε ολόκληρη την Ένωση και άλλες διατάξεις.», <https://mindigital.gr/dioikisi/kyvernoasfaleia>
2. Ασδεράκη, Φ. (2014) Οι θεσμικές αλλαγές μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας και ο ρόλος των εθνικών κοινοβουλίων. Αθήνα: ΚΕΜΕΑ
3. Βασιλάκη, Ρ. (2017) *Πώς εξηγείται το φαινόμενο της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης*; Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ
4. Βασιλάκη, Ρ. (2017), *Πώς εξηγείται το φαινόμενο της βίαιης ριζοσπαστικοποίησης*; Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ
5. Καρατράντος, Τ. στο ertnews.gr: *Οι κρίσεις τροφοδοτούν τον βίαιο εξτρεμισμό*, <https://www.ertnews.gr/dimosio-vima/arthrografia/triantafyllos-karatrantos-sto-ertnews-gr-oi-kriseis-trofodotoun-ton-viaio-extremismo/>
6. Κωνσταντόπουλος, Ι. Λ. (2008) *Οικονομική Κατασκοπεία και Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών/ Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
7. Κωνσταντόπουλος, Ι.Λ. (2016), *Άμυνα και Διπλωματία: Πληροφόρηση (Intelligence) και Υψηλή Στρατηγική: Η περίπτωση της Ελλάδας*, Liberal.gr
8. *Λευκή Βίβλος για την Προστασία του Πολίτη* (2021), Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη
9. Μακιαβέλι, Ν. (Μεταγλώττιση: Τσακνάκης Αθανάσιος) (2017) *Ο Ηγεμόνας*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτική Θεσσαλονίκης
10. Μαραβέγιας Ν. (2016) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
11. Μαραβέγιας, Ν. & Τσινισιζέλης, Μ. (2007) *Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο (2^η Έκδοση)
12. Μαραβέγιας, Ν. (2016) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δημιουργία, Εξέλιξη, Προοπτικές*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
13. Μενδρινού, Μ. (2010) Πολιτική οικονομία της συμμόρφωσης και μορφές συνεργασίας στη διεθνή και την ευρωπαϊκή πολιτική. Περιλαμβάνεται στο: Λάβδας, Κ., Ξενάκης, Ν. & Χρυσόχου, Δ. Σύγχρονες τάσεις στη θεωρία των διεθνών σχέσεων. Αθήνα: Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
14. Μούσης Ν. (2018) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*, η δημιουργία θεσμικών Οργάνων και η σταδιακή ανάπτυξη κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών μέσω Συνθηκών, προς εξυπηρέτηση κοινών συμφερόντων των κρατών-μελών. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
15. Μούσης, Ν. (2018) *Ευρωπαϊκή Ένωση: Δίκαιο, Οικονομία, Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση
16. Μπλαβούκος Σπ. & Παγουλάτος Γ. (2022) *Η Ευρώπη μετά τον πόλεμο του Πούτιν: Η ΕΕ στη νέα ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφαλείας*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ
17. Ν. 3649/2008 (ΦΕΚ 39/Α' /03-03-2008) «Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών και άλλες διατάξεις», άρθρο 2)

18. Ντόκος, Θ. Π. (2011) *Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας: Η ανάγκη μεταρρύθμισης του μηχανισμού διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων*. Αθήνα: PP16, Policy Paper ΕΛΙΑΜΕΠ
19. Π.δ. 178/2014 (ΦΕΚ 281/Α/31-12-2014) «Οργάνωση Υπηρεσιών Ελληνικής Αστυνομίας»
20. Π.δ. 81/2019 (ΦΕΚ 119/Α/09-07-2019) «Σύσταση, συγχώνευση, μετονομασία και κατάργηση Υπουργείων και καθορισμός των αρμοδιοτήτων τους - Μεταφορά υπηρεσιών και αρμοδιοτήτων μεταξύ Υπουργείων»
21. Πλατιάς, Α. & Κολιόπουλος Κ., (2015) *Η Τέχνη του Πολέμου του Σουν Τσου*. Αθήνα: Εκδόσεις Δίαυλος
22. Πλατιάς, Α. (2018) *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία, Έβδομη Έκδοση
23. Πλατιάς, Α.(2011) *Εισαγωγή: ο Kenneth Waltz και ο πολιτικός ρεαλισμός*. Στο: Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα
24. Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
25. Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
26. Σχέδιο στρατηγικής εσωτερικής ασφάλειας για την Ευρωπαϊκή Ένωση
<https://www.consilium.europa.eu/media/30737/qc3010313elc.pdf>
27. Σχέδιο Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης
28. Χειλά, Ε. (2013), *Οι διεθνείς συγκρούσεις στον 21^ο αιώνα: Ζητήματα θεωρίας και διαχείρισης*. Βάρη: Εκδόσεις Ποιότητα
29. Χριστολουκά, Ε. (2017), *Διπλωματική Εργασία: Η Αναθεώρηση των Συνθηκών της Ε.Ε*. Αθήνα: Νομική Σχολή ΕΚΠΑ
30. Aldrich, R. (2013), *Transatlantic Intelligence and Security Cooperation*. Wiley on behalf of the Royal Institute of International Affairs
31. Baldwin, R. & Wyplosz, Ch. (2018) *Τα οικονομικά της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα (5^η Έκδοση)
32. Bartolini, S. (2005), *Restructuring Europe: Centre Formation, System Building and Political Structuring between the Nation State and the European Union*. Oxford: Oxford University Press
33. Bassot, E. (2019), *Unlocking the potential of the EU Treaties: An Article-by-article analysis of the scope for action*. Study, European Parliament, European Parliamentary Research Service (EPRS)
34. Becher, Kl., Molard, B., Oberson Fr. & Politi, A. (1998), *Towards a European intelligence policy*. Institute for Security Studies of WEU
35. Beswick, T. (2012), *EU Early Warning And Early Response Capacity For Conflict Prevention In The Post-Lisbon Era*. Initiative for Peacebuilding-Early Warning, funded by EU
36. Borchardt, Kl.-D. (2016), *Το αλφάβητο του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Ευρωπαϊκή Επιτροπή
37. Brady, H. (2009), *Intelligence, emergencies and foreign policy: The EU's role in Counter-Terrorism*. Centre for European Reform (CER)
38. Buljevic, J. (2011), *European Security Structures and Institutions after the Lisbon Treaty*. Croatian International Relations Review
39. Cameron, F. (2021), *Give Lisbon a chance: How to improve EU foreign policy*. Policy Brief
40. Clark, R. M. (2019), *Intelligence analysis: a target-centric approach*. CQ press

41. Cogan, C. (2004), *Hunters not Gatherers: Intelligence in the Twenty-First Century*, *Intelligence and National Security*.
42. *Cost of a data breach 2022, A million-dollar race to detect and respond*, (<https://www.ibm.com/reports/data-breach>)
43. *Council Decision of 22 Jan. 2001 on the Establishment of the Military Staff of the EU 2001/80/CFSP*, σελ. 4
44. Council of the EU (2021) *Fight against organised crime: Council sets out 10 priorities for the next 4 years* (<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/05/26/fight-against-organised-crime-council-sets-out-10-priorities-for-the-next-4-years/>)
45. Dahl, E (2013) *Why does intelligence fail, and how can it succeed? In Intelligence and Surprise Attack*. Georgetown University Press
46. Dahl, E. (2013) *Intelligence and surprise attack: Failure and success from Pearl Harbor to 9/11 and beyond*. Washington, DC: Georgetown University Press
47. Dahl, E. (2020), *Was the coronavirus outbreak an intelligence failure? The conversation* (<https://theconversation.com/was-the-coronavirus-outbreak-an-intelligence-failure-139450>)
48. Davies I, P. (2004) *Intelligence culture and intelligence failure in Britain and the United States*. Cambridge Review of International Affairs
49. Diderichsen, A. (2019) *Spreading intelligence*. Intelligence and National Security
50. Donald McLachlan, D. (2008) *The Round Table: The Commonwealth Journal of International Affairs, Will Europe unite its intelligence?* Publisher Routledge
51. Dr. Davis Cross, M. (2011) *EU Intelligence Sharing & The Joint Situation Centre: A Glass Half-Full*. University of Southern California
52. Duke, S. (2007) *Intelligence, Security and Information Flows in CFSP*. Publisher Routledge (<http://www.tandfonline.com/loi/fint20>)
53. ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/johansson_en
54. Eichengreen B. (2013) *Η Ευρωπαϊκή Οικονομία μετά το 1945*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
55. Eiran, EHUD. (2015) *The Three Tensions of Investigating Intelligence Failures*. *Intelligence & National Security*
56. ENISA Threat Landscape Report 2022
57. Europol (2021) *European Union serious and organised crime threat assessment, A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime*. Luxembourg: Publications Office of the European Union
58. Europol (2021) *European Union Terrorism Situation and Trend Report*, Luxembourg: Publications Office of the European Union
59. Europol (2021) *Internet Organised Crime Threat Assessment 2021*. Luxembourg: Publications Office of the European Union
60. Europol (2021) *Pandemic profiteering: How criminals exploit the COVID-19 crisis*. Luxembourg: Publications Office of the European Union
61. Europol (2022) *EU Terrorism Situation and Trend Report – TESAT Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union
62. Fägersten, B. (2012) *Multilateral Intelligence Cooperation: A Theoretical Framework (Draft version, Work in progress, for discussion only)*. Kennedy School of Government, Harvard University

63. Fägersten, B. (2010) *Bureaucratic Resistance to International Intelligence Cooperation – The Case of Europol*. Publisher: Routledge (<http://www.tandfonline.com/loi/fint20>)
64. Faulconbridge, G., (2022) *Britain's spy chief claims intelligence scoop on Putin's invasion of Ukraine*. Reuters <https://www.reuters.com/world/china/britains-spy-chief-claims-intelligence-win-putins-invasion-ukraine-2022-02-25/> (accessed on February 2022)
65. Gibbons, A., Maule, W., (2020) *Wales Online. Government not fully prepared for 'wide-ranging' impact of Covid, report finds*. Wales Online <https://www.walesonline.co.uk/news/uk-news/government-not-fully-prepared-wide-22210277> (accessed on February 2022)
66. Gilbert, N. (2008) *Researching Social Life*. SAGE Publications Ltd (3d Edition)
67. Gill, P. & Phythian, M. (2018) *Intelligence in an Insecure World*. Polity Press, 3d Edition
68. Grabowska, B. (2012) *LL.M. Short Thesis: The EU oversight of the Intelligence cooperation with U.S. in the field of counter-terrorism after 9/11*. Budapest: Central European University
69. Grant Wardlaw, G. (2015), *Is the Intelligence Community Changing Appropriately to Meet the Challenges of the New Security Environment?* In Change, ANU Press
70. Handel, M. (1990) *Intelligence and Military Operations, Intelligence and National Security*. London: Routledge, vol 5 no 2
71. Handel, M. (1990) *Intelligence and Military Operations, Intelligence and National Security*.
72. Herman, M. (1996) *Intelligence Power in Peace and War*, The Royal Institute of International Affairs – Cambridge University Press
73. Herman, M. (1996) *Intelligence Power in Peace and War*. Cambridge: The Royal Institute of International Affairs – Cambridge University Press
74. Howorth, J. (2011) *Working Paper Series: Europe at a Historical Crossroads: Grand Strategy or Resignation?* Institute for European Integration Research
75. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/internet_organised_crime_threat_a_sessment_iocta_2021.pdf (accessed on February 2022)
76. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/socta2021_1.pdf
77. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/tesat_2021_0.pdf
78. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/pandemic_profiteering-how_criminals_exploit_the_covid-19_crisis.pdf
79. Hughes-Wilson, J. (2017) «On Intelligence», London: Constable
80. IBM (2022) «Cost of a data breach 2022, A million-dollar race to detect and respond». Cost of a Data Breach Report <https://www.ibm.com/reports/data-breach>
81. Intelligence and Security Committee (2005) *Report into the London Terrorist Attacks on 7 July 2005*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/224690/isc_terrorist_attacks_7july_report.pdf
82. Ioannou, Ch. (2013) *Is a European Union Central Intelligence Agency Needed?* Αθήνα: Research Institute for European and American Studies (RIEAS), Research Paper
83. Ioannou, Ch. (2013) *Is a European Union Central Intelligence Agency Needed?* Research Paper RIEAS, σελ. 38
84. Ischinger, W. (2020) *Annual Report 2019*. Munich Security Conference

85. Jeffreys-Jones, Rh. (2009), *Intelligence and National Security: Rise, Fall and Regeneration: From CIA to EU*. Publisher Routledge
86. Jensen, M. (2012) *Intelligence Failures: What Are They Really and What Do We Do about Them?* *Intelligence and National Security*, 27(2)
87. Jones, Ch. (2013) *Analysis: Secrecy reigns at the EU's Intelligence Analysis Centre*. *Stawatch Journal* vol 22 no 4
88. Knorr, Klaus Eugen (2017) *Analysis, War, and Decision: Why Intelligence Failures Are Inevitable*. In *Power, Strategy and Security* (pp. 211-239). Princeton: Princeton University Press
89. Konstantopoulos, I. & Nomikos, J. (2017) *Brexit and Intelligence: Connecting the dots*, *Journal of Intelligence History*, 16:2, 100-107, DOI: 10.1080/16161262.2017.1333695
90. Lander, S. (2004) *Cambridge Review of International Affairs: International Intelligence Cooperation: An Inside Perspective*. Carfax Publishing
91. Laqueur, W. (1993) *A World of Secrets: The Uses and Limits of Intelligence*. New York: Routledge (eBook published on the 31th of October 2017)
92. Lefebvre, St. (2003) *The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation*. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, Publisher Routledge
93. Lowenthal, M. (2020) *Intelligence: From secrets to policy*. Mark M. Lowenthal. (Eighth ed.)
94. Lowenthal, M., & Clark, R. (2016) *The five disciplines of intelligence collection* / Mark M. Lowenthal, Robert M. Clark, editors
95. Margolin, J. & Gordon Meek, J. (2020) *Intelligence report warned of coronavirus crisis as early as November: Sources*. ABC NEWS <https://abcnews.go.com/Politics/intelligence-report-warned-coronavirus-crisis-early-november-sources/story?id=70031273>
96. Muller-Wille, B. (2004) *For our eyes only? Shaping an Intelligence community within the EU*. Paris: European Union Institute for Security Studies, Occasional Paper No 50
97. Muller-Wille, B.(2008) *The Effect of International Terrorism on EU Intelligence Co-operation*. Royal Military Academy <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2007.00767.x>
98. National Crime Agency (2021) *National Strategic Assessment of Serious and Organised Crime*. <https://nationalcrimeagency.gov.uk/who-we-are/publications/533-national-strategic-assessment-of-serious-and-organised-crime-2021/file> (accessed on 25 February 2022)
99. Nomikos, J.M. (2015) *European Union Intelligence Analysis Centre (INTCEN): Next stop to an Agency?* *Journal of Mediterranean and Balkan Intelligence (JMBI)*- <http://www.rieas.gr/intelligence-journal>
100. Norheim-Martinsen, M. & Aasland Ravndal, J. (2011) *International Peacekeeping: Towards Intelligence-Driven Peace Operations? The Evolution of UN and EU Intelligence Structures*. Publisher Routledge
101. Nugent, N. (2012) *Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας (3^η Έκδοση)
102. Phythian, M. & Gill, P. (2018), *Intelligence in an Insecure World*, Cambridge: Polity Press (Third edition)

103. Phythian, M. (2012) *Policing Uncertainty: Intelligence, Security and Risk*. Intelligence and National Security (<https://doi.org/10.1080/02684527.2012.661642>)
104. Podolski, A. (2004) *European Intelligence Co-operation – Failing Part of the CFSP and ESDP?* Warszawa: Center for International Relations (<https://www.csm.org.pl/>)
105. Quotation from «Conclusion and Play of Action of the Extraordinary EU Council Meeting», 21/09/2001
106. Rimington St. (1994), *Security and democracy: is there a conflict?*, Richard Dimpleby Lecture by the Director General of the Security Service, Conclusion (<https://www.mi5.gov.uk/news/security-and-democracy-is-there-a-conflict#sthash.OGcnA9qh.dpuf>)
107. Sabbagh, D., (2002) *US and UK intelligence warnings vindicated by Russian invasion*. The Guardian (<https://www.theguardian.com/us-news/2022/feb/24/us-uk-intelligence-russian-invasion-ukraine>)
108. Seyfried, P. Ph. (2017) *A European Intelligence Service? Potentials and Limits of Intelligence Cooperation at EU Level*. Federal Academy for Security Policy, Security Policy Working Paper, No. 20/2017
109. *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy* (2016)
110. Sliedegt, E. V. (2010) *European approaches to fighting terrorism*. 20 Duke Journal of Comparative and International Law
111. Svendsen, A. D. M. (2011). 'On 'a Continuum with Expansion'? *Intelligence Co-operation in Europe in the Early Twenty-first Century*'. Journal of Contemporary European Research, Volume 7, Issue 4, pp. 520-538
112. The Economist (2005) *The Spy Game: The use and abuse of secret agencies*
113. Tsakonas P. & Karatrantos Tr. (2023) *Drafting Greece's Internal Security Strategy, Challenges and Prospects*, Athens: Hellenic Foundation For European & Foreign Policy ELIAMEP
114. Tsakonas P. & Karatrantos Tr. (2023), *Drafting Greece's Internal Security Strategy*, Athens: Hellenic Foundation For European & Foreign Policy ELIAMEP
115. Walsh, J. (2006) *Intelligence-Sharing in the European Union: Institutions Are Not Enough*, University of North Carolina
116. Walsh, J. I. (2009) *Security Policy and Intelligence Cooperation in the European Union*. Paper prepared for the biennial meeting of the European Union Studies Association, Los Angeles, April 2009
117. Waltz, K. (Μετάφραση Κολλιόπουλος Κωνσταντίνος) (2011), *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, Βάρη: Εκδόσεις Ποιότητα
118. Warner, M. (2002) *A Definition of Intelligence*. Studies in Intelligence Vol. 46 No. 3 (<https://www.cia.gov/static/72b2d4c0d01e4e05c60ff7d37fdd68b1/Wanted-Definition-of-Intel.pdf>)
119. Wetzling, Th. (2005) *Concerted high politics in the absence of angels? European intelligence governance and democratic accountability*. (https://www.researchgate.net/publication/270284855_European_Intelligence_Governance_and_Democratic_Accountability?enrichId=rgreq-c3d2e6d22e7c8a4ff098022b5862e5d5-XXX&enrichSource=Y292ZXJOYWdlOzI3MDI4NDg1NTtBUzoxODEyMTQ3ODY4OTE3NzhAMTQyMDIxNjM4MDg0OO%3D%3D&el=1_x_2&esc=publicationCoverPdf)

120. Wheaton, K. J., & Beerbower, M. T. (2006) *Towards New Definition of Intelligence*. Stanford Law & Policy Review Vol. 17:317, Stanford, California: Stanford University
121. Youngs, R. (2002) *European Security: The European security and defence policy: What impact on the EU's approach to security challenges?* European Security, 11:2, 101 — 124, Routledge (<http://dx.doi.org/10.1080/09662830208407533>)
122. Zenko, M. (2020) *The Coronavirus Is the Worst Intelligence Failure in US History*, Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2020/03/25/coronavirus-worst-intelligence-failure-us-history-covid-19/>

eur-lex.europa.eu

european-union.europa.eu

frontex.europa.eu

iate.europa.eu

mindigital.gr

theconversation.com

www.astynomia.gr

www.bbc.com

www.bookshop.europa.eu/el/home

www.cepol.europa.eu

www.cnn.com

www.consilium.europa.eu/el/infographics/cyber-threats-eu/

www.economist.com/

[www.eeas.europa.eu/ en](http://www.eeas.europa.eu/en)

www.eliamep.gr/

www.enisa.europa.eu

www.e-nomothesia.gr

www.eurojust.europa.eu

www.europarl.europa.eu

www.europol.europa.eu/

www.huffingtonpost.gr/

www.ibm.com/

www.iiss.org/

www.mi5.gov.uk

www.nato.int

www.nis.gr/el/agency/objective

www.opengov.gr/types/?p=4144

www.oxan.com/

www.reuters.com

www.statewatch.org

www.theguardian.com